

บทที่ ๓

ผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต

ในบทก่อนได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของสัญญาประกันชีวิตแล้ว โดยได้ชี้ให้เห็นถึงวิธี
ดำเนินการทำคำเสนอ-คำสนองในสัญญาประกันชีวิตว่าในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ทำคำเสนอ
จะกระทำได้โดยวิธีใด และผู้รับประกันภัยจะสนองรับด้วยวิธีใด ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้
ทำคำเสนอจะกระทำได้โดยวิธีใด ผู้เอาประกันภัยจะสนองรับด้วยวิธีใด และสัญญาประกันชีวิต
จะเกิดขึ้นได้เมื่อใด แต่ในบางกรณีสัญญาต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นตามกฎหมายแล้ว แต่ไม่อาจบังคับ
กันตามสัญญาได้ เนื่องจากสาเหตุบางประการ เช่น สัญญาเกิดขึ้นแล้ว แต่มีเงื่อนไขบังคับก่อน
ดังนี้ สัญญานั้นย่อมมีผลบังคับกันได้ต่อเมื่อเงื่อนไขดังกล่าวนั้นสำเร็จแล้ว^๑ หรือสัญญาไม่สมบูรณ์
เพราะขาดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสมบูรณ์ของสัญญา สัญญาไม่ผูกพันคู่สัญญา เพราะขาดส่วนได้เสีย
อันอาจเอาประกันภัยได้ สัญญาตกเป็นโมฆียะหากคู่สัญญาไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน ดังจะได้กล่าวต่อ
ไปเป็นลำดับดังนี้

๓.๑ การขาดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสมบูรณ์ของสัญญา

สัญญาจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีบุคคลสองฝ่ายทำคำเสนอ-คำสนองต้องตรงกัน แต่สัญญานั้นจะสมบูรณ์มีผลบังคับกันได้นั้น ต้องพิจารณาในเรื่องอื่น ๆ ประกอบด้วย ได้แก่ ความสามารถ
ของคู่สัญญา การบกพร่องในการแสดงเจตนาของคู่สัญญา วัตถุประสงค์ในการทำสัญญาไม่ขัดต่อ
กฎหมาย หรือเรื่องแบบที่กฎหมายกำหนด

๓.๑.๑ ความสามารถของคู่สัญญา

กฎหมายกำหนดเรื่องความสามารถของบุคคลในการทำนิติกรรมไว้เพื่อ
คุ้มครองบุคคลที่อ่อนแอไม่ให้เสียเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจเนื่องมาจาก เป็นผู้เยาว์ทำให้

^๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕.

ขาดประสบการณ์และความรอบรู้เท่าที่ควร หรือเนื่องมาจากสภาพจิตใจที่ไม่ปกติ เช่น เป็นคน
วิกลจริต เป็นต้น

ในสัญญาประกันชีวิตก็เช่นเดียวกับสัญญาทั่วไปที่คู่สัญญาต้องมีความสามารถ
ในการทำนิติกรรม เช่นกัน แต่เนื่องจากความสามารถของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งในสัญญาประกันภัย ซึ่ง
ได้แก่ผู้รับประกันภัยนั้นตกอยู่ในบังคับของกฎหมายพิเศษ จึงควรแยกพิจารณาความสามารถของคู่สัญญา
ในสัญญาประกันชีวิตดังนี้

๓.๑.๑.๑ ความสามารถของผู้รับประกันภัย

ธุรกิจการประกันชีวิตมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในฐานะ เป็นสถาบันการ
เงินอย่างหนึ่งซึ่งระดมเงินออมของประชาชนมาเก็บสะสมไว้เป็นจำนวนมาก ธุรกิจประเภท
นี้จะดำเนินการไปได้ด้วยความราบรื่นและมั่นคงนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความไว้วางใจในการดำเนินงาน
การประกันชีวิตของประชาชนผู้เป็นปัจจัยสำคัญ ดังนั้นหากฐานะทางการเงินของผู้รับประกันภัย
ไม่มั่นคงและไม่เป็นที่เชื่อถือของประชาชนแล้ว จะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อธุรกิจการประกัน
ชีวิตโดยตรง ฉะนั้นเพื่อให้ธุรกิจการประกันชีวิตมีความมั่นคงจึงมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้รับประกัน
ภัยไว้ โดยพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐^๑ มาตรา ๗ กำหนดให้จัดตั้งขึ้นเป็นบริษัทจำกัด
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนี้ในการก่อตั้งเป็นบริษัทจำกัด เพื่อประกอบธุรกิจ
ประกันชีวิต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ยังมีอำนาจตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐
ที่จะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้เพื่อให้บริษัทผู้รับประกันภัยมีคุณสมบัติตามที่ต้องการ ดังเช่น เงิน
ทุนจดทะเบียน สัณยชาติของกรรมการบริษัท จำนวนหุ้นสูงสุดของผู้ถือหุ้นแต่ละคน เป็นต้น

^๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๗ ตอนที่ ๓๒ ฉบับพิเศษวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๑๐.

ดังนั้น ในเรื่องความสามารถของผู้รับประกันภัย จึงขึ้นอยู่กับ ๒ กรณี
คือ

๑. ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการประกอบธุรกิจประกันชีวิตได้
๒. มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ในประเทศอังกฤษมี The Insurance Companies Acts, 1980 ซึ่งเป็นกฎหมายควบคุมการประกอบธุรกิจประกันภัยกำหนดให้บริษัทซึ่งได้รับอนุญาตตามกฎหมายดังกล่าวเท่านั้นที่ดำเนินการประกันชีวิตได้^๑ จะเห็นได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการประกันชีวิตของไไทยนั้น ก็ได้คำนึงถึงความสำคัญในธุรกิจประกันชีวิต จึงได้กำหนดให้ดำเนินการรับประกันชีวิตได้ในรูปของบริษัทจำกัด เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ดังนั้น ผู้รับประกันภัยตามกฎหมายในประเทศไทย ซึ่งเป็นคู่สัญญาฝ่ายที่ตกลงใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในเมื่อเกิดเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งตนรับเสี่ยงภัยไว้ (ความมรณะ - หรือความทรงชีพของบุคคล) ได้เกิดขึ้น นั้นต้องเป็นบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๓.๑.๑.๒ ความสามารถของผู้เอาประกันภัย

เป็นข้อสันนิษฐานโดยทั่วไปว่า บุคคลทุกคนมีความสามารถในการทำสัญญาให้มีข้อผูกพันกันได้ แต่มีข้อยกเว้นบางประการ และประการที่สำคัญที่สุดคือ เรื่องผู้เยาว์

ตามหลักกฎหมายสัญญาทั่วไปถือว่าผู้เยาว์เป็นผู้ที่มีความสามารถจำกัดในการทำนิติกรรม กล่าวคือการทำนิติกรรมของผู้เยาว์ไม่มีผลบังคับเด็ดขาดโดยผู้เยาว์ อาจบอกล้างนิติกรรมที่ตนทำขึ้นได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันผู้เยาว์จากความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มีบางกรณีซึ่งผู้เยาว์สามารถทำนิติกรรมมีผลผูกพันเด็ดขาดได้ ซึ่งประมวลกฎหมาย

¹ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 124.

แพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒, ๒๓, ๒๔ และ ๒๕

ปัญหาว่าผู้เยาว์สามารถทำสัญญาประกันชีวิตด้วยตนเองได้หรือไม่นั้น กรณีนี้ต้องพิจารณาว่าการทำสัญญาประกันชีวิต เป็นการสมแก่ฐานานุรูปแห่งตนและเป็นการอันจำเป็น เพื่อเลี้ยงชีพตามสมควร ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๔ หรือไม่

นิติกรรมที่ผู้เยาว์สามารถทำได้โดยมีผลผูกพันเพราะเป็นการสมแก่ ฐานานุรูปแห่งตนและเป็นการอันจำเป็น เพื่อเลี้ยงชีพตามสมควรนั้น จะต้องปรากฏว่าตามสภาพ ของนิติกรรมนั้น เกี่ยวกับกิจการในการดำรงชีพของผู้เยาว์ในภาวะปกติ เป็นสำคัญซึ่งต้องพิจารณา เป็นกรณีไป อย่างไรก็ตามก็คงไม่มีวงเขตกว้างออกไปจากหลักแห่งปัจจัยสี่อันได้แก่ อาหาร เครื่อง นุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยาบำบัดโรค มากนักซึ่งเมื่อพิจารณาในประเด็นนี้แล้ว จะเห็นได้ว่า สัญญา ประกันชีวิตไม่ใช่สิ่งอันจำเป็นต่อการดำรงชีพของผู้เยาว์ เพราะ เหตุที่สัญญาประกันชีวิต เป็น เรื่อง ของการสะสมทุนที่เหลือจากการเลี้ยงชีพตามภาวะปกติของผู้เยาว์ และเป็นการให้ความคุ้มครอง ทางการเงินแก่บุคคลที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดู ดังนั้นแม้จะไม่ได้ทำขึ้น ก็หาไม่ผลกระทบต่อการดำรงชีพของผู้เยาว์ไม่ และผู้เยาว์โดยทั่วไปมิใช่บุคคลที่จะให้อุปการะทาง การการเงินแก่บุคคลอื่น ดังนั้น สัญญาประกันชีวิตที่ผู้เยาว์ทำขึ้นจึงไม่มีผลบังคับเด็ดขาด ผู้มีอำนาจบอก ล้างสัญญาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อาจใช้สิทธิบอกล้างสัญญานั้นได้

ด้วย เหตุที่สัญญาประกันชีวิตที่ผู้เยาว์ทำขึ้นอาจถูกบอกล้างได้ ทำให้ เกิดความไม่แน่นอนแก่ทางบริษัทผู้รับประกันภัยว่า เมื่อเขาได้ทำสัญญาประกันชีวิตกับผู้เยาว์แล้ว สัญญานั้นจะถูกบอกล้างหรือไม่ ความไม่แน่นอนนี้ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความคุ้มครองตามสัญญา ประกันชีวิตตั้งแต่ทำสัญญาจนถึง เวลาบอกล้างสัญญาว่า ผู้เยาว์จะได้รับความคุ้มครองหรือไม่ และจะได้รับเบี้ยประกันภัยที่จ่ายไปแล้วคืนเพียงใด ในเรื่องนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์ เป็น ๒ แนวคือ ในหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้เยาว์น่าจะได้รับความคุ้มครองที่เขาได้จ่ายไปทั้ง หมดคืนและเขาน่าจะได้รับความคุ้มครองตามสัญญาประกันชีวิตในเวลาอันสั้นนั้นโดยไม่ต้องหักค่า ใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมใด ๆ อย่างไรก็ตามมีหลายมลรัฐที่ได้ ตรากฎหมายอนุญาตให้ผู้เยาว์ที่

น มีอายุ ๑๕ ปีบริบูรณ์มีสิทธิเข้าทำสัญญาประกันชีวิตให้มีผลผูกพันเด็ดขาดได้^๑ ซึ่งหมายความว่า ถ้าผู้เยาว์ที่มีอายุ ๑๕ ปีบริบูรณ์ได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ไม่อาจใช้สิทธิบอกล้างสัญญานั้น ได้ และต้องบังคับผูกพันไปตามสัญญาดังกล่าว เช่นดังเขาเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว

ในประเทศไทยไม่มีกฎหมายพิเศษบัญญัติให้ผู้เยาว์มีสิทธิทำสัญญาประกันชีวิตได้โดยมีผลผูกพันเด็ดขาด เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ และในเรื่องนี้ไม่เคยมีปัญหาขึ้นสู่ศาลเพื่อให้พิจารณาแต่อย่างใด แสดงว่าการประกันชีวิตในประเทศไทยแพร่หลายอยู่ในบุคคลที่มีความสามารถหาเงินด้วยตนเองมากกว่า ส่วนผู้เยาว์ที่มีฐานะดีจนมีเงินสะสมเองนั้น หากเทียบตามอัตราประชากรแล้วมีน้อยมาก จึงยังไม่สมควรออกกฎหมายคุ้มครองแต่อย่างใด ดังนั้นในกรณีที่ผู้เยาว์ทำสัญญาประกันชีวิต จึงยังคงใช้บทบัญญัติในหลักหัวใจของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑ คือต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน หากทำลงโดยไม่ได้รับความยินยอม สัญญานั้นย่อมตกเป็นโมฆียะ ซึ่งมีผลทำให้อาจถูกบอกล้างได้โดยบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา ๑๓๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ทั้งนี้บุคคลดังกล่าว จะต้องทำการบอกล้างภายในเวลาที่กำหนดไว้ ตามมาตรา ๑๔๓ คือ ห้ามมิให้บอกล้างเมื่อพ้นเวลาหนึ่งนับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ แต่ถ้าเวลาล่วงพ้นไปถึงสิบปี นับแต่เมื่อได้ทำสัญญานั้น แล้วก็เป็นอันบอกล้างไม่ได้เช่นกัน

๓.๑.๒ ความบกพร่องในการแสดงเจตนา

การทำนิติกรรมนั้นต้องทำลงด้วยใจสมัคร^๒ คือ เจตนาที่แสดงออกมาตรงกับเจตนาในใจ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นเจตนาอันแท้จริงที่มุ่งก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ผูกพันกัน

^๑ Janice E. Greider and William T. Beadles, Law and The Life Insurance Contract, p. 50.

^๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๒.

ดังนั้น หากเจตนาที่แสดงออกมารีปรีดไม่ตรงกับเจตนาแท้จริง เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ย่อมไม่ใช่เจตนาอันแท้จริง หรืออาจเรียกว่า เป็นการแสดงเจตนาโดยไม่สมัครใจ เหตุที่ทำให้ การแสดงเจตนารีปรีดได้แก่ความสำคัญผิด กลฉ้อฉลและข่มขู่ ส่วนผลของการแสดงเจตนารีปรีด ที่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของเจตนาต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่ง บัญญัติไว้เป็น เรื่อง ๆ คือ เรื่องสำคัญต้องพิจารณาตาม มาตรา ๑๑๔, ๑๒๐ ส่วนกลฉ้อฉลและ ข่มขู่ นั้นต้องพิจารณาตามมาตรา ๑๒๑

ในสัญญาประกันชีวิต คู่สัญญาต้องแสดงเจตนาด้วยสมัครใจเช่นเดียวกับการ ทำสัญญาทั่วไปดังกล่าวยังต้น ดังนั้น การแสดงเจตนาทำสัญญาประกันชีวิตต้องไม่เกิดจากความ สำคัญผิด กลฉ้อฉล หรือจากการข่มขู่ ซึ่งจะได้พิจารณาดังต่อไปนี้

๓.๑.๒.๑ สำคัญผิด

สำคัญผิด คือ การสำคัญว่าเป็นจริงในสิ่งที่เท็จ สำคัญว่าเท็จในสิ่ง ที่เป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่งคือ การเชื่อไม่ตรงต่อความจริง^๑

ความสำคัญผิดในสัญญาประกันชีวิตที่สำคัญมีอยู่ ๒ เรื่อง ซึ่งจะได้ กล่าวต่อไปนี้คือ

๑. สำคัญผิดในความคงอยู่ของชีวิต

ในสัญญาประกันชีวิต ชีวิตของบุคคลย่อม เป็นสาระสำคัญในสัญญา หากขาดไปย่อมไม่ก่อให้เกิดสัญญาประกันชีวิต ดังนั้น การทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลใด โดยบุคคล นั้นได้ตายไปแล้ว สัญญาประกันชีวิตจะตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๔

^๑ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, หน้า ๘๘.

ในเรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๒/๒๕๐๐^๑ วินิจฉัยไว้เช่นกันว่า ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยตาย เสียก่อนที่ผู้รับประกันภัยสนองรับประกันชีวิต ดังนี้สัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๔

ในประเทศอังกฤษ การสำคัญผิดในความคงอยู่ของชีวิตก็ตกเป็นโมฆะ (void)^๒ เช่นเดียวกัน โดยมีคดีตัวอย่างเช่น Pritchard v. Merchants' Lift^๓ ซึ่งเป็นเรื่องของการประกันภัยต่อ โดยผู้รับประกันภัยรายที่ ๑ ได้นำเอาสัญญาประกันชีวิตที่ตนรับประกันภัยไว้ ไปประกันภัยต่อกับผู้รับประกันภัยรายที่ ๒ ผู้รับประกันภัยรายที่ ๒ ได้รับประกันภัยต่อด้วยการยอมรับเบี้ยประกันภัยอย่างไม่มีเงื่อนไข โดยไม่ทราบว่าผู้เอาประกันภัยได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ๒ วัน ก่อนสนองรับ ดังนั้นถือว่า สัญญาดังกล่าวเป็นโมฆะเนื่องจากการสำคัญผิด ทั้งนี้ เพราะความตายหรือความคงอยู่ของชีวิตบุคคลที่เอาประกันภัยนั้น เป็นพื้นฐานของสัญญา นอกจากนี้ยังมีคดี Strickland v. Turner^๔ ซึ่งตัดสินว่าการซื้อกรมธรรม์ประกันภัยแบบเงินไถ่รายปี (annuity) ตกเป็นโมฆะ เพราะการสำคัญผิด ถ้าผู้เอาประกันภัยในกรมธรรม์ประกันภัยชนิดดังกล่าวถึงแก่กรรมในเวลาที่ทำสัญญานั้น

๒. สำคัญผิดในอายุ

อายุของผู้เอาประกันภัย หรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตเป็นเรื่องสำคัญ

^๑ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๒/๒๕๐๐, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๐๐, หน้า ๓๗๗.

^๒ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, pp. 267-269.

^๓ (1858) 3 C.B. (N.S.) 622 .

^๔ 1852) 7 Exch. 208.

เรื่องหนึ่งเกี่ยวกับการคิดอัตรา เบี้ยประกันภัย ซึ่งหากผู้รับประกันภัยได้รับทราบอายุที่ไม่เป็นความจริงแล้ว จะทำให้การคิดอัตรา เบี้ยประกันภัยผิดพลาดได้

การสำคัญผิดในเรื่องอายุที่จะทำให้กระทบถึงความสมบูรณ์ของสัญญาประกันชีวิตนั้นมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษแล้ว โดยต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๘๓ วรรค ๒ ซึ่งบัญญัติว่า " แต่ถ้าผู้รับประกันภัยพิสูจน์ได้ว่า ในขณะที่ทำสัญญานั้นอายุที่ต้องแท้จริงอยู่นอกจากราคาอัตราตามทางคำปกติของเขาแล้ว ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ "

ในประเทศอังกฤษ Mellish L. J. ได้ให้ข้อสังเกตไว้เช่นกันว่า " ในสัญญาประกันชีวิตต้องพิจารณา เรื่องอายุของบุคคลที่ถูกเอาประกันชีวิตด้วยความระมัดระวัง เช่นเดียวกับ เรื่องสุขภาพอนามัยโดยถือ เป็นพื้นฐานของสัญญา

๓.๑.๒.๒ กลฉ้อฉล

กลฉ้อฉล คือ การแสดงข้อความอย่างใดให้ผิดต่อความจริง เพื่อลวงให้เขาหลงเชื่อ แสดงเจตนา ^๒

กลฉ้อฉลจะทำให้สัญญาไม่สมบูรณ์โดยตกเป็นโมฆียะนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๒ กำหนดให้เป็นกลฉ้อฉลถึงขนาด คือ ถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลนั้นสัญญานั้นก็จะมีได้ทำขึ้นเลย ซึ่งในสัญญาประกันชีวิตอาจเกิดขึ้นได้ทั้งฝ่ายที่ผู้เอาประกันภัยทำ

^๑ Att.-Gen. v. Ray (1874) L.R. 9 Ch App. 307.

^๒ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, หน้า ๑๐๓.

กลฉ้อฉล และฝ่ายผู้รับประกันภัยทำกลฉ้อฉล

ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ทำกลฉ้อฉล อาจเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยทราบอยู่แล้วว่าตนเป็นโรคร้ายแรงซึ่งถ้าผู้รับประกันภัยทราบจะไม่ยอม เข้าทำสัญญาประกันชีวิตด้วย แต่กลับแจ้งต่อผู้รับประกันภัยว่ามีสุขภาพดีไม่เจ็บป่วยด้วยโรคใด ทำให้ผู้รับประกันภัยยอมรับทำสัญญาประกันชีวิต ทั้งนี้ถือว่าสัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆียะ ผู้รับประกันภัยอาจบอกล้างสัญญาได้ ส่วนในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาต่างถือว่า กลฉ้อฉลทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ สำหรับคู่สัญญาที่ได้รับความเสียหาย โดยถือว่า กลฉ้อฉลคือ การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ ในข้อเท็จจริงที่สำคัญที่สร้างขึ้นโดยรู้ผู้ว่า ข้อความนั้นไม่จริง หรือโดยไม่ได้ตรวจสอบก่อนว่า ข้อความนั้นจริงหรือไม่ และเป็นการกระทำโดยเจตนาให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งกระทำการโดยเชื่อถือข้อความนั้น และผลจากการเชื่อถือข้อความนั้นทำให้เขาได้รับความเสียหาย^๑

ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้ทำกลฉ้อฉล มีตัวอย่างเป็นคดีในต่างประเทศ เช่น ในคดี *Kettlewell V. Refuge*^๒ ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า ผู้เอาประกันภัยได้รับการแนะนำให้จ่ายเบี้ยประกันภัยเป็นรายสัปดาห์ ตามกรมธรรม์ประกันภัยของเขาต่อไป โดยตัวแทนของผู้รับประกันภัยได้ให้ถ้อยคำแก่เขาว่าถ้าเขาได้จ่ายเบี้ยประกันภัยต่อผู้รับประกันภัยเป็นเวลา ๕ ปี เขาจะได้รับความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัย โดยไม่ต้องจ่ายเบี้ยประกันภัยอีก เมื่อพบว่าผู้รับประกันภัยไม่อาจทำเช่นนั้นได้ ผู้เอาประกันภัยจึงฟ้องคดีลบล้างกรมธรรม์ประกันภัย และเรียกเอาเบี้ยประกันภัยที่ได้จ่ายไปคืน ศาลอุทธรณ์ (the Court of Appeal) ตัดสินให้ผู้เอาประกันภัยได้รับเบี้ยประกันภัยได้

Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, pp. 271-272, Janice E. Greider and William T. Beades, Law and The Life Insurance Contract, pp. 257-258.

^๒ (1908) 1 K.B. 545.

๓.๑.๒.๓ ข่มขู่

ข่มขู่คือ การทำให้ผู้แสดงเจตนากลัวภัยอย่างใดอย่างหนึ่ง และ
ได้แสดงเจตนาออกมาเพราะกลัวภัยนั้น^๑ การข่มขู่ที่จะทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะ ตามประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๑ วรรคแรกนั้น ต้องเป็นการข่มขู่ที่ถึงขนาด ตามมาตรา
๑๒๖ ซึ่งบัญญัติว่า "การข่มขู่ที่จะทำให้การใดตกเป็นโมฆียะนั้นจะต้อง เป็นอันถึงขนาดที่จะจูงใจ
ผู้ถูกข่มขู่ให้มีผลต้องกลัวจะเกิดความเสียหายเป็นภัยแก่ตนเอง แก่สกุลแห่งตน หรือแก่ทรัพย์สิน
ของตน เป็นภัยอันใกล้จะถึงและอย่างน้อยร้ายแรง เท่ากับที่จะพึงกลัวต่อการอันเขากระไร
เท่านั้น"

จากบทบัญญัติ มาตรา ๑๒๖ ดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าสัญญาประกันชีวิต
ไม่อาจทำขึ้นโดยถูกข่มขู่ได้ เนื่องจากการทำสัญญาประกันชีวิต มีขั้นตอนต่าง ๆ ที่ต้องดำเนิน-
การก่อนที่สัญญาประกันชีวิตจะ เกิดและมีผลบังคับอย่างสมบูรณ์ เช่น ต้องมีการตรวจสอบภาพ
ของบุคคลที่ถูกเอาประกันชีวิต ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร จึงทำให้การข่มขู่ที่อาจมีขึ้น
ไม่เป็นการข่มขู่ถึงขนาดที่จะทำให้สัญญาเป็นโมฆะ เพราะต้องรอผลการตรวจสอบภาพก่อนมีการ
สนองรับ การข่มขู่จึงไม่เป็นภัยอันใกล้จะถึง

๓.๑.๓ แบน!

๓.๑.๓.๑ สัญญาประกันชีวิตไม่มีแบบแต่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๔ บัญญัติว่า
"การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมายบังคับไว้ การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ" ส่วนใน
เรื่องประกันภัย ในบทเบ็ดเสร็จทั่วไป มาตรา ๘๖๗ วรรค ๑ ซึ่งใช้บังคับกับการประกันชีวิต
ด้วยนั้นบัญญัติว่า

^๑ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม-
และสัญญา, หน้า ๑๖๔.

ชั้นสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

จะเห็นได้ว่า สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาไม่มีแบบ ฉะนั้นเพียงคู่สัญญาได้ตกลงกันด้วยวาจาในข้อความสำคัญ เช่น วัตถุประสงค์เอาประกันภัยที่รับเสี่ยงจำนวนเงินที่เอาประกันภัย และอัตราเบี้ยประกันภัยที่จะต้องส่งแล้ว ย่อมเกิดเป็นสัญญาประกันชีวิต เพียงแต่จะฟ้องร้องกันมิได้จนกว่าจะมีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือตัวแทนของฝ่ายนั้นตามมาตรา ๘๖๗ วรรค ๑ ก่อนเท่านั้น^๑ และในเรื่องนี้มีคำพิพากษาฎีกาตัดสินยืนยันไว้คือ คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๖๔/๒๕๒๕ เป็นคดีระหว่างบริษัทจำกัดนิวซีแลนด์ อินชัวร์นซ์ โจทก์ บริษัทจำกัด เรือสยามขนส่ง กับพวก จำเลย ซึ่งศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า

ศาลฎีกาเห็นสมควรวินิจฉัยเสียด้วยว่า สัญญาประกันภัยนั้นกฎหมายมิได้กำหนดแบบแห่งนิติกรรมไว้ เพียงแต่บังคับให้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดหรือตัวแทนเป็นสำคัญ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องให้บังคับคดีมิได้

หลักฐานเป็นหนังสือ ตามมาตรา ๘๖๗ วรรค ๑ ดังกล่าวเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี ซึ่งหมายถึงสิ่งซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานฟ้องร้อง หรือบังคับให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามชำระหนี้ได้ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า หลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีเป็นเรื่องของพยานหลักฐาน แต่มิใช่แบบอันเป็นองค์สมบูรณ์ของนิติกรรม^๒ และในเรื่องหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดนี้ มีข้อที่น่าพิจารณาดังต่อไปนี้^๓

^๑ บัญญัติ สุชีวะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๗), หน้า ๑๐.

^๒ วิษณุ เครืองาม, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์ ๒๕๒๔), หน้า ๑๕๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖-๑๖๓.

๑. ลักษณะของหลักฐานเป็นหนังสือ หลักฐานเป็นหนังสือไม่จำเป็นต้องทำเป็นเอกสารสัญญาแต่อย่างใด เพียงเป็นบันทึก หรือจดหมายโต้ตอบ อันมีลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบก็เป็นอันใช้ได้

๒. จำนวนของหลักฐานเป็นหนังสือ หลักฐานเป็นหนังสือจะมีจำนวนกี่ฉบับก็ได้ จะเป็นเอกสารแผ่นเดียว หรือหลายแผ่นประกอบกันก็ได้ แล้วแต่กรณี

๓. หลักฐานเป็นหนังสือต้องทำไว้แก่ใคร โดยเหตุที่หลักฐานเป็นหนังสือจะทำในลักษณะใดก็ได้ และจะมีจำนวนเท่าใดก็ได้ ขอให้ลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดชอบเท่านั้นก็เป็นอันเพียงพอแล้ว ผู้ลงลายมือชื่อจึงไม่จำเป็นต้องนำหลักฐานนั้นให้ไว้แก่คู่สัญญา เช่น อาจทำเป็นจดหมายไปถึงบุคคลภายนอกซึ่งไม่เกี่ยวกับคู่สัญญาเลยก็ได้

๔. หลักฐานเป็นหนังสือต้องทำเมื่อใด หลักฐานเป็นหนังสือจะทำขึ้นเมื่อใดก็ได้ แต่จะต้องมีอยู่ในขณะฟ้องร้องบังคับคดี ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือในขณะฟ้องร้องบังคับคดี อีกฝ่ายหนึ่งย่อมยกปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องขึ้นกล่าวอ้างได้

๕. หลักฐานเป็นหนังสือจะเกิดขึ้นโดยเจตนาใดก็ได้ กล่าวคือ ผู้ลงลายมือชื่อในหนังสือจะทำโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ และอาจไม่มีเจตนาจะให้ใช้เป็นหลักฐานยืนยันคนในภายหน้าก็ได้

๖. การลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔ จะเป็นเรื่องของการทำสัญญาเป็นหนังสือ แต่ที่ใช้บังคับได้กับกิจการทั้งปวงซึ่งกฎหมายต้องการให้ลงลายมือชื่อ การลงลายมือชื่อนั้น ถ้าเขียนหนังสือไม่ได้ก็อาจใช้วิธีพิมพ์ลายพิมพ์นิ้วมือ ลงแกงไต หรือเครื่องหมายอื่นใดก็ได้ โดยมีพยานรับรองสองคน หรือจะใช้วิธีประทับตราก็ได้ถ้าปกติใช้ตราประทับอยู่แล้ว

๗. หลักฐานเป็นหนังสือต้องมีพยานลงชื่อด้วยหรือไม่ หลักฐานเป็นหนังสือต้องลงลายมือชื่อผู้รับผิดชอบเท่านั้น โดยไม่ต้องมีพยานลงชื่อร่วมด้วยแต่ประการใด เว้นแต่จะเป็นกรณีพยานลงนามรับรองลายพิมพ์นิ้วมือ หรือแกงโค ตามที่มาตรา ๕ กำหนด

๘. ผลของการไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดชอบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็มีอาจฟ้องร้องบังคับคดีได้

หลักฐานเป็นหนังสือ ซึ่งเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีมีความแตกต่างไปจากแบบตามที่กฎหมายกำหนดให้ ดังนี้ ^๑

๑. แบบเป็นองค์สมบูรณ์ของนิติกรรม แต่หลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้เป็นองค์สมบูรณ์ของนิติกรรม หากแต่เป็นเรื่องของพยานหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีเพื่อให้คู่สัญญาปฏิบัติภาระหน้าที่เท่านั้น ถ้าไม่มีเหตุจะต้องฟ้องร้องบังคับคดีแก่กัน กล่าวคือต่างมีการชำระหนี้จนครบถ้วนเป็นที่พอใจแก่ทั้งสองฝ่าย สัญญานั้นก็สมบูรณ์ทุกประการ โดยไม่ต้องคำนึงถึงหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีอีก

๒. สัญญาที่ทำผิดแบบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ย่อมตกเป็นโมฆะเสียเปล่า จะให้สัถยาบันหรือปฏิบัติให้ถูกต้องตามแบบเสียใหม่โดยอาศัยข้อตกลงเดิมย่อมทำไม่ได้ แต่การขาดหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีย่อมไม่ทำให้สัญญาเป็นโมฆะ เพียงแต่ว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีกันต่อไปในภายหน้าไม่ได้ ส่วนที่ได้ปฏิบัติภาระหน้าที่กันไปแล้วในอดีตย่อมเป็นอันสมบูรณ์เรียกคืนมิได้

๓. ความเสียเปล่าแห่งสัญญาที่เป็นโมฆะ เพราะทำผิดแบบที่กฎหมายกำหนดนั้น บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนเดียวคนหนึ่งจะกล่าวอ้างขึ้นก็ได้ แต่การขาดหลักฐานการฟ้องร้อง

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๒.

บังคับคดี เป็นเรื่องของคู่สัญญา หรือผู้สืบสิทธิของคู่สัญญาที่จะหยิบยกขึ้นกล่าวอ้างเท่านั้น

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) การพิจารณาว่าสัญญาใดต้องทำเป็นหนังสือหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการฉ้อฉล "The Statute of Frauds" ซึ่งได้บัญญัติขึ้นในประเทศอังกฤษ เมื่อ ค.ศ. ๑๖๗๗ เพื่อป้องกันการฉ้อฉลโดยวิธีต่าง ๆ (prevention of many fraudulent practices) และประเทศสหรัฐอเมริกาได้ยอมรับนำมาบัญญัติใช้เป็นกฎหมายบ้างในบางส่วน^๑

The Statute of Frauds ได้วางหลักเกณฑ์ว่าสัญญาที่อยู่ภายในบังคับของ The Statute of Frauds นี้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ต้องรับผิดชอบ จึงจะมีผลบังคับได้ และได้ระบุประเภทของสัญญาที่ตกอยู่ภายใต้บังคับของ The Statute of Frauds ว่ามี ๕ ประเภท ดังนี้^๒

๑. กรณีที่ผู้จัดการมรดกให้คำมั่นว่า จะจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนต่อกองทรัพย์สินจากเงินส่วนตัวของเขาเอง
๒. คำมั่นว่า จะรับผิดชอบต่อหนี้หรือความผิดพลาดของผู้อื่น
๓. คำมั่นที่สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่ต่างตอบแทนสำหรับการแต่งงาน
๔. ข้อตกลงในการซื้อหรือขายทรัพย์สินใด ๆ
๕. ข้อตกลงที่ไม่สามารถกระทำตามได้ภายใน ๑ ปี หลังจากได้ทำสัญญากันแล้ว

^๑ Janice E. Greider and William T. Beadles, Law and The Life Insurance Contract, p. 53.

^๒ Ibid.

ประเภทของสัญญาในข้อที่ ๕ ซึ่งเป็นประเภทของสัญญาใดที่กำหนดให้ชำระหนี้หลังจาก ๑ ปีแล้ว ถ้าไม่ได้ทำเป็นหนังสือ หรือเป็นบันทึกหรือหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว จะไม่มีผลบังคับนั้น นำมาใช้ในการพิจารณาเกี่ยวกับการทำสัญญาประกันชีวิตได้หรือไม่ ในเรื่องนี้ต้องพิจารณาถึงสัญญาประกันชีวิตนั่นเอง คือ เมื่อสัญญาประกันชีวิตใดมีผลใช้บังคับหลายปี ก็เป็นการยืนยันได้ว่าสัญญาประกันชีวิตนั้นตกอยู่ในบังคับของ The Statute of Frauds กล่าวคือ การทำสัญญาประกันชีวิตนั้นต้องทำเป็นหนังสือ อย่างไรก็ตามสัญญาประกันชีวิตจะไม่อยู่ในบังคับของ The Statute of Frauds ถ้าได้มีการเรียกร้องให้ชำระค่าสินไหมทดแทน (claim) และมีการชำระหนี้ภายในเวลา ๑ ปี นับแต่ได้ทำสัญญานั้น และโดยความจริงแล้ว มีการชำระหนี้ตามสัญญาประกันชีวิตภายในปีแรก ดังนั้น สัญญาประกันชีวิตจึงอาจทำได้^๑ หากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ทำเป็นหนังสือ^๒

๓.๑.๓.๒ เหตุผลที่ต้องการหลักฐานเป็นหนังสือ

ดังที่ได้พิจารณาในข้างต้นแล้วว่า สัญญาประกันชีวิตอาจทำกันด้วยวาจาก็ได้ และสัญญาประกันภัยด้วยวาจาจะมีประโยชน์มากในกรณีที่ต้องการความคุ้มครองตามสัญญาประกันภัยในทันที ซึ่งอาจเกิดขึ้นกับการประกันภัยในทรัพย์สิน เนื่องจากมีการโอนซึ่งทรัพย์สินนั้น และในทางปฏิบัติที่ยอมรับในการใช้สัญญาประกันภัยด้วยวาจาชั่วคราวกับความคุ้มครองอัคคีภัย (contract of fire) และความคุ้มครองในการชนกัน (contract of collision) นอกจากนี้ยังอาจเกิดขึ้นกับสัญญาประกันภัยที่ต้องการให้เกิดความคุ้มครองอย่างง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น การประกันภัยลูกเห็บ (hail insurance) ซึ่งการทำสัญญาประกันภัยลูกเห็บด้วยวาจาในกรณีเช่นนี้ได้เกิดขึ้นจากการคำนึงถึงความจำเป็นทางสังคม

^๑ Ibid, pp. 53-54.

^๒ Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 66.

ที่ได้รับความสะดวกกระเทือนจากการเลื่อนการซื้อประกันภัยไปเรื่อย ๆ จนกว่าโอกาสการ
 เสียภัยจะถึงระดับความไม่แน่นอนที่สูงพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวโน้มที่จะรอจน
 กระทั่งถูกลูกเห็บมาจึงจะซื้อประกันภัยลูกเห็บ (hail insurance) ระบบที่ยินยอมให้ทำ
 สัญญาประกันภัยด้วยวาจาในทางปฏิบัติ เป็นระบบที่กระจายอำนาจการควบคุมการประกันภัย^๑
 กล่าวคือ มีการมอบอำนาจให้ตัวแทนประกันภัยทำสัญญาประกันภัยได้ แต่อย่างไรก็ดี การทำ
 สัญญาด้วยวาจาเป็นบ่อเกิดของความเข้าใจผิดและไม่เหมาะสมกับการติดต่อธุรกิจเกี่ยวกับ
 สัญญาประกันชีวิต^๒ ดังนั้น แม้ว่าโดยทางกฎหมายสัญญาประกันชีวิตที่ไม่ได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ
 จะมีผลสมบูรณ์ก็ตาม แต่เพื่อความสะดวกของผู้สัญญาและเพื่อให้ความตรงใจของผู้สัญญาไม่
 ขาดตกบกพร่องจึงควรมีวิธีการที่จะทำการพิสูจน์ถึงข้อตกลงของสัญญาให้แน่นอน วิธีที่ง่ายที่สุด
 เพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ดังกล่าวคือ การทำข้อตกลง หรือทำสัญญาขึ้นเป็นหนังสือ^๓ ซึ่ง
 เป็นความต้องการที่เห็นเด่นชัดที่สุดว่า ข้อความในสัญญาประกันภัยซึ่งหมายรวมถึงสัญญา
 ประกันชีวิตด้วยนั้นจะต้องทำให้เกิดความแน่นอนด้วยการทำเป็นหนังสือ และ Ohio Superme
 Court ได้รับเอาความเห็นนี้มาใช้ โดยได้ตัดสินไว้ในคดีของ Cockerill v.
 Insurance Co., 1847 ว่า สิ่งที่เรียกว่ากรรมธรรม์ประกันภัยด้วยวาจาไม่ได้รับการ
 ยอมรับจากกฎหมายว่าด้วยประกันภัย ตำราทุกเล่มและคำวินิจฉัยมีสาระสำคัญเป็นอย่างเดียว
 กันว่า กรรมธรรม์ประกันภัยจะต้องทำขึ้นเป็นหนังสือ (such a thing as a verbal
 policy is unknown to the law of insurance. All the books upon

^๑ Robert E. Keeton, Basic Text on Insurance Law, pp. 32-33.

^๒ Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 67.

^๓ Janice E. Græider and William T. Beadles, Law and The Life Insurance Contract, p. 52.

the subject, and decision, unite in declaring that a policy must be in writing) ^๑ จากคำตัดสินของ Ohio Superme Court แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของศาลว่าต้องการให้สัญญาประกันภัยได้จัดขึ้นเป็นหนังสือบ้าง อย่างน้อยที่สุดก็ให้ทำกรมธรรม์ประกันภัยเป็นหนังสือ

การแก้ไข เปลี่ยนแปลงผลของหลักเกณฑ์ที่ว่า การทำสัญญาประกันภัยด้วยวาจาเป็นอันสมบูรณ์ และมีผลผูกพันโดยให้ทำขึ้นเป็นหนังสือในประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณีนั้น อาจทำได้ ๒ วิธีคือ เพิ่มเติมในกฎหมายที่เกี่ยวกับสัญญาประกันภัยวิธีหนึ่ง และโดยทำเป็นข้อกำหนดของบริษัทผู้รับประกันภัยอีกวิธีหนึ่ง ให้มีผลบังคับเฉพาะในการทำสัญญาของบริษัทผู้รับประกันภัยนั้น ๆ ^๒ ซึ่งมลรัฐ Georgia ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องการทำสัญญาประกันภัยเป็นหนังสือ จึงได้ตรากฎหมายขึ้นโดยเฉพาะว่าสัญญาประกันภัย (รวมถึงสัญญาประกันชีวิตด้วย) ต้องทำเป็นหนังสือมานานแล้ว ในขณะที่มลรัฐอื่น ๆ ใช้วิธีตีความกฎหมายอธิบายข้อกำหนดมาตรฐานที่กำหนดให้แต่ละสัญญาทำเป็นหนังสือ ^๓ นอกจากนี้ยังมีมลรัฐ New York ได้ตราเป็นกฎหมายไว้ใน The New York Personal Property Law ว่า ข้อตกลงทั้งหลายดังต่อไปนี้จะเป็นโมฆะ เว้นแต่จะได้อ่านทำขึ้นเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้น และในข้อ ๑ ได้กำหนดไว้ว่า ข้อตกลงใดที่ไม่ได้ทำการชำระหนี้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันทำสัญญา หรือข้อตกลงใดที่การชำระหนี้มิได้กระทำให้เสร็จสิ้นเรียบร้อยก่อนถึงแก่ความตายให้ทำเป็นหนังสือ ทั้งนี้โดยได้ตราไว้ใน Article 3, Section 31 ดังนี้

^๑ William R. Vance, Handbook on The Law of Insurance, pp. 210-211.

^๒ Ibid, p. 213.

^๓ Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 66.

Section 31. Agreement required to be in writing

Every agreement, promise or undertaking is void, unless it or some note or memorandum thereof be in writing, and subscribed by the party to be charged therewith, or by his lawful agent, if such agreement promise or undertaking;

1. By its terms is not to be performed within one year from the making thereof or the performance of which is not to be completed before the end of a lifetime...

จะเห็นได้ว่าในบทบัญญัติข้อ ๑ ตอนท้าย กฎหมายของมลรัฐ New York ฉบับนี้ได้รวมเอาสัญญาประกันชีวิตไว้ด้วยอย่างชัดแจ้ง ดังนั้น ในกรณีที่การชำระหนี้ได้กระทำให้เสร็จสิ้นก่อนถึงแก่ความตายแล้ว สัญญาประกันชีวิตต้องทำเป็นหนังสือ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีผลคล้ายคลึงกับ The Statute of Frauds ที่ว่าสัญญาใดที่กำหนดให้ชำระหนี้หลังจาก ๑ ปีแล้ว ถ้าไม่ได้ทำเป็นหนังสือหรือเป็นบันทึก หรือหลักฐานเป็นหนังสือแล้วจะไม่มีผลบังคับ จึงเท่ากับว่ามลรัฐ New York ได้นำเอา The Statute of Frauds มาบัญญัติใช้ให้ชัดเจนขึ้น ส่วนการแก้ไขการทำสัญญาประกันภัยด้วยวาจาให้ทำเป็นหนังสือ โดยทำเป็นข้อกำหนดของบริษัทรับประกันภัยนั้น ข้อกำหนดของบริษัทผู้รับประกันภัยถือว่าเป็นกฎหมายของบริษัทผู้รับประกันภัยเกี่ยวกับความคงอยู่ และอำนาจของผู้รับประกันภัย ข้อกำหนดนั้นจะแสดงอำนาจในการกำหนดให้การกระทำของผู้รับประกันภัยมีผลบังคับ เช่น กำหนดวิธีการทำสัญญา ดังนั้น ถ้ามีข้อกำหนดห้ามผู้รับประกันภัยทำสัญญาด้วยวิธีอื่นนอกจากเป็นหนังสือแล้ว การทำสัญญาด้วยวาจา จะเป็นการทำนอกอำนาจและสัญญาด้วยวาจาก็จะไม่สมบูรณ์

William R. Vance, Handbook on The Law of Insurance, pp. 214-215.

สำหรับสัญญาประกันชีวิตในประเทศไทยนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าอาจทำได้ด้วยวาจาได้ แต่เราได้แก้ไขผลเสียหายอันอาจเกิดจากการทำสัญญาประกันภัยด้วยวาจา โดยได้กำหนดไว้ในกฎหมายแล้วว่า คู่สัญญาจะฟ้องร้องกันมิได้จนกว่าจะมีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๗ วรรค ๑ ก่อนจึงเห็นได้ว่า การดำเนินธุรกิจการประกันภัยอันหมายถึงการประกันชีวิตด้วยนั้น ไม่ว่าประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย ต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินธุรกิจประกันภัยว่าควรต้องจัดทำให้เป็นหนังสือ เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดอันอาจเกิดขึ้นได้จากการทำสัญญาด้วยวาจา

๓.๑.๓.๓ หลักฐานเป็นหนังสือในสัญญาประกันชีวิต

๑. ทางด้านผู้เอาประกันภัย

โดยเหตุที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้สัญญาประกันภัยต้องทำเป็นหนังสือ ฉะนั้น สัญญาประกันภัยจึงอาจทำได้ด้วยวาจา ซึ่งถ้าหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ก็อาจจะฟ้องร้องให้ศาลบังคับได้ เมื่อมีข้อสัญญาที่หากตกลงกันด้วยวาจา ปราศจากหลักฐานเป็นหนังสือแล้วก็ต้องอาศัยการนำพยานบุคคล เข้าสืบซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยาก และไม่เป็นการแน่นอน อาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นในสังคม^๑ และเนื่องจากการฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัยนั้น ผู้เอาประกันภัยมักจะเป็นฝ่ายฟ้องผู้รับประกันภัย และมักจะเสียเปรียบต่อผู้รับประกันภัย^๒ ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๗ วรรค ๒ จึงบัญญัติให้ผู้รับประกันภัยออกกรมธรรม์ประกันภัยอันมีเนื้อความต้องตามสัญญา

^๑ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๑๐๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

และส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยนั้นแก่ผู้เอาประกันภัยฉบับหนึ่ง และยังได้บัญญัติให้ผู้รับประกันภัย
 ลงลายมือชื่อของตนในกรมธรรม์ประกันภัยนั้นด้วย ^๑ ทั้งนี้ โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้เอาประกันภัย
 ใช้กรมธรรม์ประกันภัยเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องคดี ตามมาตรา ๘๖๗ วรรค ๑ ได้โดยทั่วไป
 กรมธรรม์ประกันภัยจะไม่ปรากฏลายมือชื่อผู้เอาประกันภัย แม้ว่าเขาจะเป็นผู้ต้องผูกพันตาม
 ข้อความในกรมธรรม์ประกันภัยนั้นด้วยก็ตาม แต่มีบางกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมร่วมกับผู้
 เอาประกันภัยอาจต้องลงนามในกรมธรรม์ประกันภัยนั้นด้วย ^๒

อย่างไรก็ดี หลักฐานเพื่อการฟ้องร้องให้ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบนั้นมิได้จำกัด
 เฉพาะว่าต้องเป็นกรมธรรม์ประกันภัยเท่านั้น ถ้ามีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างอื่นลงลายมือชื่อ
 ผู้รับประกันภัย หรือตัวแทนของเขาแล้ว แม้จะไม่ใช้กรมธรรม์ประกันภัยก็อาจนำมาเป็น
 หลักฐานในการฟ้องร้องบังคับแก่ผู้รับประกันภัยได้เช่นกัน ในทางปฏิบัติ นอกจากกรมธรรม์
 ประกันภัยแล้ว อาจมีหลักฐานอื่นได้ เช่น ใบรับเงินชั่วคราว (interim receipt) ซึ่ง
 อาจมีได้ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้จ่ายเบี้ยประกันงวดแรกให้แก่ตัวแทนประกันชีวิต พร้อม
 กับคำขอเอาประกันชีวิต ดังนั้น หากตัวแทนประกันชีวิตมีอำนาจรับเบี้ยประกันภัย ตาม
 พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๖๘ และได้ออกใบรับเงินชั่วคราวให้แก่
 ผู้เอาประกันภัย ดังนี้ ถือว่าใบรับเงินชั่วคราวเป็นหลักฐานในการฟ้องคดี ตามมาตรา ๘๖๗
 วรรค ๑ แล้ว เพราะมีลายมือชื่อของตัวแทนของผู้รับประกันภัยแล้ว

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๔๘/๒๕๒๐ ซึ่งเป็นคดีระหว่าง ร.ต.ท.
 สมชาย ไชยสุต โจทก์ บริษัทอินเตอร์เนชันแนล แอสซิวรันส์ จำกัด จำเลย ซึ่งศาลฎีกา
 ได้มีคำวินิจฉัยไว้บางส่วน ดังนี้ ^๓

^๑ ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๗ วรรค ๓.

^๒ William R. Vance, Handbook on The Law of Insurance,
 pp. 245-246.

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๔๘/๒๕๒๐, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๒๐,
 หน้า ๑๗๗๖.

ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องร้องให้จำเลยรับผิดชอบตามบันทึก ล.๖ ซึ่งนาย โดเนลด์ ดี. ฮัลปี ผู้จัดการบริษัทจำเลย สาขาในประเทศไทยสั่งอนุมัติ ...เป็นการอนุมัติล่วงหน้าให้มีผลบังคับทันที...บันทึก ล.๖ จึงเป็น หลักฐาน เป็นหนังสือลงลายมือชื่อจำเลยฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ ดังที่บัญญัติไว้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๗...

ส่วนหลักฐานเป็นหนังสืออื่น ๆ ในประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี (common law) นั้น ต้องพิจารณาไปตามหลักเกณฑ์ของ The Statute of Frauds และกฎหมายพิเศษอื่น ๆ ของแต่ละมลรัฐ เช่น มลรัฐ New York ซึ่งได้ตรากฎหมาย ขึ้นเป็นพิเศษคล้ายกับหลักเกณฑ์ของ The Statute of Frauds ดังที่ได้กล่าวมาใน ตอนต้นแล้ว

๒. ทางด้านผู้รับประกันภัย

สำหรับหลักฐานในการฟ้องร้องคดีของผู้รับประกันภัยมักจะไม่มีปัญหา เพราะโดยปกติแล้ว การฟ้องร้องคดีในสัญญาประกันชีวิต จะเริ่มจากฝ่ายผู้เอาประกันภัย ฟ้องผู้รับประกันภัย ให้ใช้เงินตามสัญญา ไม่เคยปรากฏว่า ผู้รับประกันภัยจะเป็นผู้เริ่มต้น ฟ้องคดีให้ผู้เอาประกันภัยรับผิดใด ๆ ตามสัญญาประกันชีวิตเลย ดังนั้น การฟ้องคดีใน สัญญาประกันชีวิตจึงมักจะเริ่มจากผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัยจะเป็นผู้ยกข้อต่อสู้ถึง การไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญา ซึ่งการต่อสู้คดีมิใช่เป็นกรณีที่ฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับคดีให้ผู้ เอาประกันภัยต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด จึงไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้เอา ประกันภัย หรือลายมือชื่อตัวแทนผู้เอาประกันภัย ตามมาตรา ๘๖๗ วรรค ๑ แต่อย่างใด ไม่เหมือนกับการประกันวินาศภัย ซึ่งอาจมีกรณีที่ผู้รับประกันภัย ต้องฟ้องให้ผู้เอาประกันภัย รับผิดชอบบ้าง เช่น กรณีผู้เอาประกันภัยไม่บอกกล่าวถึงวินาศภัยเป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยต้อง เสียหาย ตามมาตรา ๘๔๑ ดังนี้ ผู้รับประกันภัยจำต้องมีหนังสือลงลายมือชื่อผู้เอาประกันภัย

มีเจตนาที่ฟ้องผู้เอาประกันภัยให้ต้องรับผิดไม่ได้ และคำขอเอาประกันภัยซึ่งผู้เอาประกันภัยทำยื่นต่อบริษัทในชั้นแรกนั้นอาจใช้เป็นหลักฐานยืนยันผู้เอาประกันภัย เกี่ยวกับข้อสัญญาประกันภัยได้^๑

๓.๑.๔ วัตถุประสงค์ของสัญญาต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย

วัตถุประสงค์ คือประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมปรารถนามุ่งประสงค์ไว้จะให้เกิดขึ้นเป็นไปอย่างไร โดยอาศัยนิติกรรมนั้นเป็นประโยชน์ ผลสุดท้ายที่นิติกรรมนั้นจะพึงอำนวยให้^๒

วัตถุประสงค์ชั้นแรกแห่งสัญญาประกันภัย คือการที่ผู้รับประกันภัยเข้ารับเสี่ยงภัยแทนผู้เอาประกันภัย ก่อนทำสัญญาผู้เอาประกันภัย เป็นผู้เสี่ยงภัย เมื่อทำสัญญาแล้วผู้รับประกันภัยกลับเป็นผู้เสี่ยงภัยนั้นแทนต่อไป ถ้าหากไม่มีการเสี่ยงภัยวัตถุประสงค์แห่งสัญญาก็ไม่อาจมีได้^๓ ในการประกันภัยนั้นยอมให้การเสี่ยงภัยที่แท้จริง^๔ เท่านั้นที่จะนำมาประกันภัยได้ และยังคงต้องมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีก กล่าวคือ^๕

^๑ ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๔๖/๒๕๐๐.

^๒ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, หน้า ๑๓๒.

^๓ จิตติ ดิงศภทิพย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๑๐.

^๔ การเสี่ยงภัยที่แท้จริง (pure risk) ได้แก่ การเสี่ยงภัยอันเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ แต่ถ้าเหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้นแล้วจะมีแต่ทางเสีย (loss) แต่อย่างใดไม่มีโอกาสได้ (gain) เลย รายละเอียดโปรดดู ชัยชนะ พยัทธิเวียร, "ภัย เป็นบ่อเกิดแห่งการสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างไร," วารสารสำนักงานประกันภัย ๕ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๒๓) ๗๓-๗๔.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗-๗๘.

๑. การเสี่ยงภัยนั้นอาจเกิดขึ้นกับคนโดยทั่วไปจำนวนมาก
๒. การเสี่ยงภัยนั้นจะต้อง เกิดขึ้นจริงแท้แน่นอน
๓. การเสี่ยงภัยนั้นจะต้อง เป็นภัยที่ไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

คือ การเสี่ยงภัยนั้นต้องเกิดขึ้นตามโอกาส (by chance)

๔. การเสี่ยงภัยนั้นจะต้องไม่เป็นภัยที่ใหญ่หลวง หรือมหัศจรรย์ (catastrophe) เพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นจากมหันตภัยมากเกินไปกว่าที่คาดไว้ ผู้รับประกันภัยอาจจะต้องล้มละลาย เพราะไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เอาประกันภัยได้

๕. การเสี่ยงภัยนั้น จะต้องไม่เป็นจำนวนเล็กน้อยจนเกินไป ทั้งนี้เพราะการประกันภัยแต่ละแบบแต่ละฉบับย่อมมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการออกกรมธรรม์ประกันภัย ค่าใช้จ่ายในการเรียกเก็บเบี้ยประกันภัย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินการชดใช้เงินตามสัญญา ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของเบี้ยประกันภัย ซึ่งผู้ถือกรมธรรม์ประกันภัยจะต้องจ่าย ดังนั้นถ้าเป็นการเสี่ยงภัยเล็กน้อย ก็จะไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น

๖. การเสี่ยงภัยนั้นจะต้องสามารถคำนวณโอกาสการสูญเสียได้อย่างถูกต้องใกล้เคียงความจริงที่สุด ซึ่งความตายก่อนเวลาอันควรก็สามารถคำนวณได้โดยการใช้สถิติ และหลักคณิตศาสตร์การประกันภัย

๗. การเสี่ยงภัยนั้น จะต้องไม่มีต้นทุนในการประกันสูงเกินไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เบี้ยประกันภัยจะต้องพอ เหมาะเหมาะสมที่บุคคลส่วนใหญ่สามารถเอาประกันได้

๓.๑.๔.๑ วัตถุประสงค์ของสัญญาประกันชีวิต

การประกันชีวิตที่แท้จริงอยู่ที่การประกันภัยเพื่อความมรณะ^๑ แต่สัญญาประกันชีวิตมิได้มีความมุ่งหมายที่จะทดแทนความเสียหายของเจ้าของชีวิต หากแต่

^๑ จิตติ ดิงศรีทิพย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๑๑๗.

มุ่งที่จะ "ช่วยเหลือ" ผู้ที่ต้องพึ่งพิงผู้ถึงแก่ความตายไปแล้ว หรือมีละนั้นก็เป็นการลงทุนแบบสะสมเพื่อประโยชน์แก่ตัวเอง ในกรณีที่ประกันชีวิตโดยอาศัยความทรงชีพของตนเป็นเหตุเอาประกัน^๑ จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการประกันชีวิตอยู่ที่ประโยชน์ของสัญญาประกันชีวิตซึ่งจะให้แก่ผู้รับประกันภัย และผู้เอาประกันภัย โดยผู้รับประกันภัยจะได้ประโยชน์จากการทำสัญญาประกันชีวิตคือ เบี้ยประกันภัย ส่วนผู้เอาประกันภัยจะได้ประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต คือ "ความช่วยเหลือ" ซึ่งความช่วยเหลือจากสัญญาประกันชีวิตจะเป็นไปในรูปลักษณะใดนั้น ต้องพิจารณาตามลักษณะของการประกันชีวิต ๔ แบบ^๒ คือ

๑. การประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา (term insurance) เป็นการประกันชีวิตที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะจ่ายจำนวนเงิน ซึ่งเขารับประกันไว้ให้กับผู้รับประโยชน์ ถ้าหากผู้เอาประกันภัยถึงแก่กรรมภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา ดังนั้น ในกรณีนี้ความช่วยเหลือตามสัญญาประกันชีวิตต่อผู้เอาประกันภัยคือความช่วยเหลือผู้รับประโยชน์ซึ่งอาจเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้เอาประกันภัย

๒. การประกันชีวิตแบบตลอดชีพ (whole life insurance) เป็นการประกันชีวิตที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะจ่ายจำนวนเงิน ซึ่งเขาประกันภัยไว้ให้กับผู้รับประโยชน์ เมื่อผู้เอาประกันภัยถึงแก่กรรม โดยไม่คำนึงว่าความมรณะจะเกิดขึ้นเมื่อใด

๓. การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (endowment insurance) เป็นการประกันชีวิตที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะจ่ายจำนวนเงินซึ่งรับประกันภัยไว้ให้กับผู้รับประโยชน์ หากผู้เอาประกันภัยถึงแก่กรรมภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา หรือจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ เมื่อมีชีวิตรอดอยู่จนครบกำหนดสัญญา จะเห็นได้

^๑ จาร์ส เชมะจารุ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย, หน้า ๑๕๒.

^๒ ชัยทัต สุรัตนวงศ์กูร, "โครงสร้างของธุรกิจประกันภัย," วารสาร-สำนักงานประกันภัย ๖ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๒๔), : ๔๘-๕๕.

ว่าการประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์นี้ได้ขยายความช่วยเหลือออกไปเป็นสองขั้นตอน คือ ถ้าผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตายภายในเวลาที่กำหนด ความช่วยเหลือตามสัญญาประกันชีวิตจะตกอยู่กับผู้รับประโยชน์ แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยยังมีชีวิตอยู่ตลอดมาจนครบกำหนดเวลา ประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตจะกลับมา เป็นของผู้เอาประกันภัยเอง หรือตกเป็นของผู้รับประโยชน์ หากในสัญญาได้ระบุให้บุคคลอื่นเป็นผู้รับประโยชน์

๔. การประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ (annuity insurance)

เป็นการประกันชีวิตที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะจ่ายเงินได้ประจำ หรือเงินบำนาญให้แก่ผู้เอาประกันภัย นับแต่วันที่ระบุไว้ในสัญญาจนตลอดชีพ หรือชั่วระยะเวลาหนึ่งตามที่ได้ตกลงกันในกรณีเช่นนี้ วัตถุประสงค์ในการทำสัญญาประกันชีวิตแบบนี้คือ การที่ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยเป็นประจำ ตลอดระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้

๓.๑.๔.๒ สัญญาประกันชีวิต เป็นสัญญาที่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรม หรือเป็นการพนันหรือไม่

เมื่อการเสี่ยงภัยอันเป็นวัตถุประสงค์ขั้นแรกในการประกันชีวิตที่ผู้รับประกันภัยต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิต คือความมรณะของบุคคล จึงควรพิจารณาว่าการจ่ายเงินตามสัญญาที่ขึ้นอยู่กับความคงอยู่ หรือความตายในชีวิตมนุษย์นั้นจะทำให้เกิดผลเป็นการขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรม หรือเป็นการพนันหรือไม่

ในข้อนี้พิจารณาได้ว่า สัญญาประกันชีวิตไม่ขัดต่อกฎหมาย เพราะกฎหมายอันได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๒๐ ว่าด้วยประกันภัยนั้นเองที่ยอมรับว่าชีวิตของคนเรานั้น ยอมให้เป็นสิ่งที่เอาประกันภัยได้ โดยได้บัญญัติถึงลักษณะสิทธิ และหน้าที่ของผู้รับประกันภัย ผู้เอาประกันภัย และผู้ที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิตไว้เพื่อให้ปฏิบัติตามโดยทั่วกัน สัญญาประกันชีวิตไม่ขัดต่อศีลธรรม เพราะการประกันชีวิตมุ่งที่จะให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลผู้อยู่ในสังคมซึ่งได้เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันชีวิต มิให้ต้อง

ได้รับความเดือดร้อนจากความมรณะที่เกิดขึ้นตามสัญญาประกันชีวิต และโดยเฉพาะเมื่อได้ทราบถึงประโยชน์ของการประกันชีวิต^๑ แล้ว ยิ่งประจักษ์ชัดว่า สัญญาประกันชีวิตกลับเป็นสัญญาที่อำนวยความสะดวกและก่อให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมโดยไม่มีข้อใดที่สื่อแสดงว่าสัญญาประกันชีวิตจะขัดกับศีลธรรมเลยไม่ และสัญญาประกันชีวิตก็มีใช้การพื่อน เพราะ^๒

๑. สัญญาการพื่อนนั้น เป็นกรณีที่ผู้เข้าเล่นการพื่อนมีความประสงค์ที่จะเสี่ยงโชคในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือในเหตุการณ์ใดที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ กล่าวคือเป็นกรณีที่ผู้เข้าเล่นการพื่อนสมัครใจ เข้าหาความไม่แน่นอนอันเกิดจากการที่ตนจะได้หรือเสียพื่อนแต่การประกันชีวิต เป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนมาสู่ความแน่นอน กล่าวคือ เกิดความแน่นอนว่าเมื่อเกิดความมรณะขึ้น เมื่อใดจะเกิดผลให้มีการช่วยเหลือกันตามที่กำหนดกันไว้ในสัญญาประกันชีวิต

๒. ในสัญญาการพื่อน ผู้เข้าเล่นพื่อนจะตกลงพื่อนกันในเรื่องใด ๆ ก็ได้ แต่ในสัญญาประกันชีวิตนั้นผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ หากผู้เอาประกันภัยทำสัญญาประกันชีวิตโดยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้แล้ว สัญญาประกันชีวิตนั้นย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๓ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้จะทำให้สัญญาประกันภัยกลายเป็นการพื่อนไป ส่วนรายละเอียดเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้นั้น จะได้กล่าวถึงในข้อต่อไป

ดังนั้น การประกันชีวิตรายได้ที่กระทำขึ้นโดยมุ่งหวังที่จะค้ากำไรจากชีวิตของมนุษย์ ย่อมทำให้การประกันชีวิตนั้นตกเป็นโมฆะ เพราะมีวัตถุประสงค์ขัดต่อกฎหมายความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน

^๑ อภิธานนิพนธ์ ข้อ ๑.๕

^๒ จำรัส เขมะจารุ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย, หน้า ๑๑-๑๓.

๓.๑.๔.๓ ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยไม่ได้เป็นบริษัทจำกัด จะทำให้วัตถุประสงค์ของสัญญาประกันชีวิตขัดต่อกฎหมายหรือไม่

พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นกฎหมายควบคุมธุรกิจการประกันชีวิตนั้น ในมาตรา ๗ วรรคแรก กำหนดให้การประกอบธุรกิจประกันชีวิต จะกระทำได้อต่อเมื่อได้จัดตั้งขึ้นในรูปบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และโดยได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรี และมาตรา ๑๒ กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดทำการเป็นผู้รับประกันภัยโดยทำสัญญาประกันชีวิตกับบุคคลใด ๆ นอกจากจะเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิต ทำให้เห็นได้ว่าสัญญาประกันชีวิตต่างกับเอกเทศสัญญาอื่นตรงที่ว่าคู่สัญญาในสัญญาประกันชีวิตนั้น นอกจากต้องมีความสามารถตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังต้องบังคับตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ อีกด้วย ซึ่งในเรื่องความสามารถของคู่สัญญาประกันชีวิตนั้นพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๗ ได้ตราขึ้นเพื่อบังคับแก่ผู้รับประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียว

การที่ผู้รับประกันภัยฝ่าฝืนกฎหมายที่ควบคุมการประกอบธุรกิจประกันชีวิต โดยไม่ได้จัดตั้งเป็นบริษัทจำกัด แต่ได้รับทำสัญญาประกันชีวิต จะทำให้สัญญาประกันชีวิตนั้นเสียไปหรือไม่ ต้องนำหลักกฎหมายเรื่อง *pari delicto* มาพิจารณาประกอบ

หลักกฎหมายเรื่อง *pari delicto* นี้ เป็นหลักกฎหมายที่ใช้ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายโดยที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ทราบถึงการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นเลย ดังนี้ คู่สัญญาฝ่ายที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายไม่อาจเรียกร้องเอาสิทธิใด ๆ ตามสัญญาที่ตนได้ทำขึ้นโดยฝ่าฝืนกฎหมายนั้นได้ เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับสัญญาประกันชีวิตแล้วจะเห็นได้ว่า กรณีที่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายโดยไม่จัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดตามที่พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๗ วรรคแรก กำหนดไว้

ดังนี้เท่ากับว่า ผู้รับประกันภัย เป็นผู้กระทำความผิดแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เอาประกันภัยซึ่งตกลงทำสัญญาประกันชีวิตกับผู้รับประกันภัยนั้นมิได้มีส่วนในการกระทำผิดนั้นเลย ดังนั้น จะถือว่าวัตถุประสงค์ของสัญญาประกันชีวิตที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงทำประกันชีวิตซึ่งไม่ขัดต่อกฎหมายกลายเป็นขัดต่อกฎหมายไปได้ สัญญาประกันชีวิตดังกล่าวจึงไม่เสียไป ฉะนั้น หากเกิดภัยขึ้นตามสัญญา ผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้น และยังคงต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๗๔ คือ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินวันละสองพันบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่ นอกจากนี้ ผู้รับประกันภัยซึ่งกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายยังไม่อาจได้รับประโยชน์จากสัญญาที่ตนได้ทำขึ้นโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้น จึงไม่อาจเรียกให้ผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัยแก่ตนได้

แต่ถ้า เป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยทราบว่า ผู้รับประกันภัยซึ่งตนเข้าทำสัญญาประกันชีวิตด้วยนั้นกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยมิได้จัดตั้งเป็นบริษัทจำกัด ดังนั้นจะถือว่าสัญญาประกันชีวิตที่ทำขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์ขัดต่อกฎหมายหรือไม่

ในกรณีนี้พิจารณาได้ว่า เมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายทราบถึงการฝ่าฝืนกฎหมาย อันเกี่ยวกับการควบคุมธุรกิจประกันชีวิตนั้นแล้ว ยังขึ้นเข้าทำสัญญาต่อกัน ดังนั้นถือว่าสัญญาประกันชีวิตนั้นมีวัตถุประสงค์ขัดต่อกฎหมายแล้ว จึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๓

มีข้อพิจารณาว่า การทำสัญญาประกันชีวิตโดยผู้รับประกันภัยมิได้จัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดนั้น ผู้รับประกันภัยจะอ้างได้หรือไม่ว่าตนไม่ทราบว่ามิใช่กฎหมายกำหนดให้การประกอบธุรกิจการประกันชีวิตต้องจัดตั้งขึ้น เป็นบริษัทจำกัด

ในเรื่องนี้ ผู้รับประกันภัยไม่อาจอ้างถึงความไม่รู้กฎหมายมาปฏิเสธความรับผิดชอบของตน เมื่อมีกฎหมายกำหนดให้การประกอบธุรกิจประกันชีวิตต้องทำในรูปของบริษัทจำกัดแล้ว ผู้รับประกันภัยก็ต้องปฏิบัติตามนั้นจึงจะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายได้

๓.๑.๔.๔ การทำอัตวินิบาตกรรมจะได้รับความคุ้มครองตามสัญญาประกันชีวิต

หรือไม่

สาเหตุที่ต้องพิจารณาว่าการทำอัตวินิบาตกรรม หรือการฆ่าตัวตาย จะได้รับความคุ้มครองตามสัญญาประกันชีวิตหรือไม่นั้น เพราะว่าสัญญาประกันชีวิต เป็นสัญญาที่อาศัยความมรณะของบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้น การที่ผู้ใดทำให้เกิดความมรณะหรือมีส่วนทำให้เกิดความมรณะตามสัญญาประกันชีวิต จึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้นั้นไม่ได้รับประโยชน์ หรือไม่ได้รับความคุ้มครองตามสัญญาได้ และจะถือว่ามิว่าตฤประสงคที่ขัดต่อกฎหมายอันจะส่งผลให้สัญญาตกเป็นโมฆะหรือไม่นั้นจะต้องพิจารณาว่าการทำอัตวินิบาตกรรมเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือไม่ และจะเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตได้หรือไม่

๑. การทำอัตวินิบาตกรรม เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือไม่

ในประเทศไทย มีประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๔๔ บัญญัติว่า "ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบห้าปี" ผู้ถูกกระทำตามมาตราดังกล่าวคือ บุคคลใด ๆ นอกจากตัวผู้กระทำนั้นเอง ไม่มีบทกฎหมายใดบัญญัติให้การฆ่าตัวตายเป็นความผิด ดังนั้นจึงถือได้ว่า การฆ่าตัวตายไม่เป็นการผิดตามกฎหมายไทย

ในประเทศอังกฤษ เดิมถือว่าการทำอัตวินิบาตกรรม หรือการฆ่าตัวตายเป็นความผิดอาญา แต่ต่อมา มี Suicide Act, 1961 กำหนดว่า การทำอัตวินิบาตกรรมไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญ่อีกต่อไป "The rule of law whereby it is a crime for a person to commit suicide is hereby abrogated..."^๑

^๑ John Burke, Osborn's Concise Law Dictionary (London : Sweet & Maxwell, 1976), pp. 316-317.

แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาบางมลรัฐที่ถือว่า การฆ่าตัวตายเป็นความผิดทางอาญา^๑ ได้แก่มลรัฐ Illinois^๒ และบางมลรัฐถือว่าการฆ่าตัวตายไม่เป็นความผิดทางอาญา ได้แก่ มลรัฐ California^๓ มลรัฐ Iowa^๔ มลรัฐ Texas^๕ และมลรัฐ New York เป็นต้น โดยเฉพาะมลรัฐ New York นั้นถือว่าการฆ่าตัวตายไม่เป็นความผิดทางอาญา แต่เป็นความผิดต่อสาธารณชน (a grave public wrong)^๖ ดังนั้น ศาลส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าผู้ที่กระทำการฆ่าตัวเองตายไม่เป็นความผิดทางอาญา เว้นแต่จะมีกฎหมายว่าไว้เป็นอย่างอื่น^๗

เมื่อการทำอัตวินิบาตกรรมไม่เป็นความผิดทางอาญา จึงแสดงให้เห็นได้ว่าการประกันชีวิตที่มีการทำอัตวินิบาตกรรมจึงอาจได้รับความคุ้มครองตามสัญญาประกันชีวิตได้ เมื่อการประกันชีวิตมีวัตถุประสงค์อยู่ที่การประกันภัยเพื่อความมรณะ แต่การทำอัตวินิบาตกรรม หรือการฆ่าตัวตายเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดความมรณะ ดังนั้นก่อนที่จะพิจารณาว่าการทำอัตวินิบาตกรรมได้รับความคุ้มครองตามสัญญาประกันชีวิตได้เพียงใดนั้น จึงควรที่จะพิจารณาว่าการทำอัตวินิบาตกรรมจะเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตได้หรือไม่

^๑ American Jurisprudence, vol. 40 : Homicide, p. 844.

^๒ Burnett v. People, 204 Ill 208, 68 NE 505.

^๓ Tate v. Canonica, 180 Cal App 2d 898, 5 Cal Rptr 28.

^๔ State v. Campbell, 217 Iowa 848, 251 NW 717, 92 ALR 1176.

^๕ Aven v. State, 102 Tex Crim 478, 277 SW 1080.

^๖ Stiles v. Clifton Springs Sanitarium Co. 74 F Supp 907.

^๗ American Jurisprudence, vol. 40 : Homicide, p. 845.

๒. การทำอัศวินบาตกรรมเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตได้หรือไม่

ในข้อนี้พิจารณาได้ว่า การทำอัศวินบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตายเป็นหนึ่งในสาเหตุแห่งการตาย ถ้าไม่รับเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิต อาจถือได้ว่า เป็นการละเลยต่อวัตถุประสงค์ของการประกันชีวิต^๑ ดังนั้น การทำอัศวินบาตกรรม หรือการฆ่าตัวตายจึงเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตได้ แต่เนื่องจากองค์ประกอบของการเสี่ยงภัยประการหนึ่งคือต้องเป็นภัยที่ไม่จงใจให้เกิดขึ้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องป้องกันผู้รับประกันภัยจากการกระทำอัศวินบาตกรรมโดย

๒.๑ ในกรณีที่ไม่ได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย เรื่องการทำอัศวินบาตกรรมไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย ในกรณีนี้ถือว่า แม้การทำอัศวินบาตกรรม จะไม่เป็นความผิดอาญาและเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตได้ก็ตาม แต่การที่ผู้เอาประกันภัยทำอัศวินบาตกรรมก็เป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยทำให้เกิดความเสียหายขึ้นเองต่อผู้รับประกันภัย ผู้เอาประกันภัยจึงไม่ได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัย^๒ ในเรื่องนี้ศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกา (the Supreme Court of United States) ได้ตัดสินไว้เช่นกันว่า ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้กระทำการฆ่าตัวตายในขณะที่มีจิตปกติ ผู้รับประกันภัยไม่ต้องจ่ายเงินประกันตามสัญญาประกันชีวิต^๓ แต่ก็มีบางคดีตัดสินไว้ว่าถ้าไม่มีข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัยไว้ชัดแจ้งแล้ว สัญญาประกันชีวิตจะคุ้มครองถึงการเสี่ยงภัยอันเนื่องมาจากการฆ่าตัวตาย^๔ แต่บางมลรัฐ เช่น มลรัฐ Missouri ได้กำหนดมิให้

^๑ S.S. Huebner and Kenneth Black, Life Insurance (New Jersey : Prentice-Hall, INc., Englewood Cliffs), p. 145.

^๒ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 606.

^๓ Ritter v. Mutual Life Ins., Co., 1898, 169 U.S. 139, 18 S. Ct. 300, 42 L. Ed. 693.

^๔ Northwestern Mut. Life Ins. Co. v. Johnson, 1920, 254 U.S. 96, 41 S. Ct. 47, 65 L. Ed. 155.

ยกข้อต่อสู้เรื่องการฆ่าตัวตาย ซึ่ง เท่ากับว่า ไม่มีการห้ามเรื่องการฆ่าตัวตายและในมลรัฐ New York ห้ามกีดกันการฆ่าตัวตายในขณะที่เป็นคนวิกลจริต^๑

๒.๒ ในกรณีที่มิมีข้อกำหนดยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย เรื่องการทำ ทัศนินาตกรรมไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย โดยปกติกรมธรรม์ประกันภัยจะปรากฏข้อกำหนด จำกัดความรับผิดของผู้รับประกันภัยในความตายจากการทำทัศนินาตกรรม อันเกิดขึ้นในขณะที่ ผู้เอาประกันภัยมีสภาพจิตปกติข้อกำหนดดังกล่าวนี้ใช้บังคับได้^๒

ข้อกำหนดเรื่องการทำทัศนินาตกรรมนี้อาจใช้ถ้อยคำอื่นที่มีความหมาย เดียวกันได้ เช่น การทำร้ายตัวเอง หรือความตายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเขา เป็นต้น เพราะเจตนาของผู้รับประกันภัยในการสร้างข้อกำหนดนี้ขึ้นก็เพื่อจำกัดความรับผิดของตน ถ้า ผู้เอาประกันภัยตายด้วยการกระทำของเขาเอง ดังนั้นข้อความใดที่มีความหมายเช่นเดียว กับการฆ่าตัวตายก็เป็นอันใช้ได้ แต่การฆ่าตัวตายไม่หมายรวมถึงความตายอันเนื่องมาจาก อุบัติเหตุ หรือความตายที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ^๓ ดังนั้น ข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งได้จำกัดความรับผิดของผู้รับประกันภัยจากความตาย เนื่องจากการฆ่าตัวตายนั้น จะไม่ นำมาปรับใช้กับความตายที่เกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุ หรือเกิดขึ้นโดยไม่เจตนา เช่น ในคดี Courtemanche v. Superme Court^๔ ผู้เอาประกันภัยได้ดื่มกรดคาร์บอลิก (carbolic acid) โดยไม่ได้มีเจตนาที่จะฆ่าตัวตาย แต่มีเจตนาขู่ภรรยาของเขา เพื่อให้ภรรยาของเขา ให้เงินแก่เขา ความตายของผู้เอาประกันภัย ดังนี้ ไม่อยู่ในข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับ ประกันภัยในเรื่องฆ่าตัวตาย หรือทำร้ายตัวเองแต่อย่างใด ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยถึงแก่ ความตายโดยประมาทก็ไม่ได้อยู่ในข้อกำหนดจำกัดความรับผิดของผู้รับประกันภัยเรื่องฆ่าตัว-

^๑ Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 53.

^๒ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 607.

^๓ Ibid, p. 608.

^๔ I.O.F., 136 Mich 30, 98 NW 749.

ตายด้วยเช่นกัน^๑ เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๔๐/๒๕๐๐ ตัดสินเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "อุบัติเหตุ" ซึ่งเป็นคำพิพากษาในส่วนของประกันวินาศภัย ซึ่งอาจจะนำมาเทียบเคียงสำหรับกรณีการประกันชีวิตได้ โดยได้ตัดสินว่า "สัญญาประกันภัย ซึ่งมีความหมายว่า ผู้รับประกันภัยรับผิดชอบในอุบัติเหตุ นั้น ไม่หมายเฉพาะเหตุสุจริตวิสัย แต่หมายความถึง เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่จงใจ รวมทั้งที่เกิดขึ้นโดยประมาทของผู้เอาประกันภัยด้วย" ดังนั้น ถ้าความตายเกิดขึ้นโดยเหตุสุจริตวิสัย โดยไม่จงใจ หรือโดยความประมาทของผู้เอาประกันภัยแล้ว ผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบ และคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๐๒/๒๕๐๕ ซึ่งตัดสินว่า ผู้เอาประกันภัยในสัญญาประกันชีวิตถูกพิษกัดตายโดยบังเอิญนั้น นับว่าเป็นการตายโดยอุบัติเหตุแล้ว ดังนั้นผู้รับประกันภัยซึ่งได้กำหนดยกเว้นความรับผิดชอบ เรื่องการทำอัตวินิบาตกรรม จึงต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิต เพราะการทำอัตวินิบาตกรรมไม่หมายรวมถึงความตายที่เกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุ แม้ว่าผู้รับประกันภัยจะกำหนดถ้อยคำเพื่อจำกัดความรับผิดชอบของตนว่า "ไม่ว่าจะสมัครใจหรือไม่ก็ตาม" หรือใช้ถ้อยคำว่า "สมัครใจหรือด้วยประการอื่นใด" เพื่อแสดงว่ามีความหมายเช่นเดียวกับ "ตายโดยมือของเขาเอง" นั้น ก็ไม่ทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ หมายรวมไปถึงความตายโดยอุบัติเหตุด้วยไม่^๒

๓. การทำร้ายตัวเองจนถึงแก่ความตายในขณะวิกลจริต เป็นอัตวินิบาตกรรมหรือไม่

ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ทำร้ายตัวเองจนถึงแก่ความตายในขณะวิกลจริต (insane) นั้น ไม่ถือว่าเป็นการทำอัตวินิบาตกรรม หรือฆ่าตัวตาย^๓ จึงไม่อยู่ในข้อกำหนด

^๑ Mutual Life Ins. Co. v. Laurence, 8 Ill App 488.

^๒ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 608.

^๓ Ibid, p. 607.

ยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย และตาม Suicide Act. ค.ศ. ๑๘๖๑ Section 1. ก็ได้กำหนดไว้เช่นกันว่า ถ้าไม่มีเงื่อนไขอื่นใดว่าไว้เป็นพิเศษแล้ว การฆ่าตัวตายในขณะวิกลจริต (insane) ย่อมได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต^๑ ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๘๕ ก็ได้บัญญัติไว้เฉพาะว่า ผู้รับประกันภัยไม่ต้องจ่ายเงินประกันตามสัญญาประกันชีวิตให้แก่บุคคลใดซึ่งชีวิตเขาถูกเอาประกันภัยไว้ ในเมื่อผู้นั้นได้กระทำอัตวินิบาตกรรมด้วยใจสมัคร ภายในกำหนด ๑ ปี คำว่า "ด้วยใจสมัคร" นั้น น่าจะหมายความ เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๒ ที่ว่า "อันว่านิติกรรมนั้น ได้แก่การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร..." ซึ่งหมายถึง "โดยสมัครใจ" กล่าวคือ ต้องมีเจตนา ความต้องการ โดยมุ่งผลในทางกฎหมาย หากไม่มีเจตนามุ่งผลในทางกฎหมาย กฎหมายจะไม่รับบังคับบัญชาให้ เช่น คนใช้กำลังเพื่อค้ำ จะเรียกว่ามีเจตนาความสมัครใจทำการนั้นหาได้ไม่^๒ ดังนั้น คำว่า "ด้วยใจสมัคร" ในมาตรา ๘๘๕ จึงไม่หมายรวมถึง การกระทำของบุคคลที่มีสภาพจิตใจไม่ปกติ ซึ่งเท่ากับว่ากฎหมายยอมรับให้ผู้รับประกันภัยจ่ายเงินเฉพาะในกรณีที่มีการทำอัตวินิบาตกรรม ขณะที่ผู้กระทำความผิดใจ เป็นปกติ เท่านั้น

๔. ผลของการทำอัตวินิบาตกรรม

ได้กล่าวแล้วว่า ความตายอันเกิดจากการทำอัตวินิบาตกรรม เป็นหนึ่งในสาเหตุแห่งการตาย ซึ่งอาจนำมาเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตได้ แต่เพื่อป้องกันความเสียหายที่ผู้รับประกันภัยอาจได้รับจากการทำอัตวินิบาตกรรม กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้รับประกันภัยในการปฏิเสธไม่จ่ายเงินประกันภัยได้ เมื่อการทำอัตวินิบาตกรรมได้เกิดขึ้นภายในเวลาที่กำหนด ดังนั้นผลของการทำอัตวินิบาตกรรมคือ

^๑ Horn v. Anglo-Australian Life (1861) 30 L.J. Ch. 511.

^๒ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้, หน้า ๑๘-๑๙.

๔.๑ ผู้รับประกันภัยปฏิเสธไม่จ่ายเงินประกันภัยได้ โดยอาศัยบทบัญญัติ

ของกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๔๕ บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้รับประกันภัยว่าไม่จำเป็นต้องใช้เงินประกันภัย เมื่อมรณภัยนั้นเกิดจากการการกระทำอิหฺตริบาตกรรมด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญา

เรื่องอิหฺตริบาตกรรมนี้ นอกจากจะมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวแล้ว ในทางปฏิบัติกรมธรรม์ประกันภัยยังมีข้อจำกัด เช่นนี้ด้วยเช่นกัน โดยเป็นการนำเอาบทบัญญัติของกฎหมายมาเขียนย้าไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยอีกครั้งหนึ่ง และใน New York Insurance Law, article 7, section 155 (2) (d) ซึ่งเป็นบทบัญญัติเรื่องกรมธรรม์ประกันภัยมาตรฐาน (standart policy) ก็ได้บัญญัติให้มีการกำหนดเรื่องการทำอิหฺตริบาตกรรมไว้ด้วยเช่นกัน

๔.๒ กำหนดระยะเวลาในการทำอิหฺตริบาตกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๔๕ ได้กำหนดระยะเวลาในการทำอิหฺตริบาตกรรมที่ผู้รับประกันภัยไม่ต้องใช้เงินประกันภัยไว้เป็นเวลา ๑ ปี นับแต่วันทำสัญญา "วันทำสัญญา" นี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าจะเป็นวันที่สัญญาประกันชีวิตมีผลบังคับแล้ว คือหากผลบังคับของสัญญามีเงื่อนไขบังคับก่อนเกี่ยวกับการจ่ายเบี้ยประกันภัย และการส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยก็ต้องมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขให้เสร็จสิ้นก่อน เมื่อสัญญามีผลบังคับแล้ว จึงเริ่มนับ ๑ ปี ตั้งแต่วันนั้น เหตุที่ควรถือเอาวันที่สัญญามีผลบังคับเป็นวันเริ่มต้นนับระยะเวลาในการทำอิหฺตริบาตกรรม เพราะข้อกำหนดเรื่องการทำอิหฺตริบาตกรรมมิใช่ข้อกำหนดเพื่อความสมบูรณ์ของสัญญาแต่ดูเหมือนว่าจะเป็นข้อกำหนดที่ห้ามมิให้กระทำในขณะที่สัญญามีผลบังคับ เพื่อหวังเอาเงินประกันภัย ซึ่งหากมีการทำอิหฺตริบาตกรรม ก่อนที่สัญญาประกันชีวิตมีผลบังคับแล้ว ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิตอยู่แล้ว

โดยอ้างเงื่อนไขข้างต้นก่อนเรื่องการจ่าย เบี้ยประกันภัย และส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย
ในขณะที่ผู้เอาประกันภัยมีสุขภาพดี

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้รับประกันภัยจะจำกัดระยะเวลาไว้ ๒ ปีบ้าง ๑
ปีบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะใช้ระยะเวลาจำกัดความรับผิดไว้เพียง ๑ ปี^๑ ส่วนการเริ่มนับ
ระยะเวลาเริ่มตั้งแต่วันที่ลงในกรมธรรม์ประกันภัยมากกว่าวันที่ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย^๒

๔.๓ การทำอัศวินบาตกรรมภายหลังจากเวลาที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย
จะได้รับความคุ้มครองตามสัญญาประกันชีวิตหรือไม่

ในเรื่องนี้ต้องพิจารณาถึงมูลฐานสำคัญก่อนว่า เหตุที่กรมธรรม์ประกันภัยมีข้อ
กำหนดจำกัดความรับผิดของผู้รับประกันภัย ก็เพราะการทำอัศวินบาตกรรม หรือการฆ่าตัว-
ตายเป็นสาเหตุหนึ่งของการตายซึ่งไม่เป็นความผิดทางอาญา และวัตถุประสงค์ชั้นแรกของ
การรับประกันชีวิต คือการเข้ารับเสี่ยงภัยในความตายของผู้เอาประกันภัย ดังนั้น กฎหมาย
ที่ไม่ให้ผู้รับประกันภัยยกข้อต่อสู้เรื่องฆ่าตัวตาย จึงใช้บังคับได้และไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ^๓
ซึ่งหมายถึงว่าผู้รับประกันภัยยังคงมีความรับผิดตามสัญญาประกันชีวิตอยู่ แต่การทำอัศวินบาต-
กรรม เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยเจตนาของผู้กระทำมิใช่เกิดขึ้นโดยโอกาส (by chance)
ทำให้การดำเนินธุรกิจการประกันชีวิตซึ่งอาศัยทฤษฎีว่าด้วยความน่าจะเป็นไปได้ (theory
of probability) และกฎว่าด้วยจำนวนมาก (law of large number) ไม่เป็นไปตาม
หรือใกล้เคียงกับหลักเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้ผู้รับประกันภัยต้องได้รับความเสียหาย จึงต้องหา
วิธีการป้องกันผู้รับประกันภัยจากการกระทำอัศวินบาตกรรม ซึ่งทางหนึ่งได้แก่การกำหนดระยะเวลา
เวลาจำกัดความรับผิดของผู้รับประกันภัย ในกรณีที่มีความมรณะเกิดจากการทำอัศวินบาตกรรม

^๑ S.S. Huebner and Kenneth Black, Life Insurance, p. 146.

^๒ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 611.

^๓ Ibid., p. 613.

ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางธรรมชาติว่ามนุษย์ทุกคนย่อมรักชีวิตของตนเอง การที่ได้กำหนดให้ระยะเวลาไว้ระยะหนึ่งก็เพื่อให้บุคคลที่ตั้งใจจะทำอัศวินบาตกรรมได้ทบทวนไตร่ตรองให้ดีกว่าก่อนที่จะกระทำการนั้น ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๔๕ (๑) ว่าผู้รับประกันภัยไม่ต้องใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิตถ้าบุคคลที่ชีวิตของเขาถูกเอาประกันชีวิตไว้ ได้กระทำอัศวินบาตกรรมด้วยใจสมัคร ภายในกำหนด ๑ ปี^๑ ข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลานี้ย่อมเป็นระยะเวลาที่กฎหมายเห็นสมควรบังคับไว้ โดยคาดว่าระยะเวลาดังกล่าวจะสามารถเปลี่ยนความตั้งใจในการทำอัศวินบาตกรรมได้ ดังนั้น หากผู้เอาประกันภัยกระทำอัศวินบาตกรรม หรือฆ่าตัวตาย หลังจากระยะเวลาที่กำหนดไว้ แม้ว่าการฆ่าตัวตายจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง^๒ ผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิตนั้น เพราะ เท่ากับว่า เจตนาและความปรารถนาดีของกฎหมาย และของผู้รับประกันภัยไม่บังเกิดผลตามที่ได้คาดหมายไว้ จึงไม่มีประโยชน์หรือวิธีการใดหยุดยั้งความตั้งใจของเขาได้ และหากกฎหมายเห็นว่าผู้รับประกันภัยไม่สมควรต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิต ในกรณีดังกล่าว ก็ควรที่จะบัญญัติให้ชัดเจน มิใช่เพียงกำหนดระยะเวลาในการทำอัศวินบาตกรรม ดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เหตุผลในการกำหนดระยะเวลาจำกัดความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย อีกเหตุผลหนึ่งคือ การที่จะพิสูจน์ว่าผู้เอาประกันภัยเข้าทำสัญญาโดยตั้งใจจะฆ่าตัวตายเพื่อเอาเงินประกันภัยอันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งต้องไต่ความว่า ได้มุ่งหมายเช่นนั้นมาตั้งแต่แรกเข้าทำสัญญานั้น เป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้ จึงต้องกำหนดระยะเวลาไว้เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด ดังนั้น

^๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๔๕ (๑).

^๒ จำรัส เขมะจารุ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย, หน้า ๑๖๓.

ก. ในกรณีที่กฎหมายได้กำหนดระยะเวลาเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายไว้เด็ดขาด หรือในกรณีที่กรมธรรม์ประกันภัยมีข้อกำหนด เกี่ยวกับระยะเวลาดังกล่าวไว้แล้ว ผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิต ถ้าผู้เอาประกันภัยได้ฆ่าตัวตายหลังจากระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ แม้ว่าผู้เอาประกันภัยจะได้คิดฆ่าตัวตายมาก่อนแล้วก็ตาม

ข. ในกรณีที่มีการพิสูจน์ได้แน่ชัดว่าผู้เอาประกันภัยมีเจตนาที่จะทำอัตวินิบาตกรรมมาตั้งแต่แรก และได้รอให้กำหนดเวลา ๑ ปี ตามกฎหมายผ่านพ้นไปก่อนจึงทำอัตวินิบาตกรรม ดังนี้ ถือว่าเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยทำกบฏฉ้อฉลต่อผู้รับประกันภัย และกรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นกบฏฉ้อฉลถึงขนาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๒ แล้ว สัญญาประกันชีวิตจึงตกเป็นโมฆียะตามมาตรา ๑๒๑

๓.๑.๕ การตกลงกันในข้อสาระสำคัญของสัญญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๖๖ วรรคแรกบัญญัติว่า "ข้อความใด ๆ แห่งสัญญาอันคู่สัญญาแม้เพียงฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญของอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อนั้น หากคู่สัญญายังไม่ตกลงกันได้หมดทุกข้ออยู่ตราบใด เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีคู่สัญญาต่อกัน การที่ได้ทำความเข้าใจกันไว้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ถึงแม้ว่าจะได้จดลงไว้ก็หาเป็นการผูกพันไม่" ซึ่งกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้เช่นกันว่า คู่สัญญาประกันภัยนอกจากจะตกลงกันทำสัญญาแล้ว ต้องตกลงกันในข้อสาระสำคัญของสัญญาด้วย จึงจะทำให้สัญญาประกันภัยสมบูรณ์^๑ ซึ่งข้อตกลงอันเป็นสาระสำคัญโดยทั่วไปได้แก่^๒

^๑ William R. Vance, Handbook on The Law of Insurance, p. 223.

^๒ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 270.

๑. ผู้รับประกันภัย
๒. ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัย
๓. ภัยที่รับเสี่ยง
๔. การเริ่มเสี่ยงภัย และระยะเวลาที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงภัย
๕. จำนวนเงินเอาประกันภัย
๖. เบี้ยประกันภัย และกำหนดเวลาในการจ่ายเบี้ยประกันภัย

ข้อสาระสำคัญในการประกันภัย แตกต่างกันไปตามลักษณะของการประกันภัย ในการประกันชีวิต ข้อสาระสำคัญคือ ชีวิตมนุษย์^๑ ซึ่งจะถึงแก่กรรมเมื่อใดไม่มีใครอาจคาดหมายได้และเมื่อเบี้ยประกันภัยได้กำหนดขึ้นโดยอาศัยอัตราภาระ เป็นบรรทัดฐานตามอายุของผู้เอาประกันภัยและทุนประกันภัยที่เขาตั้งไว้^๒ ดังนั้น จึงเป็นที่แน่นอนว่าข้อเท็จจริงใดซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้เอาประกันภัยน่าจะมีชีวิตสั้นกว่าอัตราที่กำหนดไว้ ข้อเท็จจริงนั้นย่อมเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญ และในทางปฏิบัติรายละเอียดต่าง ๆ ที่อาจจะบอกถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวจะปรากฏในรูปของการตอบข้อซักถามต่าง ๆ ในคำขอเอาประกันภัย ดังเช่น

ก. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุของผู้เอาประกันภัยหรือ ถ้าเป็นกรณีทำประกันชีวิตบุคคลอื่นก็ต้องแจ้งถึงอายุของบุคคลนั้นด้วย ทั้งนี้เพราะผู้เอาประกันภัยอาจจะมีอายุเกินเกณฑ์ที่ผู้รับประกันภัยจะรับทำสัญญาประกันชีวิต

^๑ Halsbury's Laws of England, vol. 22, : Insurance,
pp. 275-277.

^๒ พิสิษฐ สุชะวณิช, การประกันชีวิตเบื้องต้น, หน้า ๔๕ และรายละเอียดเกี่ยวกับอัตราภาระ โปรตกูเรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕-๗๖.

ข. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพในวันที่ยื่นคำขอเอาประกันภัย และรายละเอียดเกี่ยวกับการเจ็บป่วยอันมีผลกระทบถึงสุขภาพรวมถึงโรคประจำตัวของผู้เอาประกันภัย พร้อมทั้งประวัติการรักษา ผลการรักษาและความเห็นของแพทย์ที่รักษา ผู้รับประกันภัยจำเป็นต้องทราบเพื่อมิให้เกิดความเสียหายจากการที่ผู้เอาประกันภัยมีอายุสั้น เนื่องจากโรคภัยไข้เจ็บ

ค. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอุปนิสัยและอาชีพของผู้เอาประกันภัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับประกันภัยทราบว่าผู้เอาประกันภัยดื่มสุราหรือไม่ เพียงใด และจะได้ทราบว่าผู้เอาประกันภัยมีอาชีพที่เสี่ยงอันตรายมากน้อยเพียงใด

ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในการประกันชีวิตนั้น ผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยต่อผู้รับประกันภัย เพราะถ้ามีความเคลือบคลุมเกี่ยวกับสาระสำคัญของการประกันภัยแล้วจะทำให้ไม่มีสัญญาประกันภัยต่อกัน เช่น ในคดีของการประกันชีวิตคดีหนึ่ง^๑ ผู้เอาประกันภัยมีเจตนาที่จะทำประกันชีวิตมารดาของเธอซึ่งมีชื่อว่า Mary Ellen Ince แต่ตัวแทนประกันชีวิตคิดว่า ผู้เอาประกันภัยมีเจตนาจะทำประกันชีวิตยายของเธอและคิดว่า Mary Ellen Ince คือชื่อยาย ซึ่งความจริงยายชื่อ Mary Anne Ince คำขอเอาประกันภัยได้ทำขึ้นเพื่อกรรมธรรม์ประกันชีวิตสำหรับชีวิตของ "Mary Ellen Ince" แต่ที่อยู่ความสัมพันธ์พิเศษ และอายุ ซึ่งตัวแทนประกันชีวิตได้กรอกลงในคำขอเอาประกันชีวิตนั้น เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับยายของผู้เอาประกันภัย ซึ่งไม่เหมาะสมกับมารดาของผู้เอาประกันภัย ในกรรมธรรม์ประกันชีวิตก็มีข้อความขัดแย้งกัน เช่น เดียวกับในคำขอเอาประกันภัยและจำนวนเงินที่เอาประกันภัยได้คำนวณตามอายุของยาย ความขัดแย้งอันนี้ไม่มีพยานหลักฐานใดแสดงได้ว่าเป็นความผิดของฝ่ายใด จึงเป็นการขัดแย้งว่าสัญญาในคดีเป็นสัญญาที่ตกลงฝ่ายเดียว (ab intitio) เพราะคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันในข้อสาระสำคัญ คือยังไม่ได้ตกลงกันว่าใครเป็นผู้เอาประกันภัย

^๑ Beach v. Pearl Assurance Co. Ltd. 1938 I.A.C. Rep. (1938-39) 3.

นอกจากนี้ เรื่องการชำระเบี้ยประกันภัยตามกำหนดเวลาก็ถือว่าเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาประกันชีวิต เช่นที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๙๖/๒๕๐๐ ซึ่งเป็นคดีระหว่างนางลิ่ง แซ่ล้อ หรือตั้ง ในฐานะส่วนตัวและผู้แทนโดยชอบธรรม บุตรผู้เยาว์ โจทก์ บริษัทนครหลวงประกันชีวิตแห่งประเทศไทย จำกัด จำกัด ซึ่งศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาไว้ตอนหนึ่ง ดังนี้

"ปัญหาที่โต้เถียงกันก็คือว่าการที่ผู้เอาประกันภัยได้ส่งเบี้ยประกันภัยเกินกำหนดเวลาและล่วงพ้นวันผ่อนผันอีก ๓๐ วัน แล้วเช่นนี้ เมื่อบริษัทจำเลยได้รับเงินนั้นไว้แล้ว จะเป็นเหตุกระทำให้กรมธรรม์ประกันภัยมีผลบังคับอยู่ต่อไปหรือไม่

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาข้อนี้คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้เป็นรายมาตรา ดังนี้

มาตรา ๘๘๕ ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้จำนวนเงินยืมมาอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง

มาตรา ๘๙๐ จำนวนเงินอันจะพึงใช้หนี้ นั้น จะชำระ เป็นเงินจำนวนเดียวหรือเป็นเงินรายปีก็ได้ สุดแล้วแต่จะตกลงกันระหว่างคู่สัญญา

มาตรา ๘๙๔ ผู้เอาประกันภัยชอบที่จะบอกเลิกสัญญาประกันภัยเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ด้วยการงดไม่ส่งเบี้ยประกันภัยต่อไป ถ้าและได้ส่งเบี้ยประกันภัยมาแล้วอย่างน้อยสามปีไซ้ ท่านว่าผู้เอาประกันภัยชอบที่จะได้รับเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันภัย หรือรับกรมธรรม์ใช้เงินสำเร็จจากผู้รับประกันภัย

โดยบทกฎหมาย ๓ มาตรานี้จะเห็นได้ว่า สัญญาประกันชีวิตเป็นกฎหมายพิเศษให้ถือเอาการชำระเบี้ยประกันภัยตามกำหนดเวลาซึ่งได้ระบุไว้ เป็นสาระสำคัญแห่งสัญญา..."

สำหรับเรื่องเบี้ยประกันภัยนั้น เป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดสัญญาประกันภัย โดยจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๑ ซึ่งบัญญัติว่า

"อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคต ดังได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันภัย"

ดังนั้น คู่สัญญาจึงต้องมีการตกลงกันก่อนว่าจะมีการจ่ายเบี้ยประกันภัย เป็นการตอบแทนที่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้ความคุ้มครองแก่ตน ในกรณีที่มีการตกลงว่าจะจ่ายจ่าย เบี้ยประกันภัยแต่ไม่ได้ทำการตกลงถึงอัตราเบี้ยประกันภัย ก็ไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเสียไป เพราะเหตุว่าผู้รับประกันภัยจะมีอัตราเบี้ยประกันภัยใช้พิจารณารับประกันภัยอยู่แล้ว และในการรับประกันภัยผู้รับประกันภัยก็ใช้อัตราเบี้ยประกันภัยของตนเป็นเกณฑ์ทุกรายไป ฉะนั้น เมื่อไม่มีการตกลงในอัตราเบี้ยประกันภัยแสดงว่าคู่สัญญาตกลงใช้อัตราเบี้ยประกันภัยตามทางการค้าที่ใช้ในปัจจุบันนั่นเอง °

๓.๑.๖ สิ่งตอบแทนในสัญญาประกันชีวิต

ประเทศไทยถือว่า สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาต่างตอบแทน ^๒ คือคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเป็นเจ้าของหนี้คู่กันที่ตอบแทนกัน ทางฝ่ายผู้เอาประกันภัยต้องส่งเบี้ยประกันภัย ทางฝ่ายผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงภัย โดยอาจต้องใช้เงินตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ผลแห่งสัญญาต่างตอบแทนเป็นอย่างไรนั้น ต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๖๘,

° George Richards, A Treatise on The Law of Insurance, 3 d ed. (New York : The banks Law Publishing Co., 1922), p. 101.

^๒ จิตติ ดิงศรัทธี, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๘.

๓๓๒ คือ หนี้ของฝ่ายหนึ่งเป็นเงื่อนไขแห่งการชำระหนี้ของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าหนี้ของฝ่ายหนึ่งตกเป็นพันธียเพราะพฤติการณ์ที่โทษฝ่ายนั้นไม่ได้ หนี้ของอีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นอันพ้นไปด้วย และถ้าผู้เอาประกันภัยไม่ได้ชำระเบี้ยประกันภัย แม้ผู้รับประกันภัยจะได้ชำระค่าสินไหมทดแทนไปแล้วก็เรียกคืนได้^๑ ในสัญญาอื่นทั่วไป หนี้ของคู่สัญญาจะเกิดขึ้นต่อเมื่อสัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว หนี้ของคู่สัญญาในสัญญาประกันชีวิตจะเกิดขึ้นเมื่อสัญญาประกันชีวิตได้เกิดขึ้นแล้ว แต่จะฟ้องร้องบังคับกันได้เมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๗ แต่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) ถือว่า สัญญาจะมีผลบังคับเมื่อคู่สัญญาได้ให้ "สิ่งตอบแทน" (consideration) แก่กัน ซึ่งเรื่องนี้ไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายไทย

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) เช่น ในประเทศอังกฤษ ได้แบ่งลักษณะของสัญญาออกเป็นสองประเภท คือ สัญญาที่ต้องมีการลงนามประทับตรา (the contract under seal) ประเภทหนึ่ง และสัญญาธรรมดา (the simple contract) อีกประเภทหนึ่ง สัญญาที่ต้องมีการลงนามประทับตรา (the contract under seal) สมบูรณ์ได้โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งตอบแทน (consideration) โดยมีหลักสำคัญคือเป็นสัญญาที่ทำขึ้นเป็นตราสาร (deed) ระหว่างคู่สัญญา ไม่ว่าจะโดยการเขียนหรือการพิมพ์ตามรูปแบบ (form) ที่ได้จัดทำไว้แล้วให้คู่สัญญาลงนามประทับตรา และส่งมอบต่อกัน (signed, seal, and delivered) ในขณะที่สัญญาธรรมดาต้องอาศัยสิ่งตอบแทนที่เหมาะสมเป็นสำคัญ^๒

^๑ คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๑๔/๒๕๑๒, คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๑๒,

หน้า ๑๕๑๒.

^๒ Anson's, Law of Contract, p. 72.

สัญญาที่ต้องมีการลงนามประทับตรา นั้น เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "สัญญาแบบ" (formal contract) ทั้งนี้ เพราะได้จัดทำขึ้นตามรูปแบบ (form) ที่วางไว้ ส่วนสัญญาธรรมดา นั้นไม่มีรูปแบบจึงเรียกได้ว่าเป็น "สัญญาไม่มีรูปแบบ" (informal contract) และในสัญญาประกันชีวิตนั้น คู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญากันตามลักษณะของคู่สัญญา มากกว่าที่จะเป็นไปตามรูปแบบใด ๆ จึงเรียกได้ว่าสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาธรรมดา หรือสัญญาไม่มีรูปแบบ (informal contract) ^๑ ดังนั้น ในการทำสัญญาประกันชีวิตจึงต้องอาศัยสิ่งตอบแทนเป็นสำคัญ

สิ่งตอบแทนหมายรวมทั้งสิทธิต่าง ๆ ส่วนได้เสีย, ผลประโยชน์ของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งหรือหมายรวมถึง การละเว้น ความเสียหาย หรือความรับผิดชอบใด ๆ ที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับ ทั้งนี้ เห็นได้จากคำจำกัดความของคำว่า สิ่งต่างตอบแทน ซึ่ง Lush J. ได้ให้คำจำกัดความไว้ในคดี Currie V. Misa ^๒ ว่า

A valuable consideration, in the sense of the law, may consist either in some right, interest, profit, or benefit accruing to the one party, or some forbearance, detriment, loss, or responsibility given, suffered, of undertaken by the other

ความสำคัญของสิ่งตอบแทนคือ ต้องเป็นการให้เพื่อตอบแทนความมั่น และโดยปกติเป็นการให้ตามคำร้องขอของผู้ให้ความมั่น ^๓ ดังนั้น ถ้ามิใช่ให้เพื่อตอบแทนการที่คู่สัญญา

^๑ Janice E. Greider and William T. Beadles. Law and the Life Insurance Contract, p. 39.

^๒ (1875), L.R. 10 Ex. 153, at p. 162.

^๓ Anson's Law of Contract, p. 89.

ฝ่ายหนึ่งให้คำมั่นใดแก่ตนแล้วก็ไม่ถือว่าเป็นสิ่งตอบแทน เช่น กรณีที่ลูกหนี้โอนกรรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งได้ทำขึ้นเพื่อประกันชีวิตตนเองให้แก่เจ้าหนี้ เพราะเจ้าหนี้ได้งดเว้นไม่ฟ้องร้องบังคับคดีแก่ตน^๑ ดังนี้ ถือว่าเจ้าหนี้ไม่มีสิ่งต่างตอบแทนใด ๆ สำหรับประโยชน์จากกรรมธรรม์ประกันภัยนั้น

เพื่อให้เกิดผลบังคับต่อกันในสัญญาธรรมดาหรือสัญญาไม่มีรูปแบบ นั้นจะต้องมีสิ่งตอบแทนที่เพียงพอตามกฎหมายสำหรับคำมั่น (promise) กล่าวคือ ผู้ใดที่ต้องการให้คำมั่นของบุคคลอื่นนั้นมีผลบังคับ ก็ต้องให้สิ่งใด ๆ ที่มีค่าพอกับคำมั่นนั้น โดยอาจจะให้คำมั่นอื่น ๆ เงินจำนวนหนึ่งหรือสิ่งอื่นใดที่มีค่าหรืออาจจะกระทำทางใด หรืองดเว้นกระทำการใดที่เขามีสิทธิที่จะทำได้ตามกฎหมาย^๒ ส่วนแค่นั้น เพียงใด จึงจะถือว่าเป็นการเพียงพอตามกฎหมาย (legally sufficient) นั้นมี ๒ วิธี ที่ได้รับการยอมรับพิจารณาโดยทั่วไป^๓ คือ

วิธีที่หนึ่ง ถือว่าสิ่งตอบแทนคือ การกระทำใด ๆ หรือคำมั่นใด ๆ ที่ผู้ให้คำมั่นต้องการและได้รับ เป็นการแลกเปลี่ยนในการที่ผู้ให้คำมั่นได้ให้คำมั่นนั้น ซึ่งวิธีนี้ศาลต่าง ๆ ให้นำมาเป็นหลักในการพิจารณาอยู่เสมอ

วิธีที่สอง ถือว่าสิ่งตอบแทนบางครั้งจะกำหนดว่าเป็นผลประโยชน์ต่าง ๆ ของผู้ให้คำมั่น หรือเป็นความเสียหายอย่างใด ๆ ของผู้รับคำมั่น อย่างไรก็ตามถ้อยคำดังกล่าวไม่จำเป็นต้องตีความเคร่งครัดตามตัวอักษร เช่น คำว่า ความเสียหาย นั้นในความหมาย

^๑ Wigan v. English and Scottish Law Life Assurance Association (1909) 1 ch. 291.

^๒ Janice E. Greider and William T. Beadles, Law and The Life Insurance Contract, pp. 45-46.

^๓ Ibid.

ทางกฎหมายไม่จำเป็นต้องเป็นการทำให้ผู้รับค้ำประกันได้รับความเสียหายแท้จริง แต่อาจเป็นความเสียหายที่เกิดจากการที่ผู้รับค้ำประกัน ต้องงดเว้นกระทำการใดที่เขามีสิทธิตามกฎหมายที่จะกระทำการนั้นก็ได้ เช่น ลุงไค้ให้ค้ำประกันหลานว่า จะให้เงินจำนวนหนึ่งแก่หลานเป็นของขวัญวันเกิดครบรอบปีที่ ๒๑ ของหลาน ถ้าหลานสามารถงดสูบบุหรี่จนถึงวันนั้น ดังนี้ สิ่งตอบแทนสำหรับค้ำประกันของลุงก็คือ การที่หลานงดสูบบุหรี่ ซึ่งก็ไม่ใช่เป็นกรณีที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายของหลานแต่อย่างใด แต่การที่หลานต้องสละสิทธิตามกฎหมายของตนในการสูบบุหรี่นั้น ตามทฤษฎีกฎหมายถือว่าการยอมสละสิทธิเช่นนี้เป็นความเสียหายแล้ว และในกรณีนี้ความเสียหายของหลานผู้รับค้ำประกัน เป็นสิ่งตอบแทนที่เพียงพอตามกฎหมายสำหรับค้ำประกันของลุงแล้ว

เพื่อให้สัญญาประกันชีวิต ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) มีผลบังคับจึงต้องมีสิ่งตอบแทนที่เหมาะสมเช่นเดียวกับสัญญาอื่น ๆ ซึ่งสิ่งตอบแทนที่เหมาะสมในสัญญาประกันชีวิตได้แก่เบี้ยประกันภัยงวดแรก เบี้ยประกันภัยที่จ่ายหลังจากงวดแรกไม่ใช่สิ่งตอบแทนตามกฎหมาย^๑ ส่วนเบี้ยประกันภัยงวดต่อไปเป็นหนี้ที่ต้องชำระตามสัญญา ดังนั้น ในต่างประเทศจึงได้กำหนดไว้ในคำขอเอาประกันภัยไว้ว่า ผู้เอาประกันภัยเสนอขอทำสัญญาประกันชีวิตพร้อมกับชำระเบี้ยประกันภัยงวดแรก ซึ่งถือเป็นสิ่งตอบแทนอันจะทำให้สัญญาประกันชีวิตมีผลบังคับ

๓.๒ ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ (insurable interest)

หลักเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ เป็นหลักสำคัญที่ใช้ในการประกันภัย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ยอมรับหลักนี้โดยนำมาบัญญัติไว้ในมาตรา ๘๖๓ ให้ผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ หากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วน

^๑

Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 47.

ได้เสียดังกล่าวจะเป็นเหตุหนึ่งที่กระทบถึงความสมบูรณ์ของสัญญาประกันชีวิต ดังนั้นจึงควรทราบถึงลักษณะต่าง ๆ และผลของการขาดส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ความหมายของส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้

ดังที่ได้กล่าวถึง ประวัติ ความหมายและความจำเป็นที่สัญญาประกันภัยทุกประเภทต้องมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ให้ทราบในบทที่ ๑ แล้ว ว่ามีขึ้นเพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการประกันชีวิตที่มีลักษณะ เป็นการพนันอันเกี่ยวโยงไปถึงความสงบเรียบร้อยของประชาชน ถึงแม้ว่าในกฎหมายไทยจะไม่มีบทกฎหมายใดวิเคราะห์ศัพท์คำว่า "ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้" (insurable interest) ไว้ก็ตาม แต่เราก็อาจเข้าใจคำว่า ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ จากหลักเกณฑ์ความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ และตำราต่าง ๆ ได้ เช่น Dan M. McGill ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นผู้ขอทำประกันชีวิต และบุคคลซึ่งชีวิตของเขาถูกเอาประกันภัยว่ามีเหตุอันสมควรที่อาจคาดหมายได้หรือไม่ว่า ผู้ขอทำประกันภัยจะได้รับประโยชน์จากการที่ผู้ถูกเอาประกันชีวิตยังดำรงชีพอยู่ หรือจะได้รับความเสียหาย หากผู้ถูกเอาประกันชีวิตตายไป Henry Campbell Black^๑ ได้ให้คำจำกัดความของส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ (insurable interest) ในกรณีของการประกันชีวิตไว้ว่า หมายถึง ความคาดหวังอันสมควรในประโยชน์ทางการเงิน จากการดำรงชีพหรือมรณะในชีวิตของผู้อื่น หรือเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประโยชน์มีความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะโดยทางการเงิน หรือทางสายโลหิต อันคาดหวังได้ถึงประโยชน์จากการมีชีวิตของผู้เอาประกันภัย และใน The Life Assurance Act, 1774 ก็มีได้บัญญัติว่าส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในการประกันชีวิตคืออะไร แต่บทบัญญัติใน Section 3 ได้ชี้ให้เห็นว่าหมายถึง

^๑ Henry Campbell Black, Black's Law Dictionary, p. 720.

ส่วนได้เสียทางการเงิน (pecuniary or financial interest) ทั้งนี้เพราะได้บัญญัติไว้ถึงจำนวนค่าของส่วนได้เสียของผู้เอาประกันภัย (The amount of the value of the interest of the insured)^๑ ดังนั้นแม้กฎหมายจะไม่ได้ริเคราะห์ศัพท์ให้ความหมายของ "ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้" ไว้ก็ตาม แต่ก็ไม่ยากที่จะเข้าใจว่าส่วนได้เสียหมายความว่าอย่างไร ความยากนั้นอยู่ที่ว่า ส่วนได้เสียอย่างไรจึงจะเป็นส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้

ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้นั้นกำหนดขึ้นโดยอาศัยสภาพการณ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจหยิบยกขึ้นมาจากความสัมพันธ์ทางครอบครัว หรือความสัมพันธ์ทางธุรกิจ อันตั้งอยู่บนพื้นฐานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว อาศัยพื้นฐานของความรัก ความเสน่หา ส่วนความสัมพันธ์ทางธุรกิจนั้นพิจารณาไปตามลักษณะทางเศรษฐกิจ^๒ การทราบถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ เป็นประโยชน์ในการพิจารณาเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ในกรณีที่เป็นการเอาประกันชีวิตผู้อื่น

๓.๒.๒ ความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้

การพิจารณาว่ากรณีใดต้องมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาแยกระหว่างการเอาประกันชีวิตตนเอง กับการเอาประกันชีวิตผู้อื่น ซึ่งเป็นหลักโดยทั่วไปว่า บุคคลทุกคนมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ในชีวิตของเขาเอง ฉะนั้น เมื่อบุคคลหนึ่งได้มาซึ่งกรรมธรรม์ประกันภัยในการประกันชีวิตของเขาเองแล้ว ก็ไม่

^๑ John Birds, Modern Insurance Law (London : Sweet & Maxwell, 1982), p. 29.

^๒ Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 29.

จำเป็นว่าผู้รับประโยชน์จะมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้หรือไม่ ส่วนการเอาประกันชีวิตผู้อื่นนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงินและความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันเพียงพอ ซึ่งจะได้พิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป ดังนี้

๑. สามีและภรรยา ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า The Life Assurance Act, 1774 ซึ่งใช้บังคับในประเทศอังกฤษนั้น ชี้ให้เห็นว่าส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในการประกันชีวิตหมายถึง ส่วนได้เสียทางการเงินก็ตาม แต่มี ๒ กรณีในการประกันชีวิตที่ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นส่วนได้เสียทางการเงิน คือ ในกรณีที่เอาประกันชีวิตตนเองประการหนึ่ง และในกรณีเอาประกันชีวิตคู่สมรสอีกประการหนึ่ง^๑ ซึ่งทั้งสองกรณีได้รับการพิจารณาโดยอัตโนมัติว่ามีส่วนได้เสียต่อกัน เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่า สามีและภริยาต่างมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ซึ่งกันและกัน^๒ แม้แต่ในประเทศไทยเองก็ถือว่า สามีภริยาอาจเอาประกันชีวิตของกันและกันได้^๓ ทั้งนี้โดยอาศัยเหตุผลว่า ภริยาต้องอยู่ร่วมกับสามี และได้รับการเลี้ยงดูจากสามี ส่วนสามีก็ต้องอาศัยคุณค่าในการจัดบ้านเรือนของภริยาและโดยทั่วไป ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ของสามี และภริยานี้จะหมดไปเมื่อการสมรสได้สิ้นสุดลง เช่น ในกรณีที่สามีและภริยาได้หย่ากัน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดีหากการหย่าร้างกันนั้นทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังคงต้องช่วยเหลือเกื้อกูลอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น หากฝ่ายชายยังคงต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูให้แก่ฝ่ายหญิง ดังนี้ จะทำให้ฝ่ายหญิงมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ในชีวิตของฝ่ายชายอย่างน้อยที่สุดก็เป็นไปตามระยะเวลาที่ฝ่ายชายต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูนั้น หรือในกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เป็นผู้ปกครองบุตร และอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ต้องส่งเสียบุตร ดังนี้ฝ่ายที่เป็นผู้ปกครองเด็กก็มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ในชีวิตของผู้มีหน้าที่ส่งเสียบุตรนั้นโดยอาศัยเหตุผลที่เขามีหน้าที่ดังกล่าวนั่นเอง

^๑ John Birds, Modern Insurance Law, p. 29.

^๒ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 995.

^๓ จิตติ ดิงศภิตย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๑๘.

๒. คู่หมั้น บุคคลหนึ่งบุคคลใดมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ในชีวิตของบุคคลซึ่งเป็นคู่หมั้นของตน ทั้งนี้เพราะคู่หมั้นมีความผูกพันตามกฎหมายต่อกันอยู่ ซึ่งถ้าหากผิดสัญญาหมั้นก็อาจถูกบังคับให้ใช้ค่าทดแทนได้ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๓๘, ๑๔๔๐

๓. บิดามารดาและบุตร โดยทั่วไปส่วนได้เสียในชีวิตของบิดามารดาและบุตรนั้น อาจเกิดขึ้นจากการเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ เช่น โดยอาศัยความรับผิดชอบสำหรับค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ โดยอาศัยเหตุที่ต้องการจ่ายค่าเลี้ยงดู หรือค่าใช้จ่ายในการศึกษาให้กับบุคคลซึ่งชีวิตของเขาถูกเอาประกันชีวิตไว้ โดยอาศัยเหตุที่ว่าบุคคลนั้นได้ทำงานบ้านให้กับผู้เอาประกันภัย ซึ่งหากผู้นั้นถึงแก่ความตายผู้เอาประกันภัยต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างคนใช้ โดยอาศัยเหตุที่บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ทำให้เกิดรายได้ สำหรับใช้จ่ายภายในครอบครัว และอาจจะโดยอาศัยเหตุที่ว่าบุคคลซึ่งมีชีวิตถูกเอาประกันภัยนั้นมีหน้าที่ตามกฎหมายในการเลี้ยงดูผู้เอาประกันภัย เมื่อผู้เอาประกันภัยต้องล้มป่วย ชรา หรือตกเป็นคนยากจน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ก็ต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป โดยยึดหลักสำคัญไว้ว่า ส่วนได้เสียที่เกี่ยวกับการเงิน (pecuniary interest) เป็นส่วนได้เสียที่สำคัญยิ่ง^๑ เป็นที่แน่นอนแล้วว่าบุตรผู้เยาว์มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ในชีวิตบิดามารดาของเขา ถ้าหากบิดามารดามีหน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะบุตร^๒ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๔ ได้กำหนดให้บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรผู้เยาว์ และบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วแต่ทุพพลภาพหาเลี้ยงตนเองมิได้ และมาตรา ๑๕๖๓ ได้กำหนดให้บุตรต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่มีอายุที่นำ

^๑ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 997.

^๒ John Birds, Modern Insurance Law, p. 30.

พิจารณาว่า ถ้าบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และไม่ได้ที่พหุผลภาพสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้ จะมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของบิดามารดาหรือไม่ เพราะหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูที่บิดามารดามีต่อบุตรนั้น กฎหมายกำหนดไว้เฉพาะแต่ในกรณีบุตรยังเป็นผู้เยาว์อยู่เท่านั้น ในข้อนี้ประเทศอังกฤษได้ถือเคร่งครัดมากกว่า ถ้าค่าใช้จ่ายใดที่เกิดขึ้นไม่ใช่ค่าใช้จ่ายที่บุคคลนั้นมีหน้าที่ต้องจ่ายตามกฎหมายแล้ว บุคคลนั้นจะไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของผู้ที่เขาได้จ่ายให้ ดังนั้นบุตรที่พ้นจากหน้าที่ในการอุปการะของบิดามารดาตามกฎหมายแล้ว จึงไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของบิดามารดา เพราะไม่มีสิทธิหน้าที่ต่อกันตามกฎหมายแล้ว^๑ แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีบางศาลที่ตัดสินว่า แม้บุตรจะบรรลุนิติภาวะแล้ว และไม่ได้อาศัยอยู่กับมารดาอีกต่อไป ก็ยังคงมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตมารดาของเขาได้^๒ ในเรื่องนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะกำหนดให้บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรผู้เยาว์ เป็นเหตุให้ทำให้บุตรผู้เยาว์มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของบิดามารดาก็ตาม แต่เป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปแล้วว่า สภาพของครอบครัวไทยมีความเป็นอยู่เป็นปึกแผ่นมั่นคงยิ่ง แม้ว่าบุตรจะเติบโตจนบรรลุนิติภาวะมีครอบครัวแล้วก็ไม่หมายความว่า จะตัดขาดจากทางครอบครัวเดิมแต่อย่างใด ยังคงมีการติดต่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่เสมอ ดังนั้น เพื่อความเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมไทย จึงควรที่จะขยายขอบเขตในเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ออกไปให้กว้างจากหลักทั่วไปที่ยึดถือเฉพาะเรื่องส่วนได้เสียทางการเงิน (pecuniary interest) ดังเช่นคำวินิจฉัยของศาลข้างต้น

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, pp. 36-38.

^๒ Wood v. Woods' Adm'r., 130 Ky 162, 113 Sw 79.

แต่ในการคุ้มครองผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นถือกันว่า ต่างไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของกันและกัน ตาม The Life Assurance Act, 1774 Children Act, 1958 Section 9 ก็ได้กำหนดห้ามไว้เช่นกันว่า "A person who maintains a foster child shall be deemed for the purposes of the Life Assurance Act 1774 to have no interest in the life of the child."^๑ แต่อย่างไรก็ตามอาจมีบางสถานการณ์ที่บุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมอาจมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของกันและกันได้ ถ้าเป็นกรณีที่มีผลประโยชน์ต่อกัน หรือคาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากกัน^๒

๔. ปู่ตายายและหลาน เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเพียงความสัมพันธ์ระหว่างปู่ตายายกับหลาน และการแสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยกันบ้างนั้นไม่ทำให้หลานมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของปู่ตายายแต่อย่างใด^๓ แต่มีความเห็นแตกต่างกันเป็นอย่างอื่นว่าหลานสาวมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของปู่ของเธอ^๔

๕. พี่น้อง โดยทั่วไปถือว่าบุคคลหนึ่งมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของพี่น้องของเขา^๕ ดังนั้นผู้หญิงจึงมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของ

^๑ E.R. Hardy Ivamy, Personal Accident, Life and Other Insurance, p. 92.

^๒ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 997.

^๓ Burton v. Connecticut Mut. Life Ins. Co., 119 Ind 207, 21 NE 746.

^๔ Corbett v. Metropolitan Life Ins. Co., 37 App Div 152, 55 NYS 775.

^๕ Robert E. Keeton, Basic Text on Insurance Law, p. 122.

พี่หรือน้องชายของเธอ แม้ว่าเธอจะได้แต่งงาน และไม่ได้อาศัยอยู่กับเขาแล้วก็ตาม และ แม้ว่าเขาจะไม่ได้ เป็นหนี้บุญคุณกับ เธอก็ตาม ^๑ แต่อย่างไรก็ตามก็มีความเห็นแย้งว่าส่วนได้เสีย อันอาจเอาประกันภัยได้ระหว่างพี่น้องจะไม่หยิบยกขึ้นพิจารณา เพียงจากข้อเท็จจริงว่าเป็น ญาติกันเท่านั้น แต่จะต้องปรากฏว่ามีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการเงิน (pecuniary interest) ^๒ หรือต้องปรากฏว่าได้มีการอุปถัมภ์กันมาหรือเคยเป็นผู้ปกครองกันมาก่อน ^๓ หรือเป็นเจ้าของนี้ ของผู้เอาประกันภัย ^๔ หรือเป็นหุ้นส่วนกับเขา ^๕ ด้วย

๖. ลุงหรือน้ากับหลาน ความสัมพันธ์ระหว่างลุงหรือน้ากับหลานไม่พอที่จะ ทำให้ต่างมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ต่อกัน เนื่องจากไม่มีเหตุผลอันสมควรว่า จะมีการอุปถัมภ์กัน ^๖ แต่น้าจะมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในกรณีที่หลานเป็น ลูกหนี้ของตน ^๗

^๑ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 998.

^๒ Abernathy v. Springfield Mut. Ass'n, 284 S.W. 198 (Mo. App. 1926).

^๓ Lord v. Dall, 12 Mass 115.

^๔ Equitable Life Assur. Soc. v. Hazlewood, 75 Tex 338, 12 SW 621.

^๕ Bonistalli v. Bonistalli, 269 pa 8, 112 A 7.

^๖ Liberty Nat. Life Ins. Co v. Weldon, 267 Ala 171, 100 So 2d 696, 61 ALR 2d 1346.

^๗ Henry v. Lincoln Income Life Ins. Co. (Tex Civ App 2d Dist) 405 SW 2d 167.

๗. ญาติ บุตรของลุง ป้า น้า อา ของผู้เอาประกัน ซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าของนี้ หรือไม่ได้อาศัยพึ่งพากันจะไม่ก่อให้เกิดส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของผู้เอาประกันภัยตามความหมายของกฎหมายที่ห้ามทำสัญญาประกันชีวิตที่ให้ประโยชน์แก่ผู้รับประโยชน์ผู้ซึ่งไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้^๑

๘. การพึ่งพาอาศัยกัน บุคคลใดซึ่งได้พึ่งพาอาศัยบุคคลอื่น มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของผู้ที่ตนได้พึ่งพาอาศัยนั้น แม้ว่าไม่มีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับความช่วยเหลือนั้นก็ตาม แต่ถ้ามิใช่เหตุผลอันสมควรให้เชื่อได้ว่า การให้ความช่วยเหลือนั้นจะได้ดำเนินต่อไป เช่น ในคดี *Drane v. Jefferson Standard Life Ins. Co.*^๒ ซึ่งตัดสินว่า ชายคนหนึ่งซึ่งมารดาอุปถัมภ์ (godmother) ได้ดูแลเขามาหลายปีในระหว่างที่มารดาของเขาป่วย ทั้งยังได้ให้เสื้อผ้าแก่เขา รักษาพยาบาลเขาและค่าใช้จ่ายของชีวิตที่มีค่าแก่เขา ดังนี้ ถือว่าชายคนนั้นมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของมารดาอุปถัมภ์ (godmother) ดังนั้น เขาจึงมีสิทธิได้รับชดเชยเงินตามกรมธรรม์ประกันภัยที่สร้างขึ้นเพื่อคุ้มครองชีวิตมารดาอุปถัมภ์โดยเขาเป็นผู้รับประโยชน์

๙. หุ้นส่วน หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของหุ้นส่วนคนอื่น ทั้งนี้ เพราะอาจคาดหมายได้โดยมีเหตุผลอันสมควรว่า มีผลประโยชน์ทางการเงินจากการดำรงชีพต่อไปของหุ้นส่วนของเขา เนื่องจากต่างก็มีเงินลงทุนที่เป็นสัดส่วนร่วมกันอยู่ แต่ถ้าหากหุ้นส่วนทั้ง ๒ คนนั้น ไม่มีเงินลงทุนในการทำประโยชน์ร่วมกัน และไม่ได้เป็นลูกหนี้กันแล้ว ก็จะไม่มีความคาดหมายอันสมควรเกี่ยวกับการเงินในการดำรงชีพ

^๑ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 999.

^๒ 139 Tex 101, 161 SW 2d 1057.

ต่อไปของอีกฝ่ายหนึ่ง ศาลถือว่าในกรณีเช่นนี้หุ้นส่วนไม่มีส่วนได้เสียในชีวิตรของหุ้นส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง^๑ และในประเทศสหรัฐอเมริกาบางมลรัฐได้กำหนดเป็นกฎหมายไว้แล้วว่า หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตรของหุ้นส่วนอื่น ๆ^๒

๑๐. ส่วนได้เสียของบริษัทในชีวิตรของพนักงานหรือผู้จัดการบริษัท โดยทั่วไปถือว่าบริษัทมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตรของพนักงานหรือผู้จัดการ ผู้ซึ่งดำเนินงานของบริษัทให้เจริญรุ่งเรือง และหากเขาตายไปจะทำให้บริษัทได้รับความเสียหาย^๓

๑๑. นายจ้างและลูกจ้าง เพียงความสัมพันธ์ในการเป็นนายจ้างและลูกจ้างกันนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้ให้นายจ้างมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตรของลูกจ้างแต่อย่างใดไม่ เว้นแต่จะแสดงให้เห็นได้ว่า นายจ้างจะได้รับประโยชน์ทางการเงินถ้าลูกจ้างยังคงมีชีวิตอยู่ และจะได้รับความเสียหายทางการเงินถ้าลูกจ้างถึงแก่ความตาย^๔ แต่อย่างไรก็ดี หากมีกฎหมายกำหนดให้นายจ้างต้องรับผิดชอบในกรณีที่ลูกจ้างได้รับบาดเจ็บหรือตาย ดังเช่น ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน^๕ ได้กำหนดไว้ในหมวด ๖ แห่งประกาศดังกล่าวให้นายจ้างจ่ายเงินทดแทนเมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือ

^๑ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, pp.

1000-1001.

^๒ Ibid.

^๓ Ibid, p. 1002.

^๔ Ibid, p. 1001.

^๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๖๑ ฉบับพิเศษ หน้า ๑ วันที่ ๑๖ เมษายน

เจ็บป่วย หรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตาย ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ นั้น ดังนี้ จะเห็นได้ว่า นายจ้างต้องได้รับความเสียหายทางการเงินในกรณีที่ลูกจ้างถึงแก่ความตายอย่างแน่นอน ถือได้ว่านายจ้างจึงมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ แล้วในเรื่องนี้มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๖๔/๒๕๑๖ (ประชุมใหญ่) ^๑ ซึ่งเป็นคดีระหว่าง ห้างหุ้นส่วนจำกัดคึกิจเจริญ ทรานสปอร์ต โจทก์ กับ บริษัทการเคียน แอสซัวร์นซ์ จำกัด สาขาในประเทศไทย โดยนายเดวิท แอนเคอร์ ผู้จัดการ จำเลย โดยมีประเด็นที่ศาลฎีกาได้พิจารณาถึงเรื่องส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ไว้ตอนหนึ่งดังนี้

ศาลฎีกาตรวจสอบสำนวนและประชุมปรึกษาแล้ว ข้อเท็จจริง คงพึงเป็นยุติได้ว่า โจทก์เป็นนายจ้างของนายเนือง รอดชัยภูมิ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพนักงานขับรถบรรทุกน้ำมันของโจทก์ โจทก์ได้ทำสัญญาประกันภัยอุบัติเหตุที่จะเกิดแก่นายเนืองลูกจ้างไว้กับจำเลย ตามสำเนากรมธรรม์ท้ายพียงซึ่งระบุให้โจทก์เป็นผู้รับประกัน ต่อมานายเนืองลูกจ้างโจทก์ได้ประสบอุบัติเหตุรถบรรทุกน้ำมันที่ ขับคว่ำ และนายเนืองถึงแก่ความตาย ตามข้อสัญญาจำเลยมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินหนึ่งแสนบาทให้โจทก์ แต่จำเลยไม่ยอมจ่ายให้

ศาลฎีกาเห็นว่า ข้อที่ควรพิจารณาประการแรก คือสัญญา ประกันภัยรายพิพาทนี้เป็นโมฆะหรือไม่ เพราะจำเลยได้โต้เถียง ตลอดมาว่าโจทก์มิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสีย ที่จะทำสัญญาประกันภัยชีวิต ของนายเนืองลูกจ้างได้ และเป็นกาวพันชั้นต่อโดยเอาชีวิตของ ลูกจ้างเป็นเดิมพัน ในข้อนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๓ บัญญัติว่า "อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัย มิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้นไซ้ ท่านว่าย่อมไม่ผูกพัน คู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด" ตามบทบัญญัติดังกล่าว ถ้าโจทก์มิได้ มีส่วนได้เสียกับชีวิตของนายเนือง รอดชัยภูมิ แล้ว สัญญาประกันภัย นั้นย่อมไม่ผูกพันจำเลยที่จะต้องจ่ายเงินตามสัญญาให้โจทก์จริง

^๑ คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๔/๒๕๑๖ (ประชุมใหญ่), คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๑๖, หน้า ๘๗.

แต่ความจริงโจทก์กับนายเนื่อง รอดชัยภูมิ หาได้เป็นบุคคลที่ไม่มีนิติสัมพันธ์ต่อกันไม่ เพราะโจทก์เป็นนายจ้าง นายเนื่องเป็นลูกจ้างขับรถบรรทุกน้ำมันให้โจทก์ และอุบัติเหตุก็เกิดขึ้นระหว่างอายุสัญญาจ้าง โจทก์ซึ่งเป็นนายจ้างในกรณีเช่นนี้มีความรับผิดชอบตามกฎหมายที่เห็นอยู่ชัด ๆ ๒ ประการ ประการแรกคือ ความรับผิดชอบของนายจ้างต่อความละเมิดในทางการที่จ้างของลูกจ้าง และอีกประการหนึ่ง คือความรับผิดชอบของนายจ้างที่จะต้องจ่ายแก่ทายาทผู้ผู้ได้อุปการะลูกจ้างผู้ตาย ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๘ ซึ่งเป็นค่าทดแทนและค่าทำศพ รวมแล้วจะเป็นเงินไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท (ดูคำให้การของจำเลยข้อ ๕) นอกจากนั้นรถบรรทุกน้ำมันของโจทก์ย่อมจะมีราคาไม่ใช่น้อย โจทก์จะต้องใช้บุคคลที่มีความชำนาญและไว้วางใจ ไม่ใช่ใคร ๆ ก็จะมาขับรถบรรทุกน้ำมันกันได้ทั้งนั้น เมื่อรวมเหตุผลทั้งหลายดังกล่าวแล้ว ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า โจทก์ซึ่งเป็นนายจ้างมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยตามความหมายใน มาตรา ๘๖๓ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว เมื่อโจทก์มีส่วนได้เสียในชีวิตของนายเนื่องลูกจ้างดังกล่าว การประกันภัยรายพิพาทนี้จึงไม่ใช่การพนันชั้นต่อ และหาเป็นโมฆะไม่...

สำหรับลูกจ้างจะมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตนายจ้างหรือไม่นั้น มีความเห็นว่าลูกจ้างมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของนายจ้างผู้ซึ่งได้จ้างเขาโดยมีกำหนดเวลาแน่นอน^๑ แม้ว่าในประเทศไทยจะยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาตัดสินไว้เป็นตัวอย่างคดีเช่นนี้ แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าลูกจ้างสามารถคาดหมายได้อย่างมีเหตุอันสมควรว่า เขาจะได้รับประโยชน์ทางการเงินจากนายจ้าง ซึ่งอาจคาดหมายได้จากการทำสัญญาจ้างแรงงานกัน ดังนี้ เป็นการเพียงพอที่จะให้ลูกจ้างมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของนายจ้างแล้ว เพราะหากนายจ้างถึงแก่ความตาย ลูกจ้างอาจจะได้รับความสะดวกทางการเงิน

^๑

๑๒. เจ้าหนี้และลูกหนี้ เจ้าหนี้มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตของลูกหนี้ อย่างน้อยที่สุดตามจำนวนหนี้และค่าใช้จ่ายในการทำประกันชีวิตของลูกหนี้ ทั้งนี้ เพราะความตายของลูกหนี้ทำให้เจ้าหนี้สูญเสียสิทธิในการฟ้องร้องต่อลูกหนี้ซึ่งความสูญเสียนี้เพียงพอที่จะทำให้เจ้าหนี้ทำประกันชีวิตลูกหนี้ได้ แม้ว่ากองทรัพย์สินของลูกหนี้จะต้องรับใช้หนี้แทนลูกหนี้ และแม้ว่าในภายหน้าจะมีการชดใช้หนี้เต็มจำนวนก็ตาม แต่เจ้าหนี้ไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตภริยาของลูกหนี้ แม้ว่าอาจคาดหมายได้ว่าเธอจะชดใช้หนี้แทนลูกหนี้ก็ตาม^๑ ส่วนลูกหนี้ไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตเจ้าหนี้ แม้ว่าเจ้าหนี้จะได้ผ่อนผันการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ อันเป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ก็ตาม^๒

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ต้องมีพื้นฐานที่สมควรที่จะคาดหวังถึงผลประโยชน์จากการดำรงชีพอยู่ต่อไปของผู้เอาประกันภัย ไม่ว่าพื้นฐานดังกล่าวนั้นจะเป็นพื้นฐานทางด้านการเงิน หรือทางสายโลหิตก็ตาม

๓.๒.๓ ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้จะต้องมีเมื่อใด

ที่ว่าผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้นั้น หมายความว่า ต้องมีในเวลาที่เกิดสัญญา^๓ ซึ่งใน The Life Assurance Act, 1774 ก็ได้กำหนดให้ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้นี้แสดงให้เห็นได้ในวันทำสัญญาเช่นกัน^๔ ซึ่ง

^๑ Hinton v. Mutual Reserve Fund Life Co., 135 N.C. 394 (1904).

^๒ Hebdon v. West (1863) 3 B. & S. 579.

^๓ จิตติ ดิงศรีทิพย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๒๓

^๔ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 10.

เดิมในปี ค.ศ. ๑๘๐๗ ในคดีของ *Godsall v. Boldero*^๑ the Court of King's Bench ได้ตัดสินไว้ว่า ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้นี้ให้มีในเวลาที่เกิดความตายตามที่ได้ประกันภัยไว้ แต่คำวินิจฉัยนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากบริษัทผู้รับประกันภัยและในทางปฏิบัติก็ได้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษาในคดีนี้แต่อย่างใด ต่อมาในคดี *Dalby v. The India and London Life*^๒ ได้กลับคำพิพากษาข้างต้น และวางหลักเกณฑ์ไว้ใหม่ว่า ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในเวลาทำสัญญาประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตไม่ใช่สัญญาชดใช้ความเสียหาย ดังนั้น ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ จึงไม่จำเป็นต้องมีอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ทำสัญญาจนถึงวันที่เกิดความเสียหายตามสัญญาแต่อย่างใด^๓

ในกรณีที่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในวันทำสัญญา แต่ต่อมาหมดสิ้นไป ดังนี้จะมีผลกระทบกระเทือนต่อสัญญาประกันชีวิตหรือไม่

พิจารณาได้ว่า เมื่อมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในขณะทำสัญญาแล้ว สัญญาก็สมบูรณ์ การที่ส่วนได้เสียหมดสิ้นไปในระหว่างอายุของสัญญา ไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของสัญญาแต่อย่างใด^๔ เพียงแต่ถ้าสัญญาประกันภัยนั้น เป็นสัญญาประเภท

^๑ (1807) 9 East 72.

^๒ (1854) 15 C.B. 365.

^๓ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 11.

^๔ จิตติ ดิงศภักดิ์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๒๔.

ชดใช้ค่าเสียหาย เช่น สัญญาประกันวินาศภัย ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน เพราะไม่มีความเสียหายคงอยู่ให้ทดแทนกันตามสัญญาได้^๑ แต่สัญญาประกันชีวิตมิใช่สัญญาชดใช้ค่าเสียหาย ผู้รับประกันภัยจึงต้องจ่ายเงินไปตามที่กำหนดไว้ในสัญญา ดังนั้นในกรณีที่หุ้นส่วน หรือห้างหุ้นส่วนจำกัดมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ในชีวิตหุ้นส่วนอื่น เมื่อทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว การสิ้นสุดของห้างหุ้นส่วนจำกัดก่อนผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตาย ไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญา แต่มีความเห็นขัดแย้งอยู่ว่า ในกรณีที่ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ของหุ้นส่วน หรือห้างหุ้นส่วนในชีวิตของหุ้นส่วนได้สิ้นสุดลง และเมื่อผู้เอาประกันภัยไม่ได้เป็นลูกหนี้ของห้างหุ้นส่วน หรือหุ้นส่วน ดังนี้ ไม่อาจเรียกร้อง (claim) เอาเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิตได้^๒ หรือในกรณีที่บริษัทได้ทำสัญญาประกันชีวิตพนักงานหรือผู้จัดการบริษัทไว้แล้ว ต่อมาผู้นั้นได้ลาออกจากบริษัทก็ไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตนั้นเสียไป^๓ เป็นต้น

^๑ ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๗๗ (๑).

^๒ Cheeves v. Anders, 87 tex 287, 28 SW 274.

^๓ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 1002.

๓.๒.๔ ราคาของส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้

การประกันชีวิตไม่มีบทกำหนดเกี่ยวกับจำนวนเงินที่ต้องใช้ เช่น ดังสัญญาประกันวินาศภัย ซึ่งมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๗๗ (๑) บัญญัติไว้สำหรับ ค้ำสินไหมทดแทน การเอาประกันชีวิตตนเองนั้นไม่เป็นปัญหา เพราะชีวิตเป็นสิ่งที่ไม้อาจกำหนด เป็นราคาเงินได้ ฉะนั้นจึงเอาประกันภัยเป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ตามแต่คู่สัญญาจะตกลงกันแต่ถ้าเป็น กรณีที่เอาประกันชีวิตผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้เอาประกันภัยเองจึงต้องพิจารณาว่าผู้เอาประกันภัยมีส่วน ได้เสีย อันอาจประกันภัยได้ในชีวิตบุคคลอื่น โดยมีข้อจำกัดหรือไม่ ดังเช่นในกรณีที่เจ้าหนี้เอาประกันชีวิต ลูกหนี้เจ้าหนี้จะเอาประกันภัยในจำนวนเงินเอาประกันภัยที่สูงกว่าจำนวนหนี้ที่ติดค้างกันอยู่ได้หรือไม่

ในประเทศอังกฤษ The Life Assurance Act, 1774

section 3 กำหนดว่า

"And in all cases where the insured hath interest in such life or lives, event or events, no greater sum shall be recovered or received from the insurer or insurers than the amount or value of the interest of the insured in such life or lives or other event or events."

จากข้อกำหนดที่ห้ามมิให้ผู้เอาประกันภัยได้รับจำนวนเงินที่สูงกว่าส่วนได้เสียของตน ทำให้หลักเกณฑ์ในการประกันชีวิตในส่วนนี้คล้ายกับการประกันวินาศภัย ซึ่งผู้เอาประกันภัยจะได้รับชำระค่าสินไหมทดแทนเท่าที่เกิดความเสียหายที่แท้จริงขึ้นกับตน จึงเห็น ได้ชัดเจนว่าเจ้าหนี้มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ในชีวิตลูกหนี้อย่างมากไม่เกินจำนวนหนี้ ที่ค้างอยู่ ดังนั้นเมื่อบังคับตาม The Life Assurance Act , ค.ศ. ๑๗๗๔ แล้ว เจ้าหนี้ ต้องแสดงส่วนได้เสียของตนในวันทำสัญญาและ เขาอาจจะไม่ได้รับเงินชดใช้มากกว่าค่าของ ส่วนได้เสียในขณะที่เกิดมรณกรรม เช่น ถ้า A ยืมเงิน B จำนวน ๕ ๑,๐๐๐ เมื่อ ๑ มกราคม ๑๙๗๐ ต่อมาเมื่อ ๑ มกราคม ๑๙๗๑ B ได้ขอเอาประกันชีวิต A ลูกหนี้ ดังนี้ส่วนได้เสียของ B ตาม The Life Assurance Act, ค.ศ. ๑๗๗๔ คือ จำนวนหนี้ บวกดอกเบี้ย ๑ ปี บวก เบี้ยประกันภัยงวดแรกที่ B ได้จ่ายไป °

° Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, pp. 33-34.

เรื่องจำนวนส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่มีต่อลูกหนี้ได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบในศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งไม่ได้ถูกจำกัดโดย The Life Assurance Act, ค.ศ. ๑๗๗๔ เช่นในประเทศอังกฤษ^๑ ได้ยอมรับกันว่าเจ้าหน้าที่อาจเอาประกันภัยในจำนวนที่เกินกว่าหนี้ที่ค้างอยู่จนถึงจุดหนึ่งซึ่งจำนวนเงินเอาประกันภัยมากเกินไปจนชี้ให้เห็นชัดว่า เป็นเรื่องของการพนัน^๒ แต่อย่างไรก็ดีต้องได้ส่วนกับจำนวนหนี้ คือ หนี้ในเวลาที่กรรมธรรม์ประกันภัยมีผลบังคับหรือหนี้ในภายหลังที่อาจคาดหมายได้โดยมีเหตุอันควร การกำหนดเช่นนี้เพื่อป้องกันการใช้หนี้สินเป็นเครื่องกำบังการพนัน^๓ มีคดีสำคัญที่น่าพิจารณา เช่น กรรมธรรม์ประกันภัยที่เอาประกันชีวิตบุคคลอื่นในจำนวน \$ ๓,๐๐๐ เพื่อคุ้มครองหนี้จำนวน \$ ๗๐ ดังนี้ถือว่าเป็นการพนัน^๔ ศาลแห่งมลรัฐ Maryland ตัดสิน ว่า กรรมธรรม์ประกันภัยจำนวน \$๖,๕๐๐ กับหนี้จำนวน \$๑,๐๐๐ เป็นการพนัน^๕ ในขณะที่ศาลแห่งมลรัฐ New York ตัดสินว่า กรรมธรรม์ประกันภัย จำนวน \$๕,๐๐๐ กับหนี้จำนวน \$ ๒,๘๒๓ เป็นกรรมธรรม์ประกันภัยที่สมบุรณ์^๖ ซึ่งการพิจารณาว่าจำนวนเท่าใดจึงจะเป็นอันสมควรกับจำนวนหนี้ นั้น เป็นดุลพินิจของศาลแต่ละศาลโดยเสรี คำตัดสินต่างๆ นี้เป็นการกำหนดความคิดอย่างกว้างๆ ว่า เจ้าหน้าที่จะได้รับอนุญาตให้เอาประกันชีวิตลูกหนี้เพื่อเงินที่คาดคะเนว่าเพียงพอต่อการชดใช้คืนแก่เจ้าหน้าที่ในเวลาทีลูกหนี้ถึงแก่ความตาย^๗ ทลนี้ศาลสูงของมลรัฐ Pennsylvania ได้นำมาใช้โดยการคาดหมายในชีวิตของลูกหนี้ คือให้เจ้าหน้าที่ส่วนได้เสียในการประกันชีวิตเป็นจำนวนเพียงพอที่จะคุ้มครองหนี้ของตน บวกด้วยเบี้ยประกันภัยตามกรรมธรรม์ประกันภัยที่คาดว่าต้องจ่ายไปจนถึงระยะเวลาที่คาดว่าลูกหนี้จะยังทรงชีพอยู่โดยคำนวณจากตารางมรณะวิสัยที่ยอมรับกัน ถ้าลูกหนี้

^๑ Ibid.

^๒ Ibid.

^๓ Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, pp. 63-64.

^๔ Cammack v. Lewis, 82 us 643, 21L Ed 244.

^๕ Rittler v. Smith, 70 Md. 261 (1889).

^๖ Wright v. Mutual Benefit Life Assn., 118 N.Y. 237 (1890)

^๗ Dan M. McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 64.

ถึงแก่ความตายก่อนระยะเวลาที่คาดไว้สั้นสุดลง เจ้าหนี้อาจจะได้รับเงินชดใช้ตามสัญญาประกันชีวิตมากกว่า จำนวนที่ลูกหนี้เป็นหนี้ต้น และกลับกันถ้าลูกหนี้มีชีวิตต่อมาตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ เจ้าหนี้อาจจะได้รับเงินชดใช้ตามสัญญาประกันชีวิตน้อยลง ศาลมีความเห็นต่อไปว่า ถ้ายึดถือหลักว่าให้เจ้าหนี้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้โดยไม่จำกัดจำนวนเงินเอาประกันภัยแล้ว จะเป็นการเปิดโอกาส ให้เกิดการเอาประกันภัย เพื่อการเลี่ยงโชคหากำไรได้ ดังนั้น ถ้าจะต้องจำกัดจำนวนเงินเอาประกันภัยแล้ว การกำหนดระยะเวลาการทรงชีพอยู่ของลูกหนี้ตามตารางมรณะวิสัยจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำมาใช้โดยมีเหตุผล^๑

สำหรับประเทศไทยนั้นไม่มีบทบัญญัติ เฉพาะในเรื่องการกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัย หรือการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๗๔ หรือ ๘๗๗ และจะนำเอาสองมาตราดังกล่าวมาใช้ในการประกันชีวิตไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศรัทธีย์ ประมาจารย์ทางกฎหมายของประเทศไทย จึงมีความเห็นว่า ราคาของส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด เพราะส่วนได้เสียไม่สำคัญในการกำหนดจำนวนเงินที่ต้องจ่ายตั้งในสัญญาประกันวินาศภัย ผู้เอาประกันชีวิตผู้อื่น จึงอาจเอาประกันภัย เป็นจำนวนเงินเท่าใดก็ได้ และสัญญาประกันชีวิตไม่ใช่สัญญาชดใช้ค่าเสียหาย แม้จะเป็นการประกันชีวิตผู้อื่น ก็ไม่น่ากลัวว่า จะมีการฆ่าคน เพื่อเอาเงินประกันชีวิต เพราะถ้ากลัวในเรื่องนี้แล้ว ก็ควรจะยกเลิกสิทธิในมรดกหรือการทำพินัยกรรมเสียด้วย เพราะทำให้เกิดความหวังที่จะได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่จากความตายของผู้อื่นเหมือนกัน^๒ และมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔/๒๔๑๖ (ประชุมใหญ่)^๓ ซึ่งเป็นคดีระหว่าง ห้างหุ้นส่วนจำกัดกิจเจริญทรานสปอร์ตโจทก์กับบริษัทการ์เดียนแอสซิวรันซ์ จำกัด สาขาในประเทศไทย โดยนายเควิด แวนเดอร์ ผู้จัดการ จำเลย โดยมี

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance, Law p. 34.

^๒ จิตติ ดิงศรัทธีย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๒๕ - ๒๙

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔/๒๔๑๖ (ประชุมใหญ่), คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๔๑๖ หน้า ๘๗.

ข้อเท็จจริงโดยสรุป คือ โจทก์ได้เอาประกันชีวิตของลูกจ้างโจทก์ ซึ่งมีหน้าที่ขับรถบรรทุกน้ำมัน หลายสิบคนมาประกันภัยกับจำเลย โดยตกลงกันว่า หากลูกจ้างนั้นๆ ถึงแก่ความตายโดยอุบัติเหตุ จำเลยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์ ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้เอาประกันภัยแล้ว ยังเป็นผู้รับประโยชน์ อีกด้วย รายละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อมา นายเนื่อง รอดชัยภูมิลูกจ้างโจทก์เอาประกันชีวิตไว้ ถึงแก่ความตายโดยอุบัติเหตุ โจทก์เรียกให้จำเลยชำระเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท แก่โจทก์ตามสัญญาประกันชีวิตนั้น จำเลยไม่ยอมชำระอ้างว่า จำเลยเข้าใจว่า โจทก์จะนำเงินประกันภัยที่ได้จากจำเลยไปมอบให้ทายาทของผู้เสียชีวิต แต่ปรากฏว่า ลูกจ้างโจทก์รายอื่นๆ ที่ถึงแก่ความตาย และโจทก์ได้รับเงินประกันภัยจากจำเลย จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท แล้วแต่โจทก์นำไปจ่ายให้แก่ทายาทของผู้เสียชีวิตบางส่วน จำเลยขอให้โจทก์ยินยอมและนำทายาทของผู้ตายมารับเงินจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท จากจำเลยโจทก์ไม่ยอม จำเลยจึงไม่ยอมจ่ายเงินให้โจทก์เพราะเห็นว่าโจทก์มีส่วนได้เสียในการประกันชีวิตลูกจ้างโจทก์ไม่ถึง ๑๐๐,๐๐๐ บาท คือ โจทก์ได้รับความเสียหายเท่าที่ได้จ่ายค่าทดแทนและค่าทำศพตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ให้แก่ทายาทผู้ตายเท่านั้นและเห็นว่า โจทก์มีเจตนาทำการพินินชนต่อกับจำเลย โดยใช้ชีวิตลูกจ้างเป็นเดิมพันสัญญาจึงตกเป็นโมฆะ เพราะมีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน มีปัญหาหลายปัญหา ขึ้นสู่ศาลฎีกา และมีปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาเกี่ยวกับส่วนได้เสียในการเอาประกันชีวิตผู้อื่น ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาบางตอนดังนี้

ปัญหาคงเหลือว่า ในสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้น ผู้เอาประกันภัยจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยใช้เงินจำนวนที่เอาประกันภัยไว้เต็มตามสัญญาโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงมูลค่าแห่งส่วนได้เสียที่ผู้เอาประกันภัยมีต่อเจ้าของชีวิตซึ่งกำหนดเป็นเงื่อนไขการใช้เงินหรือไม่ ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า ถ้าสัญญาประกันภัยรายพิพาทเป็นสัญญาประกันวินาศภัยแล้ว จำเลยผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิที่จะพิสูจน์ค่าสินไหมทดแทนเพื่อรับผิดชอบในจำนวนวินาศภัยอันแท้จริงตามมาตรา ๔๗๗ ทั้งนี้เพราะสัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาชดใช้ค่าเสียหาย ผู้เอาประกันภัยจะค้ำกำไรจากสัญญาประกันวินาศภัยหาได้ไม่ แต่ถ้าสัญญาประกันภัยรายพิพาทเป็นสัญญาประกันชีวิตแล้ว บทบัญญัติดังกล่าวหาได้นำมาใช้แก่สัญญาประกันชีวิตไม่ เพราะสัญญาประกันชีวิตมิใช่สัญญาชดใช้ความเสียหายเมื่อกำหนดเงินไว้เท่าใดก็ต้องจ่ายตามจำนวนนั้น เมื่อสัญญาประกันภัยรายพิพาทเป็นสัญญาประกันชีวิตและโจทก์ก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สัญญารายพิพาทจึงมีผลสมบูรณ์ทุกประการ เมื่อนายเนื่องลูกจ้างถึงแก่ความตายโดยอุบัติเหตุในระหว่างอายุสัญญาประกันภัย จำเลยก็ต้องจ่ายเงินหนึ่งแสนบาทให้โจทก์

ตามเงื่อนไขในสัญญา จำเลยจะขอนำสืบถึงค่าเสียหายอันแท้จริงในสัญญาประกันชีวิตหาได้ไม่

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาตั้งกล่าวให้สิทธิผู้เอาประกันภัยเรียกร้อง
ให้ผู้รับประกันภัยใช้เงินจำนวนที่เอาประกันภัยไว้เต็มตามสัญญาโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงมูลค่าแห่ง
ส่วนได้เสียที่ผู้เอาประกันภัยมีต่อเจ้าของชีวิต ซึ่งชีวิตของเขาเป็นเงื่อนไขการใช้เงิน

ด้วยความเคารพข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยคำพิพากษาศาลฎีกาและแนว
ความคิดเช่นนี้ จริงอยู่แม้ว่าสัญญาประกันชีวิตไม่ใช่สัญญาซื้อขายค่าเสียหาย แต่เป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัย
ต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งตามที่ผู้เอาประกันภัยได้เอาประกันภัยไว้และที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เอา
ประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้นั้นก็เพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการ
ประกันชีวิตที่มีลักษณะเป็นการพนัน ถ้าเป็นกรณีของการทำสัญญาประกันชีวิตตนเองแล้ว ไม่มีปัญหา
เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเองโดยไม่จำกัด แต่ในกรณีที่เอาประกันชีวิต
ผู้อื่นนั้น กฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อให้บรรเทาความสูญเสียในทางการเงินของผู้เอาประกันภัย
อันเกิดจากการตายของผู้ที่ชีวิตของเขาถูกเอาประกันชีวิตเป็นประการสำคัญ ดังนั้นหากผู้รับประกันภัย
ต้องจ่ายเงินจำนวนเท่ากับที่ระบุในสัญญาประกันชีวิตเสมอไป ย่อมเป็นการเปิดช่องให้บุคคลค้า
กำไรด้วยการเอาประกันชีวิตบุคคลอื่นได้ โดยเฉพาะบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผู้เอาประกันภัย
เพียงเล็กน้อย และเห็นได้ว่า ชีวิตของบุคคลนั้นไม่มีความหมายต่อผู้เอาประกันภัยมากนัก ดังเช่น
กรณีนายจ้างเอาประกันชีวิตของลูกจ้าง หากไม่จำกัดส่วนได้เสียของนายจ้างในชีวิตลูกจ้างแล้ว
นายจ้างอาจเอาประกันชีวิตลูกจ้างเป็นเงินคนละหลายล้านบาท ทั้งที่ความตายของลูกจ้างจะทำให้
นายจ้างสูญเสียประโยชน์ทางการเงินไม่ก็หมิ่นบาท ซึ่งก็น่าสงสัยว่านายจ้างผู้เอาประกันชีวิตของ
ลูกจ้างจะจัดการดูแลให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตของลูกจ้างในการทำงานเพียงพอหรือไม่และดังที่
ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาแม้จะยินยอมให้เจ้าหน้าที่เอาประกันชีวิตลูกหนี้ได้
เกินกว่าจำนวนหนี้ที่ค้างชำระก็ตาม แต่ก็ยังได้คำนึงว่า จะทำการประกันชีวิตในจำนวนเงินที่
สูงจนเป็นการพนันไปไม่ได้ และในประเทศอังกฤษ The Life Assurance Act. ค.ศ. ๑๗๗๔
ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ห้ามมิให้เอาประกันชีวิตด้วยจำนวนเงินที่สูงกว่าส่วนได้เสียของตน ซึ่งได้
ยกตัวอย่างในกรณีเจ้าหน้าที่เอาประกันชีวิตลูกหนี้ที่ยืมเงินไปว่า ส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่ ได้แก่
จำนวนหนี้ที่ค้างชำระ บวกด้วยจำนวนดอกเบี้ยในต้นเงินที่ค้างชำระบวกด้วยเบี้ยประกันภัยงวดแรก

ที่เจ้าหน้าที่ได้เสียให้กับผู้ประกันภัยทำให้เห็นได้ว่าแต่ละประเทศต่างตระหนักถึงกรณีที่อาจเกิดการเอาประกันชีวิตบุคคลในลักษณะของการพนันและได้พยายามป้องกันมิให้เหตุการณ์เช่นนั้น เกิดขึ้น โดยการตรากฎหมายห้ามมิให้เอาประกันชีวิตบุคคลอื่นเกินไปบ้างก็ต้องไม่ถึงขั้นที่ทำให้กลายเป็นการพนันซึ่งเป็นวิธีการที่อันสมควรนำมาปรับปรุงใช้ในประเทศไทย เป็นอย่างยิ่ง

๓.๒.๔ ผลของการขาดส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้

๑. ผลทางกฎหมายของการขาดส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้

ผลของการขาดส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๓ ซึ่งบัญญัติว่า "อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ในวันไซ้ ท่านว่ายอมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด" เมื่อคู่สัญญาไม่มีความผูกพันต่อกันจึงมีผลว่า คู่สัญญาจะเรียกร้องสิ่งใดต่อกันโดยอาศัยสัญญาเงินไม่ได้ สัญญาประกันชีวิตที่ได้ทำขึ้นโดยผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ สัญญานั้นก็คือการพนันช่นตนเอง และเมื่อเป็นการพนันช่นต่อแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดหนี้ต่อกัน สิ่งที่ได้ให้กันไปในกาพนันหรือช่นต่อ ก็จะหวงคืนไม่ได้^๑

๒. ผู้รับประกันภัยต้องคืนเบี้ยประกันภัยที่ผู้เอาประกันภัย

ได้ชำระมาแล้วหรือไม่

ก. พิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๓

เมื่อพิจารณาตาม มาตรา ๘๖๓ สัญญาประกันชีวิตที่ทำขึ้นโดยไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ไม่มีผลผูกพันคู่สัญญา เมื่อมีความตายเกิดขึ้นตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว ผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้เงินตามจำนวนที่เอาประกันภัยไว้ และเบี้ยประกันภัย ซึ่งผู้เอาประกันภัยที่ไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ได้จ่ายให้แก่ผู้รับประกันภัยไปตามสัญญาการพนันนั้นก็เป็นอันว่าเรียกคืนไม่ได้

ข. พิจารณาตามเจตนาของคู่สัญญา

^๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๕๓ วรรค ๑.

ในข้อนี้มีข้อควรพิจารณาอยู่ ๒ กรณี คือ

๑. ถ้าผู้เอาประกันภัยเข้าทำสัญญา โดยเข้าใจว่าเขามีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ แต่ปรากฏว่าเขาไม่มีส่วนได้เสียเช่นนั้น

๒. ถ้าผู้เอาประกันภัยเข้าทำสัญญาโดยทราบดีว่า เขาไม่มีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ แต่ยังคงเข้าทำสัญญาโดยมีวัตถุประสงค์ใดโดยเฉพาะทั้ง ๒ กรณีดังกล่าวข้างต้น ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิดในการชดใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิต เพราะสัญญาที่ทำขึ้นไม่มีผลผูกพันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๓ แต่หากพิจารณาถึงความสุจริตใจของคู่สัญญา ในการเข้าทำสัญญาแล้วก็จะเห็นว่า อาจเป็นเหตุให้เกิดผลที่แตกต่างกันคือ

กรณีที่ ๑ เป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิต โดยเข้าใจผิดในข้อเท็จจริงว่าตนมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ถือว่าเป็นการสำคัญผิดในสภาพแห่งนิติกรรม สัญญาตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๔ ดังนั้น ผู้เอาประกันภัยจึงมีสิทธิได้รับเบี้ยประกันภัยที่ได้จ่ายไปเพราะการสำคัญผิดนี้ได้ โดยอาศัยหลักกฎหมายในเรื่องลางมิตควรได้^๑

กรณีที่ ๒ เป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยเข้าทำสัญญาประกันชีวิตด้วยเจตนาไม่สุจริตหากพิจารณาตามหลักกฎหมายทั่วไปแล้ว ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิเรียกเอาเบี้ยประกันภัยที่จ่ายไปแล้วคืนได้

ในเรื่องนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่า ไม่ว่าการขาดส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ จะมาจากเหตุใดใน ๒ กรณีข้างต้นก็ตาม ผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดได้โดยอาศัยเหตุผลที่ว่า สัญญาประกันชีวิตที่ขาดส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ นั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย และถ้าศาลมีความเห็นสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของผู้รับประกันภัยแล้ว ผู้รับประกันภัยจะไม่มีหนี้ตามสัญญา คือ ไม่ต้องชดใช้เงินตามกรมธรรม์ประกันภัย และในบางมลรัฐ ผู้รับประกันภัยไม่ต้องคืนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับมาแล้วด้วย มีหลายมลรัฐที่ผ่อนคลายเป็นหลักเกณฑ์นี้

^๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๐๖.

โดยยอมให้ผู้เอาประกันภัยได้รับเบี้ยประกันภัยทั้งหมดคืน ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ทำสัญญาขึ้นด้วย ความเชื่อโดยสุจริตว่า เขามีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิต โดยตัวแทนประกันชีวิตเป็นผู้ชักนำให้ผู้เอาประกันภัยเข้าใจผิดคิดว่าเขามีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ ดังนั้นทุกศาลยอมรับว่าผู้เอาประกันภัยจะได้รับเบี้ยประกันภัยที่ไต่จ่ายไปแล้วทั้งหมดคืน^๑

๓.๓ ความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา (contract of the utmost good faith)

ความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปรากฏในการ ประกันภัยทุกประเภทรวมทั้งการประกันชีวิตด้วย ซึ่งในเรื่องนี้จะได้กล่าวถึง การไม่เปิดเผย ข้อความจริง (non-disclosure) การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (misrepresentation และคำรับรอง (warranty)

๓.๓.๑ การไม่เปิดเผยข้อความจริง (non-disclosure)

๓.๓.๑.๑ ความหมายของการไม่เปิดเผยข้อความจริง

ในประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๔ มิได้บัญญัติถึงความหมายรายละเอียดและความแตกต่างของการไม่เปิดเผยข้อความจริง (non disclosure) กับการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (misrepresentation) ไว้แต่อย่างใด คงบัญญัติไว้แต่เพียงว่า "ในกรณีประกันชีวิตบุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือความ มรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้ว ละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริง.. หรือว่ารู้อยู่แล้ว แถลงข้อความ นั้นเป็นความเท็จ. . ." แสดงว่า บุคคลดังกล่าวนั้นต้องมีเจตนาในการไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งน่าจะตรงกับคำว่า การปกปิดข้อความจริง (concealment) มากกว่าและในบางคดี^๒ ศาลฎีกาก็ได้ใช้ถ้อยคำว่า "ปกปิดความจริง" เช่นกัน

ในประเทศอังกฤษ ได้แยกการไม่เปิดเผยข้อความจริง (non-disclosure) และการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (misrepresentation)

^๑ Dan M.McGill, Legal Aspects of Life Insurance, p. 65.

^๒ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๔/๒๕๐๔, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๐๔, หน้า ๓๔๔.

ออกจากกัน การไม่เปิดเผยข้อความจริง (non-disclosure) นั้นมีความหมายใกล้เคียงกับการปกปิดข้อความจริง (concealment) และในบางครั้งมีการใช้คำทั้งสองนี้ในความหมายเดียวกัน^๑ อย่างไรก็ตาม หากกล่าวโดยเคร่งครัดแล้วคำว่า การปกปิดข้อความจริง (concealment) ใช้ในความหมายที่มีเจตนาปิดบังอำพรางความจริงบางอย่างซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยต้องแจ้งต่อผู้รับประกันภัย และต้องไม่ใช่เพียงกรณีที่ไม่มีเจตนาที่จะละเว้นในการเปิดเผยข้อความจริงนั้น ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยไม่มีเจตนาที่จะไม่แจ้งข้อความจริงนั้น ควรใช้คำว่า "การไม่เปิดเผยข้อความจริง (non-disclosure)" จะเป็นการเหมาะสมกว่า^๒ ดังนั้น หากพิจารณาโดยแท้จริงแล้ว คำว่า "การไม่เปิดเผยข้อความจริง (non-disclosure)" เป็นการละเว้นไม่เปิดเผยโดยไม่จงใจหรือโดยพลั้งเผลอหรือเพราะผู้เอาประกันภัยไม่คิดว่าข้อความนั้นเป็นสาระสำคัญส่วน "การปกปิดข้อความจริง (concealment)" นั้นเข้าใจได้โดยปริยายว่าเป็นการกระทำที่ตั้งใจปกปิดอำพรางข้อเท็จจริงบางอย่างอันเป็นข้อสาระสำคัญ^๓

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของคำว่า การปกปิดข้อความจริง (concealment) ไว้ว่าเป็นการกระทำโดยเจตนาที่จะระงับยับยั้งข้อเท็จจริงใดๆ ที่สำคัญอันเกี่ยวกับการเสี่ยงภัย ซึ่งผู้เอาประกันภัยที่มีความสุจริตจะต้องแจ้งต่อผู้รับประกันภัย และหลักการของการปกปิดข้อความจริง (concealment) นี้ได้รวมเอาหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงไว้ด้วย^๔

๓.๓.๑.๒ เหตุที่ต้องมีการเปิดเผยข้อความจริง

หลักกฎหมายเรื่องการเปิดเผยข้อความจริง (disclosure) เกิดขึ้นและใช้กันมาประมาณ ๒๑๔ ปีแล้วโดยเกิดขึ้นจากคดีที่รู้จักกันทั่วไปคือคดี Carter v.Boelm^๕

^๑ London Assurance v.Mansel (1879), 11 Ch.D. 363.

^๒ E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, p. 133.

^๓ สุดา วัชรวิธานกุล, "ความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาในสัญญาประกันภัย." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒-๑๓.

^๔ American Jurisprudence, vol.43: Insurance, p. 1011.

^๕ (1766) 3 Burr. 1905, 1909-1910.

ซึ่ง Lord Mansfield ผู้พิพากษาในคดีนี้ได้กล่าวไว้ว่า สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการเสี่ยงโชค ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ใช้เพื่อคำนวณโอกาสแห่งการเสี่ยงภัยเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้ของผู้เอาประกันภัยเท่านั้น ผู้รับประกันภัยเชื่อในการแสดงออกของผู้เอาประกันภัย และดำเนินการต่อไปด้วยความมั่นใจว่าผู้เอาประกันภัยจะไม่ปิดบังสถานการณ์ต่างๆ ที่อยู่ในความรู้ของเขานั้น อันจะทำให้ผู้รับประกันภัยหลงเข้าใจผิดว่าสถานการณ์นั้นไม่มีอยู่และจงใจให้เขาคำนวณความเสี่ยงภัยเช่นกันว่าสถานการณ์นั้นไม่มีอยู่ การปิดบังสถานการณ์เช่นนั้นเป็นการฉ้อฉล (fraud) ทำให้กรรมธรรม์ประกันภัยเป็นโมฆะ แม้ว่าการปิดบังนั้นจะเกิดขึ้นจากความเข้าใจผิดโดยไม่มีเจตนาที่จะฉ้อฉลเลยก็ตาม แต่ก็เป็นการทำให้ผู้รับประกันภัยถูกหลอกลวงและกรรมธรรม์ประกันภัยตกเป็นโมฆะ เพราะว่าการเสี่ยงภัยที่เป็นอยู่แตกต่างจากการเสี่ยงภัยที่ผู้รับประกันภัยเข้าใจและเจตนาที่จะให้เป็นในเวลาที่ได้ตกลงกัน

๓.๓.๑.๓ ใครเป็นบุคคลผู้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง

บุคคลผู้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง จะเป็นบุคคลซึ่งมีหน้าที่ไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จด้วย ซึ่งมีบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาในเรื่องนี้อยู่ ๓ ฝ่าย คือ

- ๑. ผู้เอาประกันภัย
- ๒. ผู้ถูกเอาประกันชีวิต
- ๓. ตัวแทน

๑. ผู้เอาประกันภัย - ผู้ถูกเอาประกันชีวิต ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕ ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนให้บุคคลดังกล่าวนี้เป็นผู้มีหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริง และไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จ

ในประเทศอังกฤษ ถือว่าคู่สัญญามีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงต่อกันแต่ในทางปฏิบัติแล้ว กล่าวได้ว่าหน้าที่ดังกล่าวเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัย^๑ นอกจากนี้ในกฎหมายอังกฤษ ยังมีการพิจารณาถึงบุคคลผู้ให้ข้อมูลอื่นที่เรียกว่า "referee" เช่น แพทย์ ผู้ตรวจสุขภาพ หรือ ญาติพี่น้อง เป็นต้น บุคคลเหล่านี้หากให้ข้อความอันเป็นเท็จ จะมีผลกระทบถึง

^๑ John Birds, Modern Insurance Law, pp. 83-84.

ความสมบูรณ์ของสัญญาประการใด ซึ่งกฎหมายอังกฤษพิจารณาเช่นเดียวกับผู้ถูกเอาประกันชีวิต^๑ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้บัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้ มาตรา ๘๖๕ คงบัญญัติให้เฉพาะผู้เอาประกันภัยกับผู้ถูกเอาประกันชีวิตเท่านั้นที่มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริง และไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าบุคคลใดๆ นอกจากที่กฎหมายกำหนดไว้จึงไม่มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริง แต่อย่างไร

๒. ตัวแทนประกันชีวิต ในการติดต่อทำสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันภัย มักจะมีได้ติดต่อทำสัญญากับผู้เอาประกันภัยโดยตรง แต่จะดำเนินการผ่านทางตัวแทนประกันชีวิตเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น หากตัวแทนประกันชีวิตทราบข้อความจริงใดอันเกี่ยวกับการทำสัญญาประกันชีวิตแล้วตัวแทนประกันชีวิตนั้นมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงนั้นหรือไม่ หรือถ้าตัวแทนประกันชีวิตได้แถลงข้อความนั้นเป็นเท็จต่อผู้รับประกันภัยจะทำให้สัญญาประกันชีวิตเสียไปหรือไม่ หรือ ในบางกรณีตัวแทนประกันชีวิตได้ดำเนินการเกินขอบเขตของตน เช่น กรอกใบคำขอเอาประกันชีวิต จนเป็นเหตุให้กลายเป็นตัวแทนของผู้เอาประกันภัยไปนั้น มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงหรือไม่

ในประเทศไทย นำหลักกฎหมายเรื่องตัวแทนมาบังคับใช้ โดยอนุโลม คือหากบุคคลใดได้รับมอบอำนาจเป็นตัวแทนโดยถูกต้องตามกฎหมายและได้กระทำการใดภายในอำนาจหน้าที่ของตนแล้ว กิจการนั้นย่อมผูกพันตัวการ ดังนั้น

๑. ตัวแทนประกันชีวิต ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้รับประกันภัย มีหน้าที่ในการชักชวนให้บุคคลใดทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัท^๒ หากมิได้รับมอบอำนาจให้มีหน้าที่ในการรับทราบข้อความจริงจากผู้เอาประกันภัยแล้ว ก็หาไม่มีหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงที่ได้ทราบมาแต่อย่างไรไม่ ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตยังคงมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงนั้นต่อผู้รับประกันภัยต่อไป หากผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้เปิดเผยข้อความจริงใดๆ

^๑ สุคา วัชรรัตนากุล, "ความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาประกันภัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๖.

^๒ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๕.

ต่อตัวแทนประกันชีวิตในข้อนี้แล้วหากตัวแทนประกันชีวิตมิได้แจ้งต่อผู้รับประกันภัยทราบ จะถือว่าผู้รับประกันภัยทราบข้อความจริงนั้นแล้วไม่ได้

๒. ถ้าตัวแทนประกันชีวิตได้รับมอบอำนาจเป็นพิเศษให้มี

อำนาจรับทราบข้อความจริงใดๆ จากผู้เอาประกันภัยแล้ว ดังนี้ตัวแทนประกันชีวิตนั้นมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความความจริงต่อผู้รับประกันภัย หากตัวแทนประกันชีวิตกระทำผิดหน้าที่ไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือแถลงข้อความเท็จต่อผู้รับประกันภัย การกระทำผิดหน้าที่ของตัวแทนย่อมไม่ทำให้บุคคลภายนอก (ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ถูกเอาประกันภัย) ได้รับความเสียหาย กล่าวคือตัวการ (ผู้รับประกันภัย) ย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๒๐ ดังนั้น ในกรณีดังกล่าวจึงถือว่าผู้รับประกันภัยได้รู้ในข้อความจริงที่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้เปิดเผยต่อตัวแทนประกันชีวิตที่ได้รับมอบอำนาจแล้ว ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้ตัวแทนประกันชีวิต ผู้ได้รับอำนาจให้ทำสัญญาประกันชีวิตได้^๒ ย่อมแสดงได้โดยปริยายว่า ตัวแทนประกันชีวิตนั้นมีอำนาจรับทราบข้อความจริงต่างๆ จากผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตเพื่อพิจารณาตัดสินใจในการทำสัญญาประกันชีวิต เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๖๔/๒๕๒๑ ซึ่งเป็นกรณีของผู้มีอำนาจรับประกันภัยของบริษัทผู้รับประกันภัย^๓ ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ เมื่อตัวแทนประกันชีวิตทราบข้อความจริงต่างๆ ย่อมผูกพันผู้รับประกันภัยด้วย

๓. กรณีบุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ตัวแทนประกันชีวิตตามพระราช

บัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นผู้ชักชวนให้ผู้เอาประกันภัย เข้าทำสัญญากับผู้รับประกันภัย และได้รับทราบข้อความจริงใดๆ จากผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิต เช่นนี้ บุคคลดังกล่าวจะมีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงหรือไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จด้วยหรือไม่นั้นต้องพิจารณาว่า ผู้รับประกันภัยได้แต่งตั้งให้บุคคลนั้นเป็นตัวแทนของตนไม่ว่าจะโดยชัดแจ้งหรือ โดยปริยายให้

^๑ จิตติ ดิงศรัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๓๔.

^๒ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๖๑.

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๖๔/๒๕๒๑, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๒๑

มีอำนาจหน้าที่ในการรับทราบข้อความจริงดังกล่าวหรือไม่ หากผู้รับประกันภัยได้มอบหมายให้บุคคลนั้นเป็นตัวแทนมีอำนาจในการรับทราบข้อความจริงก็ดี หรือยอมให้บุคคลนั้นขีดตัวของเขาเองเป็นตัวแทนในการรับทราบข้อความจริงนั้นก็ดี ดังนี้ ข้อความจริงใดที่บุคคลดังกล่าวได้รับทราบมาในอำนาจหน้าที่ของตน บุคคลนั้นย่อมมีหน้าที่ต้องเปิดเผยต่อผู้รับประกันภัยทั้งสิ้น โดยอาศัยหลักกฎหมายเรื่องตัวแทนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนกรณีที่บุคคลนั้นมีได้เป็นตัวแทนประกันชีวิตที่ได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนประกันชีวิต แต่ไปดำเนินการชักชวนให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ก็เป็นกรณีฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ อันเป็นกฎหมายสำหรับการควบคุมธุรกิจการประกันชีวิต ซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับ ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ^๑ ในเรื่องนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๔๗/๒๕๑๑^๒ คดีระหว่างนางละม้าย สิ้นแดง โจทก์ บริษัทซี.ยู.แอล.ประกันชีวิตและประกันภัย จำกัด จำเลย ไว้ตอนหนึ่งว่า

แม้ พ. ผู้ขอประกันชีวิตจะแจ้งรายได้จากการทำนาสูงไป ผู้แทนบริษัทจำเลย ผู้รับประกันภัยก็อาจสอดส่องเปรียบเทียบฐานะของ พ. กับฐานะของชวานาคนอื่นได้ แต่กลับสนับสนุนตามที่ พ. แจ้ง ชำรับรองด้วยว่า พ. มีฐานะเพียงพอประกันชีวิตได้ การที่ พ. ปกปิดความจริงหรือแถลงเท็จเกี่ยวกับรายได้จากการทำนา และเบี้ยประกันจะเป็นของ พ. เองหรือไม่ บริษัทจำเลย มิได้ถือ เป็นเหตุบอกปิดไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิต บริษัทจำเลยจึงจะมาอ้างในภายหลังว่าสัญญาประกันชีวิตไม่สมบูรณ์ ด้วยเหตุดังกล่าวหาได้ไม่ . . .

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว แสดงว่า หากผู้รับประกันภัยเชื่อถือตามข้อความที่ผู้แทนของตนบอกกล่าว โดยมีได้ดำเนินการตรวจสอบข้อความนั้นอีกทั้งๆ ที่อยู่ในโอกาสที่ตนจะกระทำได้แล้ว เป็นการแสดงให้เห็นโดยปริยายว่า ผู้รับประกันภัยยอมรับให้ผู้แทนของตน เป็นตัวแทนในการรับทราบข้อความจริงจากผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตแล้ว ดังนั้น ผู้รับประกันภัยจะอ้างว่า ข้อความที่ผู้แทนของตน (ตัวแทนโดยปริยาย) ได้เปิดเผยต่อตนนั้นไม่เป็นความจริง ทำให้สัญญาประกันชีวิตไม่สมบูรณ์ไม่ได้

๔. ตัวแทนประกันชีวิตกรอกข้อความในใบคำขอเอาประกันภัย

^๑ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๘๖.

^๒ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๔๗/๒๕๑๑, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๑๖, หน้า ๑๖๖๓.

ในกรณีที่มีนักกฎหมายไทยบางท่านมีความเห็นว่า ในกรณีที่ตัวแทนประกันชีวิตกรอกข้อความตามคำบอกของผู้เอาประกันภัย แล้วผู้เอาประกันภัยลงชื่อในใบคำขอเอาประกันภัยนั้น ถือว่า ตัวแทนประกันชีวิตนั้นกระทำการ (ในการกรอกข้อความ) แทนผู้เอาประกันภัย ดังนั้นผู้เอาประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบในข้อความที่กรอกเหมือนดังว่าตน เป็นผู้กรอกข้อความนั้นเอง จะปฏิเสธว่าตัวแทนประกันชีวิตกรอกข้อความเองหรือเขียนผิดหรือไม่ตรงกับที่ตนบอกให้เขียนไม่ได้^๑ แต่ความเห็นของศาลส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่า ในกรณีที่ตัวแทนประกันชีวิตกรอกใบคำขอเอาประกันภัยแทนผู้เอาประกันภัย ถือว่าเขายังคงเป็นตัวแทนของผู้รับประกันภัยอยู่ ดังนั้นถ้าตัวแทนประกันชีวิตกรอกข้อความในคำขอเอาประกันภัยแตกต่างไปจากที่ผู้เอาประกันภัยบอก ผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบ เพราะตัวแทนของตนทราบข้อความจริงใดมาโดยหน้าที่ ถือว่าผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นตัวการต้องทราบข้อความจริงนั้นด้วย

๕. ตัวแทนของผู้เอาประกันภัย ไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จต่อผู้รับประกันหรือกรอกข้อความใดผิดไปจากที่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตบอกให้กรอกลงในใบคำขอเอาประกันภัย เช่นนี้ถือว่าผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิต ยังคงมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงหรือไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จ กล่าวคือ ผู้เอาประกันภัยต้องรับผิดชอบในข้อความที่กรอกเหมือนดังผู้เอาประกันภัยกรอกข้อความลงด้วยตนเอง^๒ ส่วนความรับผิดชอบระหว่างตัวแทนที่กระทำผิดหน้าที่กับ ตัวการ (ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิต) คงเป็นไปตามความรับผิดชอบของตัวแทนต่อตัวการ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน ต่อไป

ในประเทศอังกฤษ โดยหลักแล้ว คู่สัญญาามีหน้าที่ต้องเปิดเผยความจริงต่อกัน แต่ในทางปฏิบัติกล่าวได้ว่า หน้าที่ดังกล่าวเป็นของผู้เอาประกันภัย^๓ ส่วนหลักในเรื่องความรู้ของตัวแทนที่กระทำไปภายในขอบอำนาจ ถือเท่ากับตัวการได้รู้ด้วย คือหลัก

^๑ จิตติ ดิงศรีทิพย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๓๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ John Birds, Modern Insurance Law, pp. 83-84.

imputed knowledge ซึ่งเป็นหลักที่ใช้กับความรับผิดชอบของตัวการและตัวแทนที่มีต่อกัน ให้นำมาใช้ในการประกันภัยด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแทนของผู้รับประกันภัย ซึ่งมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงต่อผู้รับประกันภัยนั้น ต้องปรากฏว่า^๑

๑. เป็นตัวแทนของผู้รับประกันภัย ทั้งนี้เพราะมีบางกรณี ที่ตัวแทนของผู้รับประกันภัยนั้นกระทำการ เป็นตัวแทนของผู้เอาประกันภัย โดยเป็นผู้รอกข้อความ ในใบคำขอเอาประกันภัยเอง ดังนั้นการพิจารณาหน้าที่ของตัวแทนจึงต้องพิจารณาด้วยว่าเป็น ตัวแทนของผู้ใด เป็นสำคัญ

๒. ตัวแทนนั้นต้องมีหน้าที่ในการรับทราบเอาข้อความจริง ต่างๆ นั้นกล่าวคือ ข้อความจริงที่ตัวแทนต้องเปิดเผยหรือไม่แถลงเท็จต่อผู้รับประกันภัย ต้องเป็น ข้อความจริงอันได้มาภายในขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของเขา ซึ่งในกรณีของการประกันชีวิต ตัวแทนดังกล่าวต้องได้รับมอบอำนาจหน้าที่ในการออกกรมธรรม์ประกันภัยด้วย^๒

๓. ตัวแทนนั้น ต้องไม่กระทำการฉ้อฉลต่อผู้รับประกันภัย กล่าวคือตัวแทนต้องไม่ปกปิดหรือแถลงข้อความใดอันเป็นความโจ่งต่อผู้รับประกันภัย หรือกระทำการ ช่วยเหลือผู้เอาประกันภัยในการปกปิดดังกล่าวนี้

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ตัวแทนผู้รับประกันภัยผู้ซึ่งละเลย ต่อหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงทั้งหมดที่เกี่ยวกับการเสี่ยงภัย หรือละเลยไม่รายงานการทำการ กรมธรรม์ประกันภัยตามความเป็นจริง อาจต้องรับผิดชอบต่อผู้รับประกันภัย สำหรับความเสียหาย ของผู้รับประกันภัยจากการเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันภัยที่เป็นผลมาจากการกระทำผิดหน้าที่ของ ตัวแทนนั้น^๓

^๑ E.R. Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, pp. 577-591.

^๒ Smith v. Excelsior Life Assurance Co. (1912), 22 O.W.R. 863.

^๓ American Jurisprudence, vol.43 : Insurance, p. 218.

๓.๓.๑.๔ บุคคลผู้มีหน้าที่เปิดเผยความจริงต้องรู้ถึงข้อเท็จจริง

นั้นหรือไม่

ในประเทศอังกฤษได้แยกข้อเท็จจริงที่ต้องรู้ออกเป็น ๒ ประเภท คือข้อเท็จจริงที่รู้อย่างแท้จริง (actual knowledge) และข้อเท็จจริงที่สันนิษฐานว่ารู้ (presumed knowledge) และยึดถือว่า บุคคลผู้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ตนรู้อย่างแท้จริง (actual knowledge) และยังสามารถครอบคลุมไปถึงข้อเท็จจริงที่สันนิษฐานว่ารู้ (presumed knowledge) อีกด้วย^๒ อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ตนไม่ทราบ และที่ไม่อาจคาดคิดว่าเขาควรจะทราบ ซึ่ง Fletcher Moulton, L.J.^๓ ได้กล่าวไว้ว่า "ปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอคือสิ่งที่ท่านได้รู้เป็นสิ่งที่ท่านต้องเปิดเผยหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งปวดศีรษะบ่อยๆ ซึ่งคนส่วนมากก็เป็นเช่นกันการปวดศีรษะเช่นนี้อาจมีสาเหตุจากโรคทางสมอง แต่สำหรับบุคคลนั้นแล้วมันเป็นการปวดศีรษะแบบธรรมดาและไม่มีวิญญูชน (reasonable man) คนใดที่จะคิดว่าเป็นข้อสาระสำคัญที่จะต้องแจ้งแก่ผู้รับประกันภัย ถึงสาเหตุของการปวดศีรษะที่เป็นมาในชีวิตของเขา และหากเขาได้รู้ว่า การปวดศีรษะเช่นนั้นมิใช่สาเหตุพิเศษว่าการปวดศีรษะธรรมดา เขาก็มิได้ทำผิดหน้าที่ เขาไม่มีความรู้อะไรที่จะทำให้เขามีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงเพราะเขาไม่ได้รู้ข้อเท็จจริงที่วิญญูชนทั่วไปคิดว่าเป็นข้อสาระสำคัญ หรือรู้ข้อเท็จจริงที่จะมีผลต่อการพิจารณาของผู้รับประกันภัย ดังนั้น จึงไม่ต้องรับผิดชอบในการที่เขาไม่ได้เปิดเผยในสิ่งที่เขาไม่รู้"

แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงบางอย่างที่ผู้เอาประกันภัยอาจจะรู้ได้ หากได้ใช้การสอบถามพอสมควร (reasonable enquiries) เท่ากับว่าผู้เอาประกันภัยทำผิดหน้าที่ต่อผู้รับประกันภัย และแม้ว่าการที่ผู้เอาประกันภัยไม่ได้สอบถามจะเกิดขึ้นโดยมิได้จงใจก็ตาม สัญญาประกันชีวิตนั้นก็ตกเป็นโมฆียะเช่นกัน ส่วนปัญหาว่าผู้เอาประกันภัย กระทำ

^๑E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, pp.133-134.

^๒Ibid.

^๓Joel v. Law Union and Crown Insurance Co., (1908) 2 K.B. 884.

ผิดหน้าที่หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริง และสภาพการณ์ในแต่ละคดีไป ^๑

ในประเทศสหรัฐอเมริกา หลักเรื่องการเปิดเผยข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยนั้นแตกต่างจากประเทศอังกฤษ โดยอาจกล่าวได้ว่า ในประเทศอังกฤษ นั้นผู้เอาประกันภัยจะจงใจไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือไม่ ไม่เป็นข้อสำคัญ หากเป็นข้อเท็จจริง ที่ผู้เอาประกันภัยได้รู้แล้ว ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องเปิดเผยทั้งสิ้น ส่วนในสหรัฐอเมริกา ถือว่า ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยมีเจตนาที่จะปกปิดข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญจะทำให้สัญญาประกันชีวิต เป็นโมฆียะ ดังนั้นผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงใดๆที่เขาเชื่อว่ามีผลกระทบต่อ การดำเนินการของผู้รับประกันภัย ในการพิจารณาคำขอเอาประกันภัย บุคคลใดซึ่งมีความรู้เชี่ยวชาญ ในการทางปฏิบัติของการประกันภัย เนื่องจากมีอาชีพในด้านนี้ มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริง ทั้งหมดที่เขาทราบว่าเป็นข้อสำคัญ แม้ว่าบุคคลทั่วไปอาจจะไม่ทราบว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้น เป็นสำคัญก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้นในกรณีที่ตัวแทนประกันชีวิตบริษัทหนึ่งไปทำสัญญาประกันชีวิตตนเองกับ บริษัทอื่นถ้าเขาเสนอคำขอเอาประกันภัยต่อบริษัทผู้รับประกันภัย โดยเขาแสดงว่าเขาเป็นตัวแทน ในการประกันชีวิต ดังนี้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวการ ตัวแทน จะเป็นข้อสนับสนุนให้เขามีหน้าที่ต้อง เปิดเผยข้อความจริง โดยใช้มาตรฐานการพิจารณาข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ จากผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญในการประกันชีวิต มากกว่าจากความเข้าใจของเขาเอง ^๒

ในประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๔ กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตมีหน้าที่เปิดเผยเฉพาะข้อความจริงที่ตนรู้อยู่แล้ว ส่วนข้อเท็จจริงที่ควรจะได้รู้หากได้สอบถามพอสมควร (reasonable enquiries) นั้น มาตรา ๘๖๕ มิได้บัญญัติไว้ ซึ่งแตกต่างจากทางฝ่ายผู้รับประกันภัยในมาตรา ๘๖๖ ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าผู้รับประกันภัยได้รู้ข้อความจริงดังกล่าวในมาตรา ๘๖๕ ก็ดี ...หรือควรจะรู้เช่นนั้นหากใช้ ความระมัดระวังตั้งจะพึงคาดหมายได้แก่บุคคลนั้นก็ดี..." จึงมีข้อควรพิจารณาว่าหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง ตามมาตรา ๘๖๕ นั้น ะขยายความไปถึงข้อเท็จจริงที่ควรจะได้รู้หรือไม่ แม้ว่าในปัจจุบันนี้ยังไม่มี

^๑ E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, p. 134.

^๒ Robert E.Keeton, Basic Text on Insurance Law, p. 327.

คำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยในกรณีนี้ไว้ก็ตามแต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนมีความเห็นว่า หน้าที่เปิดเผยข้อความจริงของผู้เอาประกันภัย หรือผู้ถูกเอาประกันภัยมาตรา ๘๖๔ นั้น น่าจะขยายไปถึงข้อเท็จจริงที่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันภัย ควรจะารู้หากได้สอบถามพอสมควร เพราะหากไม่ขยายความเช่นนี้แล้ว อาจเป็นเหตุให้ผู้เอาประกันภัย หรือผู้ถูกเอาประกันภัย ปฏิเสธความรับผิดชอบของตนได้อย่างง่ายดาย

๓.๓.๑.๔ ลักษณะของข้อเท็จจริงที่ต้องเปิดเผย

ในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศไทย ต่างวางหลักไว้เช่นเดียวกันว่า ภาวะข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ (material fact) ต่อการตกลงใจรับเสี่ยงภัย หรือกำหนดเบี้ยประกันภัยของผู้รับประกันภัยเท่านั้น ที่ต้องเปิดเผยหรือแถลงให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

หลักในการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงใด เป็นข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญนั้นมี ๒ หลัก คือ

๑. หลักผู้รับประกันภัยมีความฉลาดรอบคอบ (prudent insurer) ซึ่งบางครั้งเรียกว่า หลักผู้รับประกันภัยมีเหตุผล (reasonable insurer)

หลักนี้ได้บัญญัติไว้ใน Marine Insurance Act, 1906 section 18 (2) ว่าสถานการณ์ทุกอย่างถือว่าเป็นสาระสำคัญเมื่ออาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้รับประกันภัยผู้ซึ่งมีความฉลาดรอบคอบ ในการกำหนดเบี้ยประกันภัยหรือในการพิจารณาว่าเขาควรรับเสี่ยงภัยหรือไม่ การที่จะถือว่า สถานการณ์หรือข้อเท็จจริงอย่างไรสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้รับประกันภัยผู้มีเหตุผลในการปฏิเสธไม่รับเสี่ยงภัยหรือกำหนดเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละคดี ซึ่งใช้มาตรฐานการพิจารณาของผู้รับประกันภัยโดยทั่วไปมิใช่การถือตามมาตรฐานของผู้รับประกันภัยรายหนึ่งรายใดโดยเฉพาะ^๑

^๑Zurich General Accident and Liability Insurance Co., Ltd. v. Morrison, (1942) 2 K.B. 53.

๒. หลักผู้เอาประกันภัยมีเหตุผล (reasonable assured)

หลักนี้ถือเอามาตรฐานการพิจารณาของวิญญูชนในฐานะผู้เอาประกันภัย (reasonable man in the position of the assured) เป็นเรื่องสำคัญโดย Fletcher Moulton, L.J. ได้กล่าวไว้ในคดี Joel V. Law Union and Grown Insurance Co.,^๑ ไว้ว่า ถ้าหากวิญญูชนคนใดเห็นว่า ข้อเท็จจริงใดเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเปิดเผยแล้ว ผู้เอาประกันภัย จะแก้ตัวว่าตนเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญไม่ได้ และในคดีของการประกันชีวิตอื่นๆ ก็ได้มีคำวินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันโดยยอมรับว่า ผู้เอาประกันภัยที่มีเหตุผลนั้น ถือตามความเห็นของวิญญูชนเป็นหลัก เช่นคดี Godfrey v. Britannic Assurance Co.^๒ เป็นต้น

ในสัญญาประกันชีวิต การพิจารณาว่าข้อเท็จจริงใดเป็นสาระสำคัญ หากใช้หลักผู้เอาประกันภัยมีเหตุผล (reasonable assured) จะเป็นคุณต่อผู้เอาประกันภัย มากกว่า เพราะ^๓ หลักเรื่องผู้รับประกันภัยมีความฉลาดรอบคอบ (prudent insurer) ซึ่งผู้รับประกันภัย เป็นผู้พิจารณาว่าข้อเท็จจริงใดเป็นสาระสำคัญอาจเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้เอาประกันภัยได้มาก เพราะในทางปฏิบัติผู้เอาประกันภัยจะไม่ทราบว่าจะอะไรคือมาตรฐานที่ผู้รับประกันภัย ผู้มีความฉลาดรอบคอบได้ปฏิบัติอยู่และการพิสูจน์ในข้อที่ว่า ข้อเท็จจริงใดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไม่รับเสียภัยหรือเรียกเบี้ยประกันภัยสูงชันนั้น ผู้รับประกันภัยพิสูจน์ได้ง่าย เนื่องจากการพิสูจน์ถึงดุลพินิจและอำนาจในการตัดสินใจของผู้รับประกันภัยเอง นอกจากนี้ ในกรณีของการประกันชีวิตนั้น ความรู้ในข้อเท็จจริงซึ่งเป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการเสี่ยงภัย อันได้แก่ สุขภาพ การเจ็บป่วยของผู้เอาประกันภัยนั้น ผู้รับประกันภัยก็มีโอกาสจะทราบได้ด้วยการตรวจสอบสุขภาพของผู้เอาประกันภัยอยู่แล้ว

^๑(1908) K.L. 863.

^๒(1963) 2 Lloyd's Rep. 515

^๓Michael Parkington, McGillivray & Parkington on Insurance Law p. 310.

ในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (Law Reform Committee) ของประเทศอังกฤษ ก็ได้เล็งเห็นถึงความไม่เหมาะสมในการใช้หลักผู้รับประกันภัย มีความฉลาดรอบคอบ (prudent insurer) เช่นเดียวกัน จึงได้ร่วมกันพิจารณาและมีความเห็นว่า เพื่อประโยชน์ของการประกันภัยทุกประเภทให้ถือว่าไม่มีข้อเท็จจริงใดเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญ เว้นแต่ ผู้เอาประกันภัยมีเหตุผล (reasonable assured) จะได้พิจารณาเห็นว่า ข้อเท็จจริงนั้นเป็นข้อสำคัญ^๑

ในปี ค.ศ. ๑๙๘๐ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (Law Reform Committee) ได้ยกปัญหาเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อเท็จจริงมาพิจารณา เสนอให้ผู้มีอำนาจแก้ไขกฎหมายอีกที่สำคัญมีดังนี้^๒

๑. ในร่างกฎหมายที่เสนอในข้อความตอน ๒ หน้าที่เปิดเผยความจริงให้คงเอาไว้ แต่เสนอแนะว่าควรจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะข้อเท็จจริงบางประการเท่านั้น คือ ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ผู้เอาประกันภัยได้รู้และบุคคลผู้มีเหตุผลผู้อยู่ในฐานะผู้เอาประกันภัยจะทำการเปิดเผยแก่ผู้รับประกันภัย โดยคำนึงถึงลักษณะทั่วไปและขอบเขตของความคุ้มครองที่ต้องการ และสถานการณ์อื่นๆ ที่จำเป็น

๒. ผู้เสนอเอาประกันภัยถูกสันนิษฐานว่ามีใช้แต่ ข้อเท็จจริงที่เขารู้จริงๆ แต่ได้รู้ในสิ่งซึ่งเขาควรจะได้รู้ โดยการสอบสวนหาข้อเท็จจริงที่เขารู้จริงๆ แต่ได้รู้ในสิ่งซึ่งเขาควรจะได้รู้ โดยการสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามสมควร และจะสามารถทราบได้แน่นอน โดยบุคคลผู้จะเสนอประกันภัยที่เป็น ปัญหาพิพาท

^๑ E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, pp. 140-141.

^๒ บรรณานุกรม คองจันทร, "การไม่เปิดเผยความจริง การแถลงข้อความอันเป็นเท็จและการให้คำรับรองในการทำสัญญาประกันภัย, "วารสารสำนักงานประกันภัย (ที่ระลึกวันครบรอบ ๓ ปี ในการยกฐานะขึ้นเป็นกรม ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๕: ๒๔ ซึ่งอ้าง The Post Magazine 1, November 1980 pp. 2915-2916."

๓. เกี่ยวกับมาตรฐานในการวัดสาระสำคัญของข้อเท็จจริง ไม่ได้เปลี่ยนไปจากเดิมนั้นคือ ข้อเท็จจริงนั้นๆ จะมุ่งใจให้ผู้รับประกันภัยผู้มีความฉลาดรอบคอบ ได้ตัดสินใจรับข้อเสนอนำประกันภัยหรือไม่ หรือกำหนดค่าเบี้ยประกันภัยเท่าใด

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การพิจารณาถึงสาระสำคัญของข้อเท็จจริงนั้น ศาลมักจะตีความไปในทางคุ้มครองประโยชน์ของผู้เอาประกันภัย โดยถือว่าสาระสำคัญของข้อเท็จจริงที่ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องเปิดเผยนั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยทราบด้วยว่า ข้อเท็จจริงนั้นเป็นสาระสำคัญ^๑

ในประเทศไทย ข้อความอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นสาระสำคัญถึงขนาดอาจมุ่งใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้น หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญาด้วยนั้นต้องพิจารณาตามความคิดเห็นของวิญญูชน ไม่ถือตามความคิดเห็นของผู้เอาประกันภัยรายหนึ่งรายใดโดยเฉพาะ^๒ และเมื่อถือว่าการเปิดเผยข้อความจริงนั้น เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัย จึงต้องพิจารณาตามความคิดเห็นของบุคคลผู้เอาประกันภัยทั่วไปว่า ข้อความจริงนั้นตามความคิดเห็นของวิญญูชนซึ่งเป็นฝ่ายผู้เอาประกันภัยจะคิดเห็นหรือไม่ว่าผู้เอาประกันภัยทั่วไป จะถือเป็นข้อสำคัญถึงขนาดดังกล่าวนั้น ถ้าวิญญูชนทั่วไปไม่คิดเห็นเช่นนั้น แม้ความจริงจะเป็นข้อสำคัญที่ผู้รับประกันภัยทั่วไปจะถือเป็นข้อสำคัญ ก็ไม่ถือว่าเป็นข้อที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผย ซึ่งในเรื่องนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๔/๒๕๑๓^๓ ได้วินิจฉัยไว้แล้วเช่นกันว่า

. . . สาระสำคัญของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๖๕ อยู่ที่ว่าถ้าผู้เอาประกันภัยรู้อยู่แล้วละ เว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจมุ่งใจให้ผู้รับประกันภัยเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นหรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิต จึงเป็นโมฆียะ นับแห่งกฎหมายมาตรานี้ จึงต้องพิจารณาถึงความสำคัญของข้อความที่ผู้เอาประกันภัยละเว้นไม่เปิดเผยว่าเป็นประการใด จะถือว่าถ้ามีการปกปิดความจริงไม่ว่าประการใดๆ แล้ว จะทำให้สัญญาเป็นโมฆียะไปเสีย

^๑ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, pp. 1014 - 1015.

^๒ จิตติ ดิงศักดิ์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า ๓๓.

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๔/๒๕๑๓, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช. ๒๕๑๓, หน้า ๑๐๔๖.

ทั้งหมดหาได้ไม่ เรื่องนี้ นายโพธิพงษ์ ล่ำซำ ผู้จัดการบริษัทจำเลยอ้างว่าถ้าผู้เอาประกันภัย เป็นโรคไส้เลื่อน ทางบริษัทจำเลยก็ไม่รับประกัน หรือถ้าจะรับก็ต้องเพิ่มค่าประกันให้สูงขึ้น คำนายโพธิพงษ์ ดังนี้จะฟังเอาเป็นยุติยังไม่ได้ จะต้องถือตามความคิดเห็นของวิญญูชนทั่วไป เป็นหลัก . . ."

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๗๘/๒๕๑๗^๑ วินิจฉัยว่า... ข้อความจริงอย่างไรจะ ถือว่าอาจจูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นหรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕ นั้น ต้องถือตามความคิดเห็นของวิญญูชนทั่วไปเป็นหลัก จะถือว่าถ้ามีการปกปิดความจริงไม่ว่าประการใดๆ แล้ว จะทำให้สัญญาเป็นโมฆียะไปเสียทั้งหมด หาได้ไม่ . . .

๓.๓.๑.๖ ข้อเท็จจริงที่ถือว่าเป็นสาระสำคัญ

ในประเทศอังกฤษ ข้อเท็จจริงที่ถือว่าเป็นสาระสำคัญในการประกันชีวิต ได้แก่^๒

- อายุ อายุของผู้เอาประกันภัยเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้น ในคดีของ Keeling v Pearl Assurance Co., Ltd.^๓ ผู้เอาประกันภัยได้จัดแจ้งอายุของตนผิดพลาด อย่างเห็นได้ชัดแต่ถ้าผู้รับประกันภัยยังคงออกกรมธรรม์ประกันภัยให้อีก ดังนี้ผู้รับประกันภัยจะอ้าง ว่ากรมธรรม์ประกันภัยตกเป็นโมฆียะไม่ได้

- ที่อยู่ โดยปกติในใบคำขอเอาประกันภัย (proposal form) จะมีคำถามเรื่องอื่นๆ รวมทั้งเรื่องที่อยู่ของผู้เอาประกันภัยและแน่นอนว่าในตอนท้ายจะมีข้อความ

^๑ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๗๘/๒๕๑๗, คำพิพากษาศาลฎีกา (ย่อ) ประจำพุทธศักราช ๒๕๑๗ (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๐), หน้า ๑๒๔๒.

^๒ E.R.Hardy Ivamy, Personal Accident, Life and Other Insurance, pp.73-87.

^๓ (1923), 129 L.T.573

กำหนดให้คำขบต่างๆ เหล่านั้นเป็นพื้นฐานของสัญญา ((basis of the contract)

ดังนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยความจริงเกี่ยวกับที่อยู่ของตนแล้ว ผู้รับประกันภัยสามารถหลุดพ้นจากความรับผิดโดยอาศัยเหตุผลที่ว่า ข้อความที่ให้มานั้นไม่เป็นความจริงก็ได้ ส่วนความหมายของคำว่า "ที่อยู่" นั้น Smith, J. ได้กล่าวไว้ว่า "หมายถึง สถานที่ซึ่งผู้เอาประกันภัยได้พักหรืออาศัยอยู่ในเวลาที่ทำคำขอเอาประกันภัย แต่ไม่หมายถึงที่อยู่ซึ่งเขาได้อยู่อาศัยมาก่อนทำคำขอเอาประกันภัยและที่อยู่ซึ่งเขาจะได้ไปอยู่ต่อไปหลังจากทำคำขอเอาประกันภัยแล้ว

- โรคภัยไข้เจ็บที่สำคัญ ในเรื่องนี้หากกรณีเป็นที่สงสัยต้องอาศัยคำวินิจฉัยของศาลเป็นเกณฑ์ ซึ่งศาลได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับโรคต่างๆ ว่าเป็นโรคสำคัญที่ผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยไว้บ้าง กล่าวคือ โรคปอดอักเสบและโรคหัวใจ^๒ โรคเกี่ยวกับไต^๓ เป็นต้น แต่ถ้าอาการของโรคบางชนิดที่ผู้รับประกันภัยสามารถให้นายแพทย์ประจำของตนตรวจสอบได้ในทันทีนั้น หากไม่ทำการตรวจสอบแล้วจะถือว่า ธรรมเนียมประกันภัยเป็นโมฆียะ ด้วยเหตุดังกล่าวไม่ได้ เช่น อาการบวมของขาหนีบ^๔ เป็นต้น

- การตอบคำถามในใบคำขอเอาประกันภัยเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพนั้นส่วนใหญ่ผู้รับประกันภัยจะตั้งคำถามไว้กว้างมาก จึงเป็นที่แน่นอนว่า คำถามต่างๆ เหล่านั้นต้องถูกอ่านให้เข้าใจได้ตามความเหมาะสม และความเจ็บป่วยของเขาประกันภัยหรือบุคคลใด

^๑Grogan v. London and Manchester Industrial Assurance Co., (1885), 53 L.T. 763.

^๒British Equitable Insurance Co.v.Musgrave, (1887) 3 T.L.R. 630.

^๓Godfrey v.Britannic Assurance Co., Ltd, (1963) 2 Lloyd's Rep. 515.

^๔Life Association of Scotland v.Foster, (1873) 11 Macph. (Ct.of Sess.) 351.

ที่ชีวิตของเขาเป็นสาระสำคัญในการประกันภัยนั้น ที่ต้องตอบตามคำถามนั้นๆ จะต้องเป็นความเจ็บป่วยที่จำเป็นหรือสาเหตุพอสมควร^๑ เช่นการเป็นลมนั้นศาลถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตมนุษย์^๒ การแท้งลูกศาลไม่ถือว่าเป็นการเจ็บป่วย^๓

- คำถามเกี่ยวกับอุปนิสัยบางประการซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เช่น มีนิสัยดื่มสุรามากเกินไป^๔

- กรณีที่ผู้รับประกันภัยรายอื่นปฏิเสธไม่ยอมรับประกันชีวิต ถือเป็นข้อสำคัญซึ่งต้องเปิดเผยต่อผู้รับประกันภัย^๕ และในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยเคยยื่นคำขอเอาประกันภัยไว้กับผู้รับประกันภัยหลายราย โดยผู้รับประกันภัยบางรายยอมรับทำสัญญาด้วยแต่บางรายปฏิเสธไม่ทำสัญญาด้วยนั้นผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยทราบทั้งสิ้น เพราะการพิจารณาด้วยคำในคำขอเอาประกันภัยนั้นต้องพิจารณารวมกันทั้งหมด ซึ่งในกรณีดังกล่าวถ้าผู้เอาประกันภัยไม่แจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบทั้งหมดจะทำให้พิจารณารวมกันได้ว่าเป็นการไม่เปิดเผยข้อความจริง^๖

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การปกปิดข้อความจริงที่ทำให้สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆียะนั้น ต้องเป็นการปกปิดข้อความจริงที่สำคัญเกี่ยวกับการเสี่ยงภัย^๗

ในประเทศไทย ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดรายละเอียดว่าข้อเท็จจริงใดที่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิต ต้องเปิดเผย แต่อาจพิจารณาได้จาก

^๑ E.R.Hardy Ivamy, Personal Accident, Life and Other Insurance, p.78.

^๒ Chattock v.Shawe, (1835) 1 Mood . & R. 498.

^๓ Anstey v.British Natural Premium Life Association, Ltd., (1908) 99 L.T. 16.

^๔ Thomson v.Weems, (1884) 9 App. Cas. 671, H.L.

^๕ London Assurance v. Mansel, (1879) 41 L.T. 225.

^๖ E.R.Hardy Ivamy, Personal Accident, Life and Other Insurance, p.85.

^๗ American Jurisprudence, Vol 43 : insurance, p. 1014.

คำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ

๑. ความสามารถในการชำระหนี้ประกันภัยถือว่าเป็นสาระสำคัญ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๕/๒๕๐๐^๑ วินิจฉัยว่าผู้เอาประกันชีวิตตนเอง
แถลงข้อความเท็จในเรื่องอาชีพและว่าเสียเบี้ยประกันภัยเอง ความจริงไม่มีอาชีพและผู้รับประโยชน์
เสียเบี้ยประกันภัยให้ เป็นข้อที่ผู้รับประกันภัยอาจไม่ทำสัญญาด้วย สัญญาประกันชีวิตจึงตกเป็นโมฆียะ . . .

๒. ความไม่สมบูรณ์ของสุขภาพ เนื่องจากเป็นโรคร้ายแรงที่อาจ
จงใจให้ผู้รับประกันภัยบอกปิดไม่ยอมรับทำสัญญา หรือเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นได้ เช่น

- โรคเกี่ยวกับท้องและสุขภาพไม่สมบูรณ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔/๒๕๐๑)^๒
- โรคมะเร็งในเม็ดโลหิตขาว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๕/๒๕๐๕)^๓
- โรคมะเร็งที่ปากมดลูก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๐๕/๒๕๐๘)^๔
- โรคมะเร็งที่ลำไส้ใหญ่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๔๗/๒๕๑๔)^๕
- โรคเบาหวาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๘/๒๕๑๕)^๖
- โรคกระเพาะอักเสบและตับอักเสบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘/๒๕๑๖)^๗

^๑ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๕/๒๕๐๐, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๕๐๐
(พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพิทยา ๒๕๐๑), หน้า ๑๕๘๔.

^๒ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔/๒๕๐๑, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๕๐๑, หน้า ๒๕.

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๕/๒๕๐๑, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๕๐๑, หน้า ๓๕๙.

^๔ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๐๕/๒๕๐๘, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๕๐๘, หน้า ๒๓๖๖.

^๕ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๔๗/๒๕๑๔, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๕๑๔, หน้า ๑๐๐๗.

^๖ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๘/๒๕๑๕, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๕๑๕, หน้า ๖๖๗.

^๗ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘/๒๕๑๖, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๕๑๖, หน้า ๑๐๗.

- โรคความดันโลหิตสูง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๑๘/๒๕๑๘)^๑

ส่วนโรคที่ไม่ถือว่าเป็นโรคอันตรายร้ายแรงอันจะทำให้สัญญาประกันชีวิต เป็นโมฆียะนั้น ในขณะที่มีคำวินิจฉัยของศาลอยู่เพียงโรคเดียวคือ โรคไส้เลื่อน^๒

๓.๓.๑.๗ ข้อความจริงที่มีได้เปิดเผยหรือแถลงเป็นเท็จนั้น ต้องสัมพันธ์ กับภัยหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่,

ในเรื่องนี้เป็นการพิจารณาว่า หากข้อความที่มีได้เปิดเผย หรือแถลงอันเป็นเท็จนั้นไม่ได้มีส่วนสัมพันธ์กับภัยหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น จะมีผลกระทบต่อ ความสมบูรณ์ของสัญญาหรือไม่

ในประเทศไทย ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดไว้ชัดเจน ว่า ข้อความที่ไม่เปิดเผย หรือแถลงเป็นเท็จนั้นต้องมีส่วนสัมพันธ์กับภัยหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น ตามสัญญา แต่มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๘/๒๕๑๕^๓ วินิจฉัยไว้โดยสรุปว่า ผลแห่งโมฆียกรรมตามบทบัญญัติดังกล่าวขึ้นอยู่กับ การพิจารณาความสำคัญของข้อความจริง แต่ในชั้นขณะทำสัญญาประกันภัยเท่านั้น ฉะนั้นแม้จะปรากฏว่าผู้เอาประกันชีวิตมิได้มรณะด้วยโรค ที่ตนเองป่วยมาก่อนทำสัญญาประกันชีวิต และได้ปกปิดไม่เปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยทราบก็ตาม ก็ ไม่ทำให้ผลของสัญญาซึ่งเป็นโมฆียะไปแล้วนั้น เปลี่ยนแปลงไปอย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๔๗/๒๕๑๖^๔ สรุปได้ว่าผู้เอาประกันชีวิต ปกปิดหรือแถลงข้อความเท็จเกี่ยวกับฐานะอันแท้จริง และถูกคนร้ายยิงตาย โดยไม่ทราบว่าคน

^๑ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๑๘/๒๕๑๘, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๑๘, หน้า ๖๒๑.

^๒ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๕/๒๕๑๓, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๑๓ หน้า ๑๐๔๖.

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๕๘/๒๕๑๕, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๑๕ หน้า ๖๔๑.

^๔ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๔๗/๒๕๑๖, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๑๖, หน้า ๑๖๖๓.

ร้ายเป็นใคร ถือว่าเป็นการเสียชีวิตโดยอุบัติเหตุ แม้จะไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างปกปิดหรือแถลง
เท็จกับความเสียหายที่เกิดขึ้น สัญญาก็เป็นโมฆียะ

ในประเทศอังกฤษ มีกลุ่มผู้เห็นด้วยว่าควรนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการปกปิดข้อความจริงหรือการแถลงข้อความอันเป็นเท็จกับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาใช้ แต่
คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (Law Reform Committee) ไม่เห็นด้วยกับการนำหลักความ
สัมพันธ์ดังกล่าวมาใช้ โดยกล่าวว่าในเบื้องต้นหลักการนี้ดูเหมือนว่าจะจะเป็นธรรมดี แต่หากพิจารณา
ดูแล้วจะเห็นได้ว่า การนำเอาหลักนี้มาใช้จะทำให้ผู้รับประกันภัยต้องผูกพันกับสัญญาประกันภัยที่
เขาอาจจะไม่ยอมรับ หรือหากยอมรับก็จะ รียก เบี้ยประกันภัย สูงขึ้นหรือกำหนดข้อความในสัญญา
ให้แตกต่างจากธรรมดาหรือทั้งสองอย่าง ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่เป็นธรรมต่อผู้รับประกันภัย เช่น
เอาประกันชีวิตโดยไม่ได้เปิดเผยว่า เขาป่วยเป็นโรคระเพาะ รื้อรัง หลายเดือนต่อมาเขาตาย
โดยอุบัติเหตุ และตรวจพบว่าเขาเป็นมะเร็ง ผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอ้างการไม่
เปิดเผยข้อความจริง ในกรณีเช่นนี้ หากนำเอาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการปกปิดข้อความจริง
หรือการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ กับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาใช้ ผู้รับประกันภัยจะปฏิเสธไม่ได้
เพราะไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงที่ปกปิดกับความตายที่เกิดขึ้น ถ้าข้อเท็จจริงยุติเพียง
เท่านั้นจะทำให้เห็นว่า การนำเอาหลักความสัมพันธ์ดังกล่าวนั้นมาใช้จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม
แก่ทางฝ่ายผู้เอาประกันภัยดี แต่ถ้าหากมีการสมมุติข้อเท็จจริงใหม่ให้แตกต่างไปเป็นว่า หนึ่ง
เดือนหลังจากทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ผู้รับประกันภัยได้รู้ข้อความจริงว่าผู้เอาประกันภัยป่วย
ด้วยโรคมะเร็งและบอกล้างสัญญาประกันชีวิต โดยอ้างเหตุของการปกปิดข้อความจริงซึ่งแน่นอน
ว่าผู้รับประกันภัยบอกล้างสัญญาได้ และการตายของผู้เอาประกันชีวิตนี้ผู้รับประกันภัยปฏิเสธการ
จ่ายเงินได้ตามเหตุผลดังกล่าว เช่นนี้จะเห็นได้ว่าหากนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการปกปิด
ข้อความจริงกับความเสียหายที่เกิดขึ้น มาใช้แล้วการที่ผู้รับประกันภัยรู้ข้อความจริงที่ไม่เปิดเผย
นั้นก่อนหรือหลังการเกิดภัย จะทำให้ความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยแตกต่างกัน ซึ่งไม่ควรจะเป็น
เช่นนั้น^๑

^๑ สุตา วัชรวัฒนากุล, "ความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาในสัญญาประกันภัย" (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๔๐-๔๒.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีคำพิพากษาศาลฎีกาและความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (Law Reform Committee) ออกมาในแนวเดียวกันว่า ไม่ควรนำหลักความสัมพันธ์ระหว่างการปกปิดข้อความจริง กับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาใช้บังคับ ด้วยความเคารพผู้เขียนมีความเห็นว่าสภาพของธุรกิจการประกันชีวิตในประเทศไทยขณะนี้ สมควรนำเอาหลักความสัมพันธ์ระหว่างการปกปิดข้อความจริงกับความเสียหายที่เกิดขึ้นมาใช้บังคับเป็นอย่างยิ่ง เพราะ

๑. ต้องยอมรับว่า ผู้เอาประกันภัยในประเทศไทย ไม่มีความรู้ในธุรกิจการประกันชีวิตสูงอย่างในประเทศอื่นๆ ดังนั้น ความเข้าใจในเรื่องการปกปิดข้อความจริงนั้น อาจเกิดขึ้นโดยมิได้เจตนาดังนั้น หากผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิตโดยอ้างเหตุเรื่องการปกปิดข้อความจริงบ่อยครั้ง จะทำให้ประชาชนเสื่อมความศรัทธาในธุรกิจการประกันชีวิต และจะเป็นเหตุให้ธุรกิจการประกันชีวิตไม่พัฒนาต่อไปเท่าที่ควร

๒. หากการปกปิดข้อความจริง ไม่มีความสัมพันธ์กันกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว ก็จะไม่เกิดการเสี่ยงภัยขึ้นตามสัญญาประกันชีวิตเลย

๓.๓.๑.๘ ผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยหรือแถลงข้อความจริงในเวลาใด

เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและในประเทศไทยแล้วว่าหน้าที่ในการเปิดเผยหรือแถลงข้อความจริงนั้น เริ่มตั้งแต่ การเจรจาต่อรองทำสัญญา จนกระทั่งถึงเวลาซึ่งสัญญาสมบูรณ์โดยการสนองชอ โดยอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้ คือ

๑. ต้องเปิดเผยหรือแถลงข้อความจริงในขณะทำสัญญา คือ เริ่มตั้งแต่ ได้เจรจาต่อรองทำสัญญาโดยยื่นคำเสนอ จนกระทั่งมีการสนองรับคำเสนอนั้น^๑ ในเรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘/๒๕๑๖^๒ ซึ่งได้วินิจฉัยหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยไว้ว่า มิได้สิ้นสุดลงเพียงในชั้นยื่นคำเสนอขอเอาประกันภัยโดยกรอกคำตอบลงใน

^๑ E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, p.164.

^๒ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘/๒๕๑๖, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๑๖, หน้า ๑๐๗.

แบบคำขอเท่านั้น แต่ยังคงมีอยู่เรื่อยไปจนถึงเวลาที่ผู้รับประกันภัยสนองตอบรับจนเกิดเป็นสัญญาขึ้นข้อเท็จจริงในคดี เป็นกรณีที่มีผู้เอาประกันภัยได้ตอบข้อความ เกี่ยวกับสุขภาพของตนต่อเจ้าหน้าที่บริษัทผู้รับประกันภัยแล้วว่า เขามีสุขภาพอนามัยดีไม่เคยมีโรคภัยไข้เจ็บ ต่อมาหลังจากที่ได้ตอบคำถามดังกล่าว แต่ก่อนที่ผู้รับประกันภัยจะได้ทำสัญญาประกันชีวิตด้วย ผู้เอาประกันภัยเกิดเจ็บป่วยต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลถึง ๒ ครั้ง ดังนี้ ผู้เอาประกันภัยยังมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดแก่ตนในตอนหลังในระยะเวลาใดระยะหนึ่ง ในระหว่างที่เจรจาทำความตกลงกันก่อนที่จะทำสัญญาเสร็จเรียบร้อยอีกด้วย แม้ว่าได้ส่ง คำตอบคำถามต่างๆ ไปก่อนแล้วก็ตาม ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันภัยมิได้ เปิดเผยข้อความจริงดังกล่าวที่เกิดแก่ตนในตอนหลังให้ผู้รับประกันภัยทราบก่อนที่จะทำสัญญาเสร็จเรียบร้อย เป็นผลให้ข้อความจริงซึ่งได้แถลงไปแต่แรกแล้วนั้นคลาดเคลื่อนไม่ตรงต่อความเป็นจริง อีกทั้งผู้เอาประกันภัยเองก็ได้ทราบว่าโรคนั้นเป็นโรคสำคัญที่ผู้รับประกันภัยต้องการทราบและรับรองไว้ด้วยว่า คำตอบที่ให้แก่เจ้าหน้าที่บริษัทผู้รับประกันภัยนั้น เป็นมูลฐานและสาระสำคัญแห่งการออกกรมธรรม์ประกันภัย ดังนี้ สัญญาประกันชีวิตจึงไม่สมบูรณ์เป็นโมฆียะ

๒. หน้าที่ในการเปิดเผยหรือแถลงข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยสิ้นสุดลงเมื่อใดนั้น โดยหลักแล้ว จะสิ้นสุดลงเมื่อผู้รับประกันภัยสนองรับคำ เสนอขอเอาประกันภัยและเกิดเป็นสัญญาขึ้นแล้วดังนั้น ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงใหม่เพิ่มขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไปก่อนผู้รับประกันภัยสนองรับคำ เสนอขอเอาประกันภัย หน้าที่เปิดเผยหรือแถลงข้อความจริงยังคงมีอยู่ แต่ถ้ามีข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปหลังจากที่มีคำสนองรับคำ เสนอแล้ว ผู้เอาประกันภัยก็หลุดพ้นจากหน้าที่เปิดเผยหรือแถลงข้อความจริง ซึ่งเป็นไปตามหลักทั่วไปดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว

แต่มีบางกรณี เช่นในสัญญาประกันชีวิตถ้ามีข้อความกำหนดไว้ว่า ผู้รับประกันภัยจะยังไม่เริ่มเข้าเสี่ยงภัยจนกว่าจะได้รับชำระเบี้ยประกันภัยงวดแรกแล้วเช่นนี้ ระยะเวลาของหน้าที่ในการเปิดเผยหรือแถลงข้อความจริง จะขยายไปจนถึงวันที่ผู้รับประกันภัยได้รับ เบี้ยประกันภัยงวดแรก

^๑ E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, p. 164.

ในประเทศไทย สัญญาประกันชีวิตที่กำหนดให้สัญญาจะมีผลเมื่อได้ชำระ เบี้ยประกันภัยวอดแรกแล้วจะมีผลเป็นการขยายระยะเวลาของหน้าที่ในการเปิดเผยหรือแถลงข้อความจริงหรือไม่

ในเรื่องนี้ยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้ แต่เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕ จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยนั้นมิได้อยู่ "ในเวลาทำสัญญา" ดังนั้นหากมีข้อตกลงว่าสัญญาประกันชีวิตยังไม่เกิดขึ้นจนกว่าจะได้ชำระ เบี้ยประกันภัยวอดแรกแล้ว หน้าที่เปิดเผยหรือแถลงข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยขยายไปจนถึงวันที่ผู้รับประกันภัยได้รับเบี้ยประกันภัยวอดแรกแล้ว

๓.๓.๒ การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (misrepresentation)

หน้าที่แถลงข้อความจริงในการเสนอทำสัญญาประกันชีวิต เป็นหน้าที่ผู้เอาประกันภัยต้องกระทำด้วยความสุจริตอย่างยิ่งซึ่งเป็นหลักอย่างเดียวกับหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริง ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ฉะนั้น หลักต่างๆ ที่ใช้ในเรื่องหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงเหมือนกับในเรื่องการแถลงข้อความจริงจะไม่นำมากล่าวถึง

๓.๓.๒.๑ ความหมายของการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ

ตามกฎหมายไทย มิได้บัญญัติถึงความหมายและรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของการแถลงข้อความอันเป็นเท็จไว้เลย เพียงแต่บัญญัติว่า การแถลงข้อความเท็จที่จะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะนั้น ต้องเป็นกรณี "รู้อยู่แล้ว" ^๑ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการแถลงข้อความ เป็นเท็จนั้นเป็นการแถลงเท็จโดยเจตนาถ้าการแถลงข้อความอันเป็นเท็จโดยไม่เจตนาจะต้องกลับไปใช้หลักทั่วไป คือ เรื่องลำคฤมิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๔ หรือ ๑๒๐ แล้วแต่กรณี นอกจากนี้คำพิพากษาฎีกาในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อความจริง หรือแถลงข้อความเท็จนี้ ก็มีได้แยกข้อแตกต่างไว้ให้เห็นเด่นชัดแต่อย่างใด ดังนั้น

^๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕.

การพิจารณาความหมายของการแถลงข้อความเท็จจริงนั้น จึงต้องพิจารณาไปตามความหมายของ
ต่างประเทศ

ในประเทศอังกฤษ อาจให้คำจำกัดความคำว่า "แถลงข้อความ
อันเป็นเท็จ (misrepresentation)" ได้ว่า เป็นข้อแถลงที่ไม่ถูกต้องหรือไม่จริง (inaccurate
or untrue statement) ที่ทำขึ้นโดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งในสัญญาประกันภัย หรือทำขึ้นโดย
ตัวแทนของเขาต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก่อนที่สัญญาจะเกิดขึ้น ข้อแถลงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นด้วยวาจา
หรือเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ โดยปกติจะเกิดขึ้นในรูปแบบของคำตอบที่ได้ตอบคำถามในใบคำขอ
เอาประกันภัย^๑

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การ
แถลงข้อความอันเป็นเท็จ (misrepresentation)" ไว้ว่า เป็นการแถลงข้อเท็จจริงใน
บางสิ่งซึ่งไม่เป็นความจริง โดยผู้เอาประกันภัยได้แถลงโดยรู้ว่าข้อแถลงนั้นไม่เป็นความจริง
และได้แถลงด้วยเจตนาที่จะหลอกลวง หรือเป็นการแถลงข้อเท็จจริง ซึ่งผู้เอาประกันภัยแน่ใจ
ว่าเป็นความจริงโดยไม่รู้ว่าจะจริงหรือไม่ และข้อเท็จจริงนั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นการชักจูงให้เกิด
การเข้าในผิด^๒

๓.๓.๒.๒ ความแตกต่างระหว่างหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงกับการไม่แถลง
ข้อความอันเป็นเท็จ

ความแตกต่างระหว่างหน้าที่ทั้งสองนั้นอยู่ที่ว่า ความผิดฐานไม่
เปิดเผยข้อความจริง เป็นการกระทำผิดที่เกิดจากการงดเว้นกระทำการที่ตนมีหน้าที่ต้องกระทำ
แต่การแถลงข้อความอันเป็นเท็จเป็นความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำการแถลงข้อเท็จจริงแตกต่าง

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance
Law, p. 260.

^๒ American Jurisprudence, vol. 43 : Insurance, p. 1018.

ไปจากที่เป็นจริงซึ่งเป็น เรื่องของการกระทำผิดหน้าที่^๑

๓.๓.๒.๓ ลักษณะของข้อเท็จจริงที่ต้องแถลง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ข้อเท็จจริงที่ต้องเปิดเผยหรือแถลง นั้น ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ (material) ต่อการตกลงใจรับเสี่ยงภัยหรือ กำหนดเบี้ยประกันภัยของผู้รับประกันภัย

ในการพิจารณาว่า ข้อแถลงใดเป็นความจริงหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากสถานการณ์ต่างๆ โดยรอบและถ้าข้อเท็จจริงนั้นถูกต้องตามเงื่อนไขที่จะเอาข้อเท็จจริงไปใช้แล้ว แม้ว่าจะไม่ถูกต้องเมื่อพิจารณากับสถานการณ์อื่นๆ ก็ไม่ถือว่าเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ^๒ และต้องพิจารณารวมๆ โดยดูจากคำแถลงทั้งหมด หากถูกต้องเป็นจริง เป็นส่วนใหญ่แล้วการแถลงผิดเล็กน้อยและไม่เป็นสาระสำคัญ (trivial mis-statement) หรือ การละเว้นไม่ได้แถลงในรายละเอียดที่ไม่ใช่สาระสำคัญจะไม่ทำให้คำแถลงนั้นเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ^๓

ในบางกรณี ข้อแถลงนั้นอาจจะเห็นได้ว่าถูกต้องตามตัวอักษร แต่เมื่อนำมาพิจารณารวมกับข้อเท็จจริงอื่นที่มีได้แถลงจะทำให้กลายเป็นไม่ถูกต้อง ดังนี้เท่ากับการแถลงข้อความอันเป็นเท็จแล้ว^๔ เช่น เมื่อผู้เสนอขอเอาประกันภัยชีวิตได้ตอบข้อความเกี่ยวกับการขอเอาประกันชีวิต และผลของการขอเอาประกันชีวิตจากผู้รับประกันภัยรายก่อนว่าเขาได้ขอ เอาประกันชีวิตจากผู้รับประกันภัยรายอื่นด้วย แต่ไม่ได้แถลงต่อไปว่าการเสนอขอเอาประกันชีวิตนั้นถูกปฏิเสธ^๕ เป็นต้น

^๑ บรลือ คงจันทร์, "การไม่เปิดเผยความจริง การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ และการให้คำรับรอง ในการทำสัญญาประกันภัย," วารสารสำนักงานประกันภัย (ที่ระลึกวันครบรอบ ๓ ปี ในการบุกฐานะขึ้น เป็นกรม ๒๔ มีนาคม ๒๔๒๕): ๓๑.

^๒ Thomson v. Weems (1884), 9 App.Cas.671, E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, pp. 173-174.

^๓ Ibid, p. 173.

^๔ London Assuance v.Mansel, (1879) 11 ch.D. 363.

๓.๓.๒.๔ การตั้งคำถามในใบคำขอเอาประกันภัยของผู้รับประกันภัย

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การกำหนดข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยได้แถลงข้อความจริงในสัญญาประกันภัยนั้น จะพบอยู่ในรูปของคำถาม - คำตอบ ในใบคำขอเอาประกันภัย ซึ่งให้ผู้เอาประกันภัยตอบเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ผู้รับประกันภัยอาจถามคำถามอื่นๆ เป็นพิเศษนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในใบคำขอเอาประกันภัยก็ได้^๑ ดังนั้น คำถามต่างๆ อาจมีคำตอบที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่นที่ปรากฏในใบคำขอเอาประกันภัย และอาจเป็นคำตอบด้วยวาจา เช่น ในกรณีตอบคำถามของแพทย์ซึ่งทำการตรวจสุขภาพของเขาโดยแพทย์เป็นผู้จดคำตอบ และผู้ขอเอาประกันชีวิตลงนาม^๒ หรือในกรณีที่แพทย์เป็นผู้จดคำตอบแต่ผู้ขอเอาประกันภัยชีวิตไม่ได้ลงนาม^๓ เป็นต้น

เมื่อมีการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยแถลงแล้ว มีปัญหาที่ควรพิจารณาต่อไปคือ

๑. ผู้เอาประกันภัยที่ได้ตอบคำถามครบถ้วนทุกข้อแล้ว ยังมีหน้าที่ต้องแถลงข้อความจริงอื่นๆ เพิ่มเติมอีกหรือไม่

ในกรณีนี้ตามกฎหมายอังกฤษ ถือว่าหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงยังคงมีอยู่และผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญ แม้ว่าข้อเท็จจริงต่างๆ จะไม่ได้ตั้งขึ้นเป็นคำถามไว้ก็ตาม การตั้งขึ้นเป็นคำถามนั้น แสดงว่าผู้รับประกันภัยเล็งเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบนั้น เป็นข้อสำคัญต่อตน ดังนั้น จึงอาจทำให้เกิดการตีความได้ว่า

^๑ E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, p. 178.

^๒ Joel v. Law Union and Crown Insurance Co., (1908) 2 K.B.

863, C.A.

^๓ Fernand v. Metropolitan Life Insurance Co., (1913) Q.R.44

S.C. 117.

ข้อความอื่นๆ ที่ไม่ได้ตั้งคำถามไว้ ไม่ใช่สาระสำคัญของสัญญาก็ได้^๑

สำหรับประเทศไทย คงต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕ นั้นเองว่า ข้อเท็จจริงใดซึ่งอาจจะได้จิตใจผู้รับประกันภัยให้เรียก เบี้ยประกันภัย สูงขึ้นอีกหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญาที่ผู้เอาประกันภัยรู้อยู่แล้วนั้น ผู้เอาประกันภัยยังคงมีหน้าที่ ต้องเปิดเผยข้อความจริงนั้นอยู่ แม้ว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวจะไม่มีคำถามครอบคลุมไว้ก็ตาม

๒. ผลของการตอบคำถาม ขึ้นอยู่กับว่าได้กำหนดให้คำตอบนั้นเป็นพื้นฐาน ของสัญญา (basis of contract) หรือไม่

๒.๑ ในกรณีที่มีการกำหนดให้ เป็นพื้นฐานของสัญญา ซึ่งปกติจะเป็นข้อความ เขียนไว้ในตอนท้ายของใบคำขอเอาประกันภัยว่า คำตอบทั้งหมดเป็นความจริง และคำตอบเหล่านั้นเป็นพื้นฐานของสัญญา เป็นเงื่อนไขของสัญญา เมื่อมีข้อความ เช่นนี้ในคำขอเอาประกันภัยก็ไม่ จำเป็นต้องพิจารณาว่าข้อเท็จจริงที่แถลงไปโดยไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงนั้น จะเป็นข้อสาระ สำคัญหรือไม่ หรือผู้เอาประกันภัยจะรู้ความจริงหรือไม่ โดยถือว่าเป็น เรื่องของคำรับรอง (ซึ่งจะได้กล่าวถึง "คำรับรอง" ต่อไปในข้อ ๒.๖.๓) อย่างไรก็ดี จะไม่มีการตีความให้คำตอบ ในคำขอเอาประกันภัยเป็นพื้นฐานของสัญญา เว้นแต่จะได้เขียนไว้โดยชัดแจ้งและรับรองว่าข้อ เท็จจริงที่ตอบไปนั้นถูกต้อง^๒

ในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (Law Reform Committee) ของประเทศอังกฤษ ได้ประชุมเกี่ยวกับเงื่อนไขและข้อยกเว้นในกรมธรรม์ ประกันภัยได้ผลสรุปบางประการว่า ผลของการมีข้อความอันเป็นพื้นฐานของสัญญาในคำขอเอา ประกันภัยนั้น ทำให้ไม่ต้องพิจารณาว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็นข้อสาระสำคัญหรือไม่ หรือผู้ขอเอา ประกันภัยได้ตอบคำถามนั้นโดยสุจริตหรือใช้ความระมัดระวังหรือไม่ ถ้าคำตอบที่ให้นั้นไม่ถูกต้อง ผู้รับประกันภัยมีสิทธิที่จะลบล้างสัญญาได้ ยิ่งไปกว่านั้นเป็นที่เห็นกันอย่างชัดแจ้งแล้วว่าคำตอบสำหรับ

^๑ E.R.Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, pp. 178-180.

^๒ Ibid, pp. 181-182.

คำถามพิเศษนั้น ไม่ว่าจะ เป็น เรื่องรายละเอียดเพียงใดก็ตาม ไม่ทำให้ผู้เอาประกันภัยหลุดพ้นจากหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประกันชีวิต ลักษณะของการสอบถามต้องละเอียดพิศดารเพื่อว่าจะได้ไม่มีการปิดบังข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (Law Reform Committee) เสนอว่าไม่ว่าจะมีข้อความใดกำหนดไว้ในสัญญาประกันภัยก็ตาม ผู้รับประกันภัยไม่อาจปฏิเสธการเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทน (claim) ตามสัญญาได้ ในกรณีที่มีแถลงข้อความผิดความจริง โดยผู้เอาประกันภัยพิสูจน์ได้ว่า ข้อแถลงนั้นเป็นความจริงตามความรู้ที่ดีที่สุดและตามความเชื่อของเขา ^๑

๒๕ ในกรณีที่ไม่มีข้อความกำหนดให้คำแถลงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา คำตอบที่ไม่ถูกต้องไม่ทำให้ผู้รับประกันภัยมีสิทธิที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบ เว้นเสียแต่ว่าจะเป็นการไม่เปิดเผยข้อความจริง หรือเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ ในข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ^๒

๓. กรณีที่คำถามเคลือบคลุม

เป็นการยากที่จะให้ผู้เอาประกันภัยแถลงข้อความใดให้ถูกต้องได้ ในกรณีที่คำถามซึ่งทำขึ้นโดยผู้รับประกันภัยนั้น เคลือบคลุมไม่ชัดเจน คำถามเคลือบคลมนั้น คือคำถามที่ทำให้คำตอบเป็นไปได้หลายทาง คือ ถ้าพิจารณาในความหมายหนึ่งคำตอบนั้นถูกต้อง แต่ถ้าพิจารณาในอีกความหมายหนึ่ง คำตอบนั้นไม่ถูกต้อง ดังนั้นเพื่อให้เกิดความยุติธรรม จึงถือว่าถ้าคำถามใน ใบคำขอเอาประกันภัย หรือในที่อื่นๆ ที่ผู้รับประกันภัยมิให้ผู้เอาประกันภัยตอบนั้น เคลือบคลุมแล้ว คำตอบที่ผู้เอาประกันภัยตอบไปนั้นเป็นความจริงในกรณีที่คาดหมายได้ว่าวิญญูชนทั่วไปก็จะตอบเช่นนั้นเหมือนกัน ^๓

^๑ Ibid, p.183.

^๒ Ibid.

^๓

Michael Parkington, MacGilloray & Parkington on Insurance Law

๔. การตีความคำถาม-คำตอบ ในใบคำขอเอาประกันภัย

ในกฎหมายอังกฤษ ขอบเขตคำถามนั้นบางส่วนขึ้นอยู่กับการใช้ถ้อยคำ และบางส่วนขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาคำถาม-คำตอบดังนี้^๑

๑. ต้องพิจารณาคำแถลงทั้งหมดให้สอดคล้องเป็นอย่างเดียวกัน (as a whole) และถ้าพิจารณาแล้วปรากฏว่าคำแถลงส่วนที่เป็นสาระสำคัญถูกต้อง แต่การเปิดเผยในส่วนรายละเอียดปลีกย่อยไม่ถูกต้อง หรือละเว้นไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียด ไม่ทำให้ส่วนที่ถูกต้องนั้นกลายเป็นไม่ถูกต้อง ดังนั้นในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยมี ๒ อาชีพ แต่แจ้งเพียงอาชีพเดียว จะกล่าวว่าเป็นข้อแถลงที่ไม่ถูกต้องไม่ได้ เว้นแต่อาชีพนั้นเป็นสาระสำคัญต่อการเสี่ยงภัย

๒. ต้องตีความโดยใช้เหตุที่เป็นธรรมและสมเหตุสมผล (fair and reasonable construction) ซึ่งเป็นหลักทั่วไปที่ใช้ตีความในคำขอเอาประกันภัย สัญญาประกันภัย และกรมธรรม์ประกันภัยโดยทั่วไป เช่น

- คดี Connecticut Mutual Life Insurance Co. of Hertford v. Moore^๒ ข้อเท็จจริงมีว่าในใบคำขอเอาประกันชีวิตถามว่า เคยป่วยเป็นโรคใดๆ มาก่อน หรือได้รับอุบัติเหตุมาก่อนหรือไม่ ถ้าเคยมีลักษณะอย่างไร และป่วยเป็นระยะเวลาานเท่าใด การเจ็บป่วยนั้นมีผลกระทบต่อสุขภาพโดยทั่วไปหรือไม่ ผู้ขอเอาประกันภัยตอบว่า "ไม่" ศาลตัดสินว่า เมื่อตีความคำถามนี้อย่างเป็นธรรมและสมเหตุสมผลแล้ว เห็นว่า คำถามนี้มุ่งหมายถึงโรคที่ร้ายแรงเท่านั้น

^๑ E.R. Hardy Ivamy, General Principles of Insurance Law, pp. 185-193.

^๒ (1921) 2 A.C. 125.

- ในคำขอเอาประกันชีวิตถามว่า "แพทย์ที่ไหนที่คุณไปปรึกษาบ้าง เมื่อไหร่และเพื่ออะไร" ดังนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้เอาประกันภัยต้องจดแจ้งรายชื่อแพทย์ทั้งหมดที่เขาได้พบมาในชีวิตของเขา เพียงแต่จดแจ้งรายชื่อให้พอเพียงเพื่อตรวจสอบได้^๑

- ในคำขอเอาประกันชีวิต ถามว่า "ปัจจุบันนี้คุณดื่มสุราเป็นประจำและติดเป็นนิสัยหรือไม่" Mc. Cardie, J, กล่าวว่า ถ้อยคำเหล่านี้ต้องตีความเพื่อใช้กับบุคคลโดยทั่วไป^๒

๓. ต้องแถลงข้อเท็จจริงทั้งหมด (whole truth) การบอกความจริงเพียงบางส่วน ถือเท่ากับเป็นการแถลงข้อความเท็จหากไปสัมพันธ์กับส่วนอื่นแล้วไม่ถูกต้องเช่น

- คดี London Assurance v. Mansel^๓ ข้อเท็จจริงมีว่าในคำขอเอาประกันชีวิต มีคำถามว่า "ผู้เอาประกันชีวิตได้เคยทำสัญญาประกันชีวิตไว้กับ บริษัทผู้รับประกันภัย รายอื่นหรือไม่ ถ้าเคย ทำไว้ที่ใดและบริษัทผู้รับประกันภัยรายอื่นนั้น รับประกันชีวิตในอัตราเบี้ย ประกันภัยปกติ หรือในอัตราที่สูงกว่าปกติ หรือเคยถูกบริษัทผู้รับประกันภัยรายใดปฏิเสธไม่ยอมรับทำ สัญญาประกันชีวิตด้วยหรือไม่" ผู้ขอเอาประกันภัยตอบว่า "ขณะนี้ได้ทำสัญญาประกันชีวิตอยู่ ๒ บริษัท ในอัตราเบี้ยประกันภัยปกติ" กรมธรรม์ประกันภัยมีผลบังคับเมื่อปีที่ผ่านมา" ความจริงปรากฏว่า ยังมีบริษัทผู้รับประกันภัยอีกหลายแห่งที่ปฏิเสธคำขอเอาประกันชีวิตของเขา ดังนี้ศาลตัดสินว่าคำตอบที่ได้ ให้ไว้ นั้นไม่ถูกต้อง

๔. ต้องพิจารณาถึงข้อมูลอื่นที่ผู้รับประกันภัยได้รู้ด้วย การพิจารณาถึงความถูกต้องของ คำตอบต่างๆ ไม่เพียงแต่ต้องพิจารณาถ้อยแถลงที่ปรากฏอยู่ในคำตอบเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่อยู่ในความครอบครองของผู้รับประกันภัยด้วย คำตอบใดซึ่งเมื่ออ่านเพียงคำตอบนั้นโดยลำพังจะไม่เป็น การเพียงพอ นั้นอาจจะ เป็นคำตอบที่ถูกต้องเมื่ออ่านรวมกับคำตอบอื่นๆ ในใบคำขอเอาประกันภัย ดังนั้น ถ้าอ่านคำตอบรวมๆ กันแล้วได้ความผู้รับประกันภัยซึ่งได้รู้ถึงคำตอบต่างๆ นั้นแล้วจะอ้างว่า คำตอบนั้น ไม่ถูกต้องไม่ได้

๕. การตีความในกรณีที่มีการแถลงข้อความขัดแย้งกันเองหรือไม่เป็นที่พอใจ เมื่อคำตอบต่างๆ ซึ่งผู้เอาประกันภัยได้ตอบไปนั้นขัดแย้งกันเองหรือไม่เป็นที่พอใจ และ

^๑ Joel v. Law Union and Crown Insurance Co., (1908) 2K.B.863, C.A.

^๒ Yorke v. Yorkshire Insurance Co., Ltd., (1918). 1K.B. 662.

^๓ (1879), 11Ch. D. 363.

ผู้รับประกันภัยไม่ได้สอบถามต่อ แต่ได้ออกกรมธรรม์ประกันภัยให้ ดังนี้ผู้รับประกันภัยไม่อาจลบล้างความรับผิดชอบโดยอาศัยเหตุผลว่าไม่มีการเปิดเผยข้อความจริงไม่ได้ เพราะถือว่าผู้รับประกันภัยได้สละสิทธิที่จะเรียกร้องให้แถลงข้อเท็จจริงอันสมบูรณ์แล้ว เช่น

- ในคดี Keeling v. Pearl Assurance Co., Ltd.^๑ ข้อ

เท็จจริงโดยสรุป คือ มีข้อความขัดแย้งกันระหว่างวันที่เกิดและอายุ ที่ผู้เอาประกันภัยตอบในใบคำขอเอาประกันชีวิต ผู้รับประกันภัยอาจทราบถึงข้อขัดแย้งนี้แล้วโดยการตรวจสอบ วัน เดือน ปี ที่เกิด กับอายุที่ได้ให้คำตอบมานั้น แต่เมื่อผู้รับประกันภัยเลือกที่จะออกกรมธรรม์ประกันภัย และถ้าออกกรมธรรม์ประกันภัยตามใบคำขอเอาประกันภัยซึ่งมีคำตอบที่ผิดพลาดนั้น ก็เห็นได้ชัดเจนว่าผู้รับประกันภัยไม่อาจอ้างได้ว่ากรมธรรม์ประกันภัยไม่สมบูรณ์ จึงต้องรับผิดชอบตามสัญญา

๖. การตีความในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยไม่เติมคำตอบลงในช่องว่างในใบคำขอเอาประกันภัย ในกรณีที่ไม่มีคำตอบทั้งหมด โดยได้เว้นช่องว่างไว้ไม่อาจถือว่าเป็นการฉ้อฉล หรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จ หรือทำผิดเงื่อนไขในการรับรองว่าข้อแถลงนั้นเป็นความจริง อย่างไรก็ตามในกรณีเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นการปกปิดข้อความจริงหรือไม่เปิดเผยข้อความจริงได้ แต่ถ้าการไม่ตอบคำถามโดยปล่อยให้ช่องว่างนั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้เอาประกันภัยมีเจตนาที่จะให้คำตอบในเชิงปฏิเสธแล้ว ถือว่ามีการแถลงข้อความแล้ว ซึ่งนำไปพิจารณาได้ว่า ข้อแถลงในเชิงปฏิเสธนั้นถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องก็ถือว่าเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ ^๒

ในประเทศไทย ไม่มีหลักเกณฑ์ในการตีความเช่นนี้ และในปัจจุบันเมื่อเกิดกรณีพิพาทเกี่ยวกับหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จเมื่อใด ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีศาลฎีกามักจะพิพากษารวมกันไปที่หน้าที่เปิดเผยข้อความจริงและหน้าที่แถลงข้อความจริง โดยมีได้แยกออกจากกันให้เห็นเด่นชัด ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการผิดหน้าที่ทั้งสอง

^๑ (1923), 129 L.T. 573.

^๒ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 284.

ประการนี้มีผลเหมือนกัน คือทำให้สัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆียะ ดังนั้นหลักเกณฑ์ในการตีความข้างต้นนี้จึงไม่เป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับประเทศไทย แต่อาจเป็นเรื่องสำคัญมากในประเทศอังกฤษ ซึ่งได้มีการแยกให้เห็นถึงหน้าที่ที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงและหน้าที่ที่ต้องแถลงข้อความจริงอย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตามก็ตีหลักเกณฑ์การตีความคำถาม-คำตอบ ข้างต้นนี้ อาจก่อให้เกิดความสับสนในการพิจารณาของศาล ดังนั้นควรที่ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำคำถาม-คำตอบ ศาลหรือบุคคลอื่นที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องมีผลได้ผลเสียกับคำถาม-คำตอบ เหล่านี้ จะได้นำหลักเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นแนวทางในการพิจารณาต่อไป

๓.๓.๒.๕ ผลของการไม่เปิดเผยข้อความจริง การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕ วรรค ๑ บัญญัติว่า

"ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดี หรือในกรณีประกันชีวิตบุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วจะเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้ใจผู้รับประกันภัย ให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ"

การที่บัญญัติให้สัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆียะ ตามมาตรา ๘๖๕ วรรค ๑ นั้น แสดงว่าให้สิทธิแก่ผู้รับประกันภัยที่จะเลือกปฏิบัติว่าจะบอกล้างสัญญาประกันชีวิตให้ตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๓๘ วรรค ๑ หรือจะดำเนินการรับประกันชีวิตต่อไป ซึ่งหากผู้รับประกันภัยเลือกใช้สิทธิในการบอกล้างโมฆียกรรมแล้ว สัญญาประกันชีวิตนั้นก็ไม่มีผลบังคับต่อไป

ในประเทศอังกฤษ ผลของการที่ผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยข้อจริงทำให้ผู้รับประกันภัยมีสิทธิเลือกที่จะบอกล้างสัญญาประกันชีวิต แต่ไม่อาจกล่าวได้ว่าการไม่เปิดเผยข้อความจริงจำทำให้สัญญาสิ้นความผูกพันโดยอัตโนมัติ สัญญาประกันชีวิตที่มีการไม่เปิดเผยข้อความจริงนั้นยังคงมีผลบังคับอยู่จนกว่าผู้รับประกันภัยจะบอกล้าง^๑

^๑ Ibid, p. 306.

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เช่นเดียวกัน คือผลของการปกปิดข้อความจริง (concealment) ทำให้ผู้รับประกันภัยอาจบอกล้างสัญญาประกันชีวิตได้^๑

ส่วนผลของการแถลงข้อความอันเป็นเท็จนั้น ในประเทศอังกฤษ Lord Cranworth ได้กล่าวไว้ในคดี Anderson v. Fitzgerald^๒ ว่า การแถลงข้อความอันเป็นเท็จแม้เป็นข้อความที่สำคัญแต่ไม่มีกัลฉ้อฉลและไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาแล้ว ก็ไม่ทำให้สิทธิคู่สัญญาที่จะทำให้ตกเป็นโมฆะ และคดี Wheelton v. Hardisty^๓ ตัดสินว่า การแถลงข้อความอันเป็นเท็จด้วยความสุจริตใจ (an innocent misrepresentation) ไม่มีผลบังคับในทางกฎหมาย เว้นแต่ข้อความดังกล่าวจะทำให้ขึ้นเป็นคำรับรอง

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การแถลงข้อความอันเป็นเท็จของผู้เอาประกันภัยจะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะในส่วนของผู้รับประกันภัย อย่างไรก็ตามคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่อาจยกเอาผลจากการที่ตนแถลงข้อความ อันเป็นเท็จขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการชำระหนี้ตามสัญญานั้นได้^๔

๓.๓.๓. คำรับรอง (warranty)

หลักเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญานี้มีขึ้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการทำสัญญาประกันภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสัญญาประกันชีวิต ซึ่งข้อเท็จจริงต่างๆ ที่จะนำมาพิจารณาในการรับประกันชีวิตนั้นอยู่ในความรู้ของผู้เอาประกันภัยแทนทั้งสิ้น ความมุ่งหมายที่ให้ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริง และไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จนั้น ก็มุ่งหมายให้เปิดเผยหรือแถลงข้อความอันเป็นสาระสำคัญ ดังที่ได้กล่าวมาในทั้งสองเรื่องแล้ว สำหรับหลักเรื่อง "คำรับรอง" ในการประกันภัยนั้น เป็นหลักที่เกิดจากการปฏิบัติ และได้รับการ

^๑ American Jurisprudence, vol .43: Insurance, p.1015.

^๒ (1853) 4 H.L. Cas. 484,504.

^๓ (1858) 8E. & B. 232.

^๔ American Jurisprudence, vol. 43: Insurance, pp. 1010-1019.

สนับสนุนจากผู้รับประกันภัย ซึ่งอาศัยหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นพื้นฐาน จากหลักเรื่อง "คำรับรอง" นี้ เป็นเหตุให้ผู้สัญญาโดยเฉพาะผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องแถลงข้อความจริงให้ถูกต้อง แม้ว่าจะไม่ใช่ข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญ การร่างเงื่อนไขในสัญญาประกันภัยให้เป็น "คำรับรอง" นั้น ทำให้เกิดการโต้เปรียบเสียเปรียบกันในการทำสัญญาประกันภัย และเมื่อเกิดเป็นคดีพิพาทกันขึ้น การวินิจฉัยของศาลโดยอาศัยหลักเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญานั้น จะเป็นเหตุให้ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้เสียเปรียบในสัญญาประกันภัยที่มี "คำรับรอง" นั้น ฉะนั้นในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา จึงได้หาทางแก้ไขหลักกฎหมายเรื่อง "คำรับรอง" นี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น

๓.๓.๓.๑ ความหมายของคำว่า "คำรับรอง" (warranty)

อาจให้ความหมายของคำว่า "คำรับรอง" ได้ว่า

- เป็นข้อสัญญาที่ทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรปรากฏอยู่ในสัญญาประกันภัย ซึ่งผู้เอาประกันภัยรับรองว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวถูกต้องทั้งในขณะนี้ และจะยังคงถูกต้องต่อไปหรือเป็นข้อสัญญาซึ่งผู้เอาประกันภัยรับรองว่า เขาจะปฏิบัติตามภาระแห่งหน้าที่ได้กำหนดกันไว้ในสัญญา^๑

- เป็นคำแถลง (a statement) คำบรรยาย (description) หรือการกระทำ (undertaking) ในส่วนของผู้เอาประกันภัยเกี่ยวกับการเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันภัยตามสัญญาประกันภัย ทั้งนี้ไม่ว่าคำแถลง คำบรรยาย หรือการกระทำนั้นจะปรากฏในกรมธรรม์ประกันภัยหรือในเอกสารอื่นใดซึ่งรวมอยู่ในสัญญาประกันภัย^๒

- คำรับรอง คือคำแถลง (a statement) หรือ คำมั่น (promise) ที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยหรือได้รวบรวมไว้ในสัญญาประกันภัย ซึ่งหาก

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 338.

^๒ American Jurisprudence, vol 43.:Insurance, p. 1026.

ข้อความนี้ไม่จริง หรือไม่มีการปฏิบัติตามแล้ว จะทำให้ผู้รับประกันภัยมีสิทธิบอกกล่าวให้กรมธรรม์
 ประกันภัยสิ้นผลไปได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้รับประกันภัยจะได้รับความเสียหายจากค่าแถลงที่ไม่
 จริง หรือการไม่ปฏิบัติตามหรือไม่ และโดยไม่ต้องคำนึงว่าค่าแถลงนั้นจะเป็นสาระสำคัญหรือไม่^๑

๓.๓.๓.๒ ประเภทและชนิดของ "คำรับรอง"

๑. "คำรับรอง" แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. คำรับรองยืนยันข้อเท็จจริง (an affirmative warranty) เป็นคำรับรองที่ผู้เอาประกันภัยรับรองยืนยันต่อผู้รับประกันภัยในการเสนอขอ
 ทำสัญญาประกันภัยว่า ข้อความที่ตนแถลงนั้นถูกต้องเป็นจริง ผู้รับประกันภัยถือว่า คำรับรองนั้น
 เป็นเงื่อนไขแห่งการรับเสี่ยงภัยของตน หากคำรับรองไม่เป็นจริงตามที่รับรองแล้วผู้รับประกันภัย
 ไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย ข้อเท็จจริงที่รับรองนั้นรับรองเฉพาะว่าเป็นความจริงในปัจจุบัน
 เท่านั้น ไม่ได้รับรองว่าข้อเท็จจริงนั้นจะต้องเป็นความจริงต่อไปในอนาคต

๒. คำรับรองอันเป็นคำมั่น (a promissory warranty) เป็นการรับรองข้อเท็จจริงและเป็นการให้คำมั่นของผู้เอาประกันภัยต่อผู้รับประกันภัย
 ว่า ข้อเท็จจริงที่แถลงเพื่อขอเอาประกันภัยนั้น เป็นความจริงและจะเป็นความจริงต่อไปในอนาคต
 จนกว่าความผูกพันตามกรมธรรม์ประกันภัยจะสิ้นผล หากไม่เป็นไปตามคำรับรองและคำมั่น
 เมื่อใดให้ถือว่า ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัยสิ้นผลตั้งแต่บัดนั้นตามที่ผู้รับประกันภัยจะได้ใช้
 สิทธิบอกกล่าวสัญญา

ในประเทศอังกฤษ ก็ได้แยกคำรับรองออกเป็น ๒ ประเภท
 เช่นเดียวกัน แต่เรียกชื่อแตกต่างกันเล็กน้อย คือ เรียกว่า คำรับรองในข้อเท็จจริงที่มีอยู่จริงใน
 ปัจจุบัน (warranties as to existing facts) และคำรับรองในข้อเท็จจริงที่จะ
 มีในอนาคต (warranties as to the future) หรืออาจเรียกว่า คำรับรองอันเป็น

^๑ William R. Vance, Handbook on the Law of Insurance, p. 408.

ค้ำประกัน (a promissory warranty) เช่นกัน ^๑

๒. "คำรับรอง" แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๑. คำรับรองโดยชัดแจ้ง (express warranty) เป็นข้อตกลงที่ใส่ไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย โดยผู้เอาประกันภัยกำหนดว่า ข้อเท็จจริงที่แน่นอนเกี่ยวกับการเสี่ยงภัยนั้นเป็นความจริง และจะเป็นความจริง หรือกำหนดว่าการกระทำใดๆ ที่ได้กำหนดไว้ ได้กระทำ หรือจะได้กระทำขึ้น

๒. คำรับรองโดยปริยาย (implied warranties)

เป็นคำรับรองชนิดที่ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นคำรับรองชนิดที่ไม่ใคร่ได้ใช้กับการประกันภัยชนิดใด นอกจากการประกันภัยทางทะเล (marine insurance) ดังเช่น คำรับรองโดยปริยายเกี่ยวกับ เรือที่นำมาประกันภัยนั้นอยู่ในสภาพที่สามารถออกไปในทะเลได้ (seaworthy) เป็นต้น จะไม่มีการใช้คำรับรองโดยปริยายนี้กับการประกันชีวิต เพราะว่าการประกันชีวิตนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพหรือการไม่เป็นโรคของบุคคล ^๒

๓.๓.๓.๓ หลักเกณฑ์พิเศษของ "คำรับรอง" ^๓

คำรับรองไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องสาระสำคัญ วัตถุประสงค์ในการทำคำรับรองขึ้นนั้น ก็เพื่อหลีกเลี่ยงภาระอันยุ่งยากของผู้รับประกันภัย ในการแสดงให้ศาลพอใจว่าข้อเท็จจริงที่ผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยหรือแถลงเป็นเท็จนั้น เป็นข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ดังนั้นในคดี Anderson v. Fitzgerald, Lord Cranworth ^๔ กล่าวว่า

^๑ สุดา วัชรวัลณากุล, "ความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาในสัญญาประกันภัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๔๔.

^๒ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 347

^๓ Ibid, pp. 345-348.

^๔ (1853) 4 H.L.Cas.484,503.

ในกรณีที่มีการทำรับรองขึ้นนั้นเท่ากับว่าคู่สัญญาได้เข้าทำสัญญากันโดยกำหนดสิ่งที่เขาถือว่าเป็นสาระสำคัญและถ้าเขาเข้าทำสัญญาในลักษณะเช่นนี้แล้ว ก็เท่ากับเป็นการกำหนดว่า กรมธรรม์ประกันภัยจะตกเป็นโมฆียะ เว้นแต่ผู้เอาประกันภัยจะตอบคำถามในกรมธรรม์ประกันภัยด้วยความจริง และในคดี Thomson v. Weems, Lord Watson ^๑ กล่าวว่า ในกรณีที่มีการให้ถ้อยคำตามความจริง ตามความมุ่งหมายของคำรับรองแล้วจะไม่มีมีการพิจารณาถึงปัญหาว่าเป็นเรื่องสำคัญหรือไม่สำคัญต่อการเสี่ยงภัยหรือไม่วัตถุประสงค์สำคัญของการทำคำรับรอง คือการกำจัดข้อโต้แย้งในทุกๆ กรณี

จากหลักทั่วไปดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นลักษณะสำคัญอยู่ ๒ ประการคือ

๑. ข้อเท็จจริงที่ได้รับรองนั้นอาจจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสี่ยงภัย

๒. ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจากการทำผิดคำรับรอง ผู้รับประกันภัยก็อ้างการทำผิดคำรับรองเป็นข้อยกเว้นความรับผิดได้ ดังนั้น ถ้าชายคนหนึ่งรับรองว่าเขาไม่ใช่คนขี้เมา และไม่ได้ดื่มเหล้าเป็นประจำ หากผู้รับประกันภัยที่รับประกันชีวิตของเขาได้โต้แย้งถึงความไม่ถูกต้องของข้อความนี้แล้วจะมีประเด็นอยู่เพียงว่าเขาเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่และหากแสดงได้ว่าชายคนนั้นดื่มสุราเป็นประจำแล้วผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดตามสัญญาโดยไม่ต้องพิจารณาเลยว่าเขาถึงแก่ความตายด้วยเหตุอะไร ^๒

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ของคำรับรองที่ว่าคำรับรองนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ก็มีข้อยกเว้น ๒ ประการ คือ ^๓

๑. เมื่อเจตนาของคู่สัญญาที่ให้ข้อสัญญาเป็นคำรับรองนั้นเป็นที่น่าสงสัย ในกรณีเช่นนี้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญต่อการเสี่ยงภัยจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ว่าคู่สัญญา

^๑ (1884) 9 App. Cas. 671, 689.

^๒ Thomson v. Weems (1884) 9 App. Cas. 671.

^๓ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 347.

ต้องการให้ข้อสัญญานั้นเป็นคำรับรอง

๒. มีข้อกำหนดในสัญญาว่าผลของการผิดคำรับรองนั้นจะถูกบอกล้างได้ แต่เฉพาะเมื่อเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ หรือมีการปกปิดข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญเท่านั้น

นอกจากนี้ อาจมีข้อยกเว้นที่ ๓ ที่เกิดขึ้นได้ คือ เหตุที่ศาลพร้อมจะตีความ คำรับรองนั้นให้เป็นประโยชน์ต่อผู้เอาประกันภัย เมื่อพบว่าเนื้อหาสาระของคำรับรองนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย และไม่ได้เป็นสาระสำคัญของการเสี่ยงภัย

๓.๓.๓.๔ ความแตกต่างระหว่าง "คำรับรอง" กับ "การแถลงข้อความจริง"

๑. การเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา

- คำรับรองนั้นทำขึ้นเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของสัญญา

โดยอาจจะเขียนไว้ในส่วนใดของกรมธรรม์ประกันภัย ไม่ว่าจะเป็นด้านบน หรือด้านล่าง หรือตรงมุมริมกระดาษของกรมธรรม์ประกันภัย หรือแม้จะเขียนไว้ที่ด้านหลังของกรมธรรม์ประกันภัย แต่ถ้าเป็นกรณีที่เขียนไว้ด้านหลัง จะต้องแจ้งให้ผู้เอาประกันภัยทราบไว้ที่ด้านหน้ากรมธรรม์ประกันภัยด้วย

- การแถลงข้อความจริง เป็นวิธีดำเนินการในการเสนอขอทำสัญญาเพื่อจูงใจให้ผู้รับประกันภัยทำสัญญาด้วย ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นก่อนคำรับรอง

๒. ความแตกต่างในการปฏิบัติตาม "คำรับรอง" กับ

"การแถลงข้อความจริง"

- คำรับรอง คำรับรองต้องได้รับการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยไม่คำนึงว่าจะเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญต่อการเสี่ยงภัยหรือไม่ก็ตาม กล่าวคือคำรับรองนั้น ใช้ได้กับข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นสาระสำคัญและไม่เป็นสาระสำคัญต่อการ

เสียงภัย

- การแถลงข้อความจริง เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงอันเป็น

สาระสำคัญ

๓.๓.๓.๕ ผลของการผิดคำรับรอง

ในประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องคำรับรองไว้โดยเฉพาะ เท่าที่ผู้รับประกันภัยนำมาปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันเห็นจะเนื่องมาจาก การนำเอาทางปฏิบัติของผู้รับประกันภัยโดยทั่วไป ในต่างประเทศ มาปรับปรุงใช้ และเมื่อนำมาใช้โดยได้ถือเอาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาแล้ว การผิดคำรับรอง จึงเท่ากับเป็นการผิดสัญญา ซึ่งหากได้กำหนดผลของการผิดคำรับรองไว้อย่างไรก็ต้องเป็นไปตามนั้น เช่น อาจกำหนดไว้ว่าหากผิดคำรับรอง ให้สิทธิผู้รับประกันภัยเลิกสัญญาประกันชีวิตได้ แต่ถ้าไม่ได้กำหนดให้มีสิทธิเลิกสัญญาได้แล้ว ผู้รับประกันภัยไม่อาจอ้างกฎหมายใดมาเป็นเหตุบอกเลิกสัญญาได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้สิทธิไว้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๔๖) แต่ผู้รับประกันภัยจะกำหนดให้สัญญาเป็นโมฆียะ หรือโมฆะไม่ได้ เพราะกรณีอย่างใดที่จะมีผลให้สัญญาเป็นโมฆียะหรือโมฆะนั้นต้องเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น

ในประเทศอังกฤษ ผลของการที่ผู้เอาประกันภัยผิดคำรับรอง ทำให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากหน้าที่ตามกรมธรรม์ประกันภัย โดยปกติคำรับรองจะกำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่า การผิดคำรับรอง จะทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ หรือโมฆะ แต่การกำหนดให้เป็นโมฆะนี้ จะมีความหมายเพียงว่า ผู้รับประกันภัยจะมีสิทธิเลือกที่จะบอกล้างสัญญาประกันชีวิต หรือไม่เท่านั้น^๑

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 367.

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ถือว่าผลของการผิดคำรับรองนั้นมีผลเท่ากับการแถลงข้อความอันเป็นเท็จคือ ทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ^๑

๓.๔ เงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัย

ด้วยเหตุที่กรมธรรม์ประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยเสนอต่อประชาชนผู้เอาประกันภัยนั้น ผู้รับประกันภัยเป็นผู้ร่างขึ้นเองโดยได้เขียนเงื่อนไข ข้อยกเว้นสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างข้อความต่างๆ เหล่านั้นเลย จึงเป็นเหตุให้กฎหมายว่าด้วยสัญญาประกันภัยของประเทศต่างๆ トラบทบัญญัติว่าด้วยข้อกำหนดของสัญญาประกันภัยไว้เป็นข้อกำหนดมาตรฐาน (standard provisions) เพื่อให้กรมธรรม์ประกันภัยของผู้รับประกันภัยเป็นไปในมาตรฐานเดียวกันและส่วนใหญ่ได้เดินตามแนวของมลรัฐ New York ซึ่งได้แยกข้อกำหนดมาตรฐานออกเป็น ๓ ประเภทคือ^๒

๑. ประเภทที่ต้องกำหนดไว้ในสัญญา (Mandatory)
๒. ประเภทที่ห้ามกำหนดไว้ในสัญญา (Prohibited)
๓. ประเภทที่จะกำหนดไว้หรือไม่ก็ได้ (Permissible)

แต่สำหรับประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของการประกันภัยและเป็นตลาดประกันภัยที่เจริญมานาน ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยข้อกำหนดต่างๆ ในสัญญาประกันภัย ดังนั้นผู้รับประกันภัยจะเสนอขายกรมธรรม์ประกันภัยในรูปแบบใดและมีข้อความใดๆ ก็ได้ตราบใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมายทั่วไป แต่อย่างไรก็ดี ผู้รับประกันภัยจะปรึกษาหารือและตกลงกันใช้กรมธรรม์ประกันภัยที่มีข้อความ เป็นมาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

^๑ American Jurisprudence, vol. 43: Insurance, p. 1029.

^๒ โฟล์ จรรยาโกมล, "การพัฒนาธุรกิจประกันชีวิตเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ"

ในประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๗ วรรค ๓ ได้กำหนดให้ค่าธรรมเนียมประกันภัยต้องลงลายมือชื่อของผู้รับประกันภัย และได้กำหนดให้มีรายการต่างๆ เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างกว้างๆ ได้แก่

๑. วัตถุประสงค์เอาประกันภัย ได้แก่สิ่งที่เอาประกันภัยไว้ เช่น เอาประกันอัคคีภัย สำหรับบ้านหลังหนึ่ง "บ้าน" เป็นวัตถุประสงค์เอาประกันภัย การประกันชีวิตบุคคล "ชีวิตบุคคลที่ถูกเอาประกันชีวิต" เป็นวัตถุประสงค์เอาประกันภัย

๒. ภัยใดซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง ได้แก่ตัวภัย หรือ ตัวเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งในการประกันชีวิต ได้แก่ ความตาย

๓. ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดไว้ คำว่า "มูลประกันภัย" ก็คือ "ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้" นั้นเอง

๔. จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย ได้แก่ จำนวนเงินที่ตกลงกันไว้ในสัญญาว่าเป็นจำนวนเงินสูงสุดที่ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ค่าเสียหายให้

๕. จำนวนเบี้ยประกันภัยและวิธีส่งเบี้ยประกันภัย เบี้ยประกันภัย คือ จำนวนเงินที่ฝ่ายผู้เอาประกันภัยจะต้องให้แก่ฝ่ายผู้รับประกันภัย เพื่อเป็นค่าตอบแทนที่ฝ่ายผู้รับประกันภัยให้สัญญาว่าจะชดใช้เงินหรือค่าสินไหมทดแทนให้ หากเกิดความเสียหายขึ้นจากภัยที่รับเสี่ยงไว้ในอนาคต สำหรับวิธีส่งเบี้ยประกันภัยนั้น ในการประกันชีวิต โดยปกติจะมีการเก็บเบี้ยประกันภัยล่วงหน้า สำหรับงวดแรก และกำหนดวันชำระสำหรับงวดต่อไปไว้

๖. ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลาจะต้องลงเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย

๗. ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัย

๘. ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันภัย

๘. ชื่อของผู้รับประโยชน์ ถ้าจะพึงมี

๑๐. วันทำสัญญาประกันภัย

๑๑. สถานที่และวันที่ได้ทำกรรมธรรมประกันภัย

ส่วนรูปแบบของกรรมธรรมประกันภัย อันได้แก่ขนาดกรรมธรรมประกันภัยขนาดตัวอักษร หัวข้อเรื่อง ลำดับเรื่อง เป็นต้น จะตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๒๓ ซึ่งบัญญัติว่า

"มาตรา ๒๓ กรรมธรรมประกันภัยที่บริษัทออกให้แก่ผู้เอาประกันภัย ต้องเป็นไปตามแบบ (รูปแบบ) และข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้รวมทั้งเอกสารประกอบหรือแบบท้ายกรรมธรรมประกันภัยนั้นด้วย

แบบและข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วตามวรรคหนึ่ง เมื่อนายทะเบียนเห็นสมควร/เมื่อบริษัทร้องขอนายทะเบียนจะสั่งให้เปลี่ยนแปลงและข้อความเสียใหม่ หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงก็ได้

ในกรณีที่บริษัทออกกรรมธรรมประกันภัยแตกต่างไปจากแบบหรือข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามกรรมธรรมประกันภัยมีสิทธิเลือกให้บริษัทต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้ตามแบบกรรมธรรมประกันภัยหรือข้อความที่บริษัทออกให้ นั้น หรือตามแบบหรือข้อความที่นายทะเบียนได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วก็ได้ และไม่ว่าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามกรรมธรรมประกันภัยจะใช้สิทธิดังกล่าวนี้ประการใด หรือไม่ ย่อมไม่เป็นเหตุให้บริษัทพ้นความผิดที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ในกรณีที่บริษัทออกกรรมธรรมประกันภัย โดยใช้แบบหรือข้อความที่นายทะเบียนมิได้ให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ผู้เอาประกันภัยจะเลือกให้บริษัทต้องรับผิดชอบตามกรรมธรรมประกันภัยนั้น หรือจะบอกเลิกสัญญาประกันชีวิตนั้นเสีย และให้บริษัทคืนเบี้ยประกันภัย

ทั้งสินที่ได้ชำระไว้แล้วแก่บริษัทก็ได้ และไม่ว่าผู้เอาประกันภัยจะใช้สิทธิดังกล่าวนี้ประการใดหรือไม่ ย่อมไม่เป็นเหตุให้บริษัทพ้นความผิดที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้"

ความผิดของผู้รับประกันภัยที่ดำเนินการฝ่าฝืน มาตรา ๒๓ ดังกล่าวข้างต้น คือ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท ^๑

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นกฎหมายควบคุมธุรกิจประกันภัยได้ให้อำนาจแก่นายทะเบียนประกันชีวิต เป็นผู้ให้ความเห็นชอบกรมธรรม์ประกันภัย ก่อนที่ผู้รับประกันภัยจะนำออกเสนอต่อผู้เอาประกันภัย ดังนั้นนายทะเบียนประกันชีวิตจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดข้อความในกรมธรรม์ประกันภัย โดยใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ ดังกล่าวในการพิจารณาข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัยให้เป็นไปในรูปแบบมาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้โดย คำนึงถึงข้อกำหนดตามมาตรฐานสากล ซึ่งขณะนี้กรมธรรม์ประกันภัยมีข้อกำหนดต่างๆ เช่นที่นานาอารยประเทศได้ปฏิบัติอยู่ดังจะได้พิจารณาดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ ข้อกำหนดประเภทที่ต้องกำหนดไว้ในสัญญา

๓.๔.๑.๑ การชำระเบี้ยประกันภัย

โดยทั่วไปทั้งในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศไทย ผู้รับประกันภัยมักจะทำหนดเงื่อนไขในคำขอเอาประกันภัย และหรือกรมธรรม์ประกันภัยว่าผู้รับประกันภัยยังไม่มีควมรับผิดชอบตามกฎหมายประกันชีวิตคนกว่าจะได้มีการชำระเบี้ยประกันภัยงวดแรกแล้ว ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับจากศาลของประเทศต่างๆ ว่าสามารถบังคับกันได้ โดยถือว่าเป็นเรื่องของเงื่อนไขบังคับก่อน (condition precedent) ดังนั้น แม้สัญญาจะเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการชำระเบี้ยประกันภัย (อาศัยหลักเกณฑ์ของการเกิดสัญญาโดยทั่วไป) แต่การชำระเบี้ยประกันภัยในตอนแรกพร้อมกับใบคำขอเอาประกันภัย จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการประกันชีวิต คือ ทำให้เกิดความคุ้มครองตามสัญญาประกันชีวิตใน

^๑ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๗๗.

ช่วงเวลาระหว่างเวลายื่นคำขอเอาประกันภัยกับเวลาที่ออกกรมธรรม์ประกันภัย และการชำระ เบี้ยประกันภัยงวดแรกดังกล่าวนั้น ผู้เอาประกันภัยจะได้รับเงินชั่วคราว (interim receipt) ซึ่งใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องคดีได้

๑. วิธีชำระเบี้ยประกันภัย

เป็นทฎีกาเกณฑ์เบื้องต้นว่า เบี้ยประกันภัยจะชำระต่อผู้รับประกันภัยในรูปของ เงินสด^๑ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๑ ได้บัญญัติไว้เช่นกันว่า ". . . และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย" แต่ในปัจจุบัน การติดต่อทางธุรกิจนิยมใช้ตราสารอื่น เช่น เช็ค ตั๋วสัญญาใช้เงิน (promissory note) หรือตั๋วแลกเงิน (bill of exchange) แทนเงินสด ซึ่งผู้รับประกันภัยในปัจจุบันได้ยอมรับ การชำระเบี้ยประกันภัยด้วยตราสารดังกล่าวเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การชำระเบี้ยประกันภัย ด้วยเช็คนั้นเป็นการกระทำที่แพร่หลายในขณะนี้

เพื่อให้กรมธรรม์ประกันภัยขาดอายุการชำระเบี้ยประกันภัยต้องชำระให้ ภายในกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ ดังนั้น การชำระเงินด้วยเช็คจึงเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาว่า จะถือว่าเป็นการชำระเบี้ยประกันภัยโดยเด็ดขาด หรือโดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องมีการจ่ายเงิน ตามเช็คเมื่อเช็คถึงกำหนดก่อน จึงจะถือว่ามี การชำระเบี้ยประกันภัยแล้ว

ในเรื่องนี้ต้องพิจารณาตามหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยการชำระหนี้ ซึ่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๒๑ วรรค ๓ บัญญัติว่า "ถ้าชำระหนี้ด้วยออก-ค้ายโอน-หรือ ด้วยสลักหลังตั๋วเงิน หรือ ประทวนสินค้าทำนองว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตั๋วเงินหรือประทวน สินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว" และในใบรับเงินชั่วคราว ซึ่งผู้รับประกันภัยออกให้แก่ผู้เอาประกันภัย เมื่อมีการชำระเบี้ยประกันภัยงวดแรก บางครั้งจะปรากฏถ้อยคำว่า "หากมีการชำระเงินด้วย เช็ค การรับเงินจะสมบูรณ์ต่อเมื่อบริษัทได้รับเงินตามเช็คเรียบร้อยแล้ว" แสดงให้เห็นว่า การ ชำระเบี้ยประกันภัยด้วยเช็คนั้น เป็นการชำระเบี้ยประกันภัยโดยมีเงื่อนไขว่าจะสมบูรณ์ต่อเมื่อ มีการชำระเงินตามเช็ค แต่ในประเด็นที่ว่าเมื่อมีการใช้เงินตามเช็คแล้ว จะถือว่าความคุ้มครอง

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p.415.

ตามสัญญาประกันชีวิต เริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ได้ชำระเบี้ยประกันด้วยเช็ค หรือวันที่ได้รับเงินตามเช็คในเรื่องนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนเกี่ยวกับการประกันชีวิตไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษ และหากจะนำมาตรา ๓๒๑ วรรค ๓ มาปรับใช้จะทำให้ผลว่าสัญญาประกันชีวิตจะเริ่มมีผลบังคับเมื่อมีการใช้เงินตามเช็คแล้ว ซึ่งถ้าเป็นกรณีการชำระเบี้ยประกันภัยงวดต่อไป หากมีการใช้เงินตามเช็คหลังจากวันที่กำหนดให้ชำระเบี้ยประกันภัยแล้ว จะทำให้กรมธรรม์ประกันภัยขาดออกฤทธิ์ และกรณีเช่นนี้ยังไม่มีความพิพากษาฎีกาวางคำวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการกรณีที่เช็คได้รับการเชื่อกือหรือมีการชำระเงินตามเช็คแล้ว ความคุ้มครองตามสัญญาประกันชีวิตควรมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ได้ชำระเบี้ยประกันภัยด้วยเช็ค แม้ว่าจะมีการใช้เงินตามเช็คหลังจากวันที่กำหนดให้ชำระเบี้ยประกันภัยก็ตาม ทั้งนี้โดยอาศัยเหตุผลที่ว่า สัญญาประกันชีวิตมีความมุ่งหมายในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เอาประกันภัยโดยเร็วที่สุด ดังนั้น เมื่อผู้รับประกันภัยยอมรับการชำระเบี้ยประกันภัยด้วยเช็ค ทั้งๆ ที่สามารถปฏิเสธไม่รับชำระเบี้ยประกันภัยด้วยเช็คได้ตั้งแต่แรก หากต้องการให้มีการชำระเบี้ยประกันภัยเป็นเงิน จึงเป็นการไม่ยุติธรรมที่จะให้ผู้เอาประกันภัยต้องเสี่ยงต่อภัยที่ตนนำมาประกันภัยอีกในเมื่อเขาได้ชำระเบี้ยประกันภัยตามวิธีการที่ผู้รับประกันภัยยอมรับแล้วนั้น

ในประเทศอังกฤษ ถือว่าการชำระเบี้ยประกันภัยด้วยเช็คนั้นเป็นการชำระเบี้ยประกันภัยที่มีเงื่อนไข เว้นแต่ผู้เอาประกันภัยสามารถพิสูจน์ได้ว่ามีข้อตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น^๑

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ถือว่าการชำระเบี้ยประกันภัยโดยตราสารอย่างอื่นนั้นเป็นผลดีต่อผู้เอาประกันภัยโดยไม่ถือว่ามี การผิดนัดการชำระเบี้ยประกันภัยตามกำหนด แต่ถ้าเช็คไม่ได้รับความเชื่อกือหรือไม่มีการจ่ายเงินตามเช็คแล้ว จึงจะยกเรื่องการผิดนัดไม่ชำระเบี้ยประกันภัยตามกำหนดขึ้นมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง^๒ ศาลสูงของสหรัฐอเมริกา (the United States Supreme Court) มีความเห็นว่าเป็น^๓ ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับกรมธรรม์ประกันภัยที่จะตกเป็นโมฆะ

^๑ Ibid, p. 417.

^๒ Ibid, p. 418.

^๓ ปรากฏในคดี Thompson v. Rnickerbocker Life Insurance Co., 104 U.S. 252 (1881).

ถ้าไม่มีการชำระเงินตามเช็ค เมื่อถึงกำหนดชำระไม่ชำระเงินตามเช็คไม่ทำให้กรมธรรม์ประกันภัย
เสียไปและถึงแม้ว่าจะมีข้อความใดกำหนดไว้ว่า กรมธรรม์ประกันภัยจะขาดอายุถ้าไม่มีการใช้
เงินตามเช็คก็ตาม ก็ยังตีความไว้ว่า ข้อความดังกล่าวนี้ไม่ทำให้กรมธรรม์ประกันภัยขาดอายุ
ไปโดยอัตโนมัติ เมื่อไม่มีการจ่ายเงินตามเช็ค แต่เป็นการให้สิทธิผู้รับประกันภัยที่จะบอกเลิก
สัญญาประกันชีวิตในกรณีเช่นนั้น ^๑

๒. ชำระเบี้ยประกันภัยต่อใคร

การชำระเบี้ยประกันภัยที่จะทำให้มีผลสมบูรณ์ต้องชำระให้แก่ผู้มีอำนาจรับเบี้ย
ประกันภัยนั้น คือต้องชำระต่อผู้รับประกันภัย หรือตัวแทนประกันชีวิตที่ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือ
จากผู้รับประกันภัย ^๒

ปัญหาเรื่องการชำระเบี้ยประกันภัยจะมีผลสมบูรณ์หรือไม่ ส่วนใหญ่เกิดจาก
การชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่ตัวแทนประกันชีวิตที่ไม่มีอำนาจรับเบี้ยประกันภัย ซึ่งในเรื่องนี้
พิจารณาได้ดังนี้ ^๓

ก. ตัวแทนประกันชีวิตซึ่งมีหน้าที่ส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย ถือว่ามีอำนาจ
เก็บเบี้ยประกันภัยด้วย มีคดี Arthurholt v. Susquehanna ^๔ ตัดสินว่า ข้อกำหนดใน
กรมธรรม์ประกันภัยที่ว่า การชำระเบี้ยประกันภัยต้องชำระต่อเลขานุการหรือตัวแทนที่ได้รับแต่งตั้ง
เป็นหนังสือ นั้น จะถือว่ามีผลระงับข้อกำหนดดังกล่าวนี้ โดยการที่ผู้รับประกันภัยได้มอบกรมธรรม์
ประกันภัยต่อตัวแทน และในสถานการณ์เช่นนี้ถือว่า ตัวแทนมีอำนาจในการเก็บเบี้ยประกันภัย

^๑ Raehner v. Knickerbocker Life Insurance Co., 63 N.Y. 160 (1875).

^๒ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๖๑.

^๓ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance
Law, p. 415.

^๔ 159 Pa. 1 (1893).

โดยปริยาย

ข. ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ชำระเบี้ยประกันภัยต่อตัวแทนประกันชีวิตในท้องถิ่น (local agent) เป็นประจำ ดังนี้เป็นการเพียงพอว่าได้มีการจ่ายเบี้ยประกันภัยแล้ว

ค. อำนาจของตัวแทนประกันชีวิตในการรับชำระเบี้ยประกันภัยโดยวิธีอื่น นอกจากการชำระด้วยเงิน โดยปกติตัวแทนประกันชีวิตไม่มีอำนาจให้ผู้เอาประกันภัยติดค้างชำระเบี้ยประกันภัยหรือยอมรับชำระเบี้ยประกันภัย โดยตัวแลกเงิน หรือสิ่งอื่นๆ แทนการชำระด้วยเงิน แม้ว่าในบางครั้ง เขาก็จะมีอำนาจในการรับชำระเบี้ยประกันภัยด้วยเช็คโดยปริยายก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ถ้าตัวแทนประกันชีวิตนั้นได้รับมอบอำนาจให้ทำสัญญาประกันชีวิตได้ จะแสดงว่ามีอำนาจอนุญาตให้ผู้เอาประกันภัยติดค้างชำระเบี้ยประกันภัย หรือทำความตกลงในข้อตกลงพิเศษในเรื่องชำระเบี้ยประกันภัยได้ เช่นเดียวกัน ถ้าตัวแทนประกันชีวิตมีอำนาจรับเบี้ยประกันภัย ก็มีอำนาจออกใบรับเบี้ยประกันภัย^๑

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาถึงอำนาจของตัวแทนประกันชีวิตในการรับเบี้ยประกันภัยนั้นแม้ว่าจะมีกฎหมายกำหนดให้ต้องได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากผู้รับประกันภัย^๒ ก็ตาม แต่ต้องคำนึงถึง ความรับผิดชอบของตัวการและตัวแทนต่อบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวแทนด้วย เช่น ในกรณีที่ตัวแทนประกันชีวิตกระทำการรับเบี้ยประกันภัยโดยปราศจากอำนาจหรือทำนอกเหนือขอบอำนาจ ถ้าผู้รับประกันภัย (ตัวการ) ยอมรับเอาเบี้ยประกันภัยนั้น ก็ต้องถือว่า การชำระเบี้ยประกันภัยนั้นสมบูรณ์แล้ว^๓ และโดยสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบันสมควรอย่างยิ่งที่ต้องผ่อนคลายเป็นหลักเกณฑ์อันเคร่งครัดเกี่ยวกับ

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 441.

^๒ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๔๑๐ มาตรา ๖๑.

^๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๓.

การจ่ายเบี้ยประกันภัย เพราะการดำเนินการในธุรกิจการประกันชีวิตอาศัยตัวแทนประกันชีวิต เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ง่ายที่ผู้เอาประกันภัย เชื่อว่าตัวแทนประกันชีวิตมีอำนาจรับ เบี้ยประกันภัยด้วย ประกอบกับในทางปฏิบัติการรับ เบี้ยประกันภัยงวดแรกผู้รับประกันภัยมักจะมอบหมายให้ตัวแทนประกันชีวิตมีหน้าที่เก็บ เบี้ยประกันภัยส่งผู้รับประกันภัยพร้อมกับคำขอเอาประกันภัยของผู้เอาประกันภัย จึงน่าจะเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผู้เอาประกันภัย เข้าใจว่าตัวแทนประกันชีวิตมีอำนาจรับ เบี้ยประกันภัย แต่อย่างไรก็ดี ถ้าหากว่าผู้เอาประกันภัยรู้ถึงอำนาจของตัวแทนประกันชีวิต ว่ามีอำนาจจำกัดในการรับ เบี้ยประกันภัย หรือไม่มีอำนาจกระทำการดังกล่าว นั้นเลย แต่ยังคงจ่ายเบี้ยประกันภัยต่อตัวแทนประกันชีวิตรายนั้นต่อไป เช่นนี้ผู้เอาประกันภัยจะอ้างว่าตนได้ชำระ เบี้ยประกันภัยแล้วโดยสมบูรณ์ไม่ได้ การทราบถึงอำนาจของตัวแทนประกันชีวิตดังกล่าวข้างต้นนั้นอาจทราบได้จากที่ปรากฏอยู่ในกรมธรรม์ประกันภัยนั้นเอง ซึ่งในกรณีนี้จะนำไปปรับใช้กับการจ่าย เบี้ยประกันภัยงวดแรกก่อนมีการส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยไม่ได้^๑ ส่วนการที่ตัวแทนประกันชีวิตรับ เบี้ยประกันภัย โดยไม่มีอำนาจนั้นต้องพิจารณาโทษไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้^๒ ต่อไป

๓. ต้องชำระ เบี้ยประกันภัยตามกำหนด

การชำระ เบี้ยประกันภัยที่จะ เป็นผลให้สัญญาประกันชีวิตยังคงมีผลบังคับอยู่ตลอดนั้น ต้องชำระภายในเวลาที่กำหนดไว้ มิฉะนั้นจะเป็นเหตุให้กรมธรรม์ประกันภัยขาดอายุ

ก. ต้องชำระภายในเวลาที่กำหนดไว้ ในกรมธรรม์ประกันประกันภัยจะมีกำหนดเวลาในการชำระ เบี้ยประกันภัยไว้ให้ผู้เอาประกันภัยทราบ และยังมีระยะเวลาผ่อนผัน (grace period) คือหากผู้เอาประกันภัยไม่อาจชำระ เบี้ยประกันภัยได้ทันตามที่ได้กำหนดไว้ ก็ต้องชำระให้ทันภายในระยะเวลาผ่อนผันดังกล่าว ซึ่งผู้รับประกันภัยจะกำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยว่าเป็นระยะเวลาอันเท่าใด พร้อมกับกำหนดว่าภายในระยะเวลาผ่อนผันนั้นถือว่ากรมธรรม์ประกันภัยยังมีผลบังคับอยู่ ดังนั้นผลจากกาชำระ ระยะเวลาผ่อนผัน คือ หากมีความตาย

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, pp. 441-442.

^๒ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๘๗.

เกิดขึ้นก่อนมีการชำระเบี้ยประกันภัย แต่ยังคงอยู่ภายในระยะเวลาผ่อนผัน ผู้รับประกันภัยยังคงมีความรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิตอยู่^๑ โดยมีต้องพิจารณาว่าผู้รับประกันภัยได้ออกใบรับเงินให้ผู้เอาประกันภัยตามระเบียบของผู้รับประกันภัยแล้วหรือไม่ ในเรื่องนี้มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๐๖/๒๕๐๐^๒ ได้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานว่า เมื่อผู้เอาประกันภัยได้ชำระเบี้ยประกันภัยแก่ผู้แทนของผู้รับประกันภัยภายในกำหนดเวลาที่ผู้รับประกันภัยผ่อนเวลาให้ตามกรมธรรม์ประกันภัยแล้ว แม้ผู้แทนนั้นจะไม่ปฏิบัติตามระเบียบของผู้รับประกันภัยอย่างไร ระเบียบนั้นจะนำไปผูกมัดผู้เอาประกันภัย เพื่อปฏิเสธการใช้เงินตามสัญญา โดยอ้างว่าสัญญาขาดอายุเพราะผู้เอาประกันภัย ไม่ส่งเบี้ยประกันภัยตามกำหนดไม่ได้ ทั้งนี้โดยศาลมีความเห็นว่า ถ้าจะต้องถือตามระเบียบที่ผู้รับประกันภัยอ้างว่าต้องมีการออกใบรับเงินจากผู้รับประกันภัยก่อน จึงจะถือว่าการชำระเบี้ยประกันภัยนั้นสมบูรณ์แล้ว จะเห็นได้ชัดแจ้งว่า เมื่อผู้แทนของผู้รับประกันภัยรับเงินไว้แล้ว ไม่นำส่งผู้รับประกันภัยหรือส่งล่าช้า และผู้รับประกันภัยยังไม่ออกใบรับเงินให้ ถ้าผู้เอาประกันภัยถึงแก่กรรมในระหว่างนั้นผู้รับประกันภัยก็ไม่ต้องรับผิดชอบทุกรายไป ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้รับประกันภัยเอาเปรียบแก่ผู้เอาประกันภัยอย่างหาความเป็นธรรมมิได้ เลยจึงไม่เป็นการชอบด้วยกฎหมาย

ถ้าหากวันสิ้นกำหนดระยะเวลาผ่อนผัน ตรงกับวันหยุดทำการของผู้รับประกันภัย เช่น ตรงกับวันอาทิตย์ เป็นต้น ดังนี้หากถือตามถ้อยคำที่ปรากฏในกรมธรรม์ประกันภัยที่ว่า ". . . และเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาผ่อนผันแล้ว ยังมีได้มีการชำระเบี้ยประกันภัยที่ยังคงค้างชำระนั้น กรมธรรม์ประกันภัยจะขาดอายุลง . . ." แล้วน่าจะไม่เป็นธรรมต่อผู้เอาประกันภัย เพราะหากผู้เอาประกันภัยมิได้มีเจตนาที่จะไม่ชำระ แต่ที่ชำระไม่ได้เพราะผู้รับประกันภัยปิดทำการ ดังนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่าควรกำหนดให้ชัดแจ้งไว้ว่า หากวันสุดท้ายของระยะเวลาผ่อนผันตรงกับวันปิดทำการของผู้รับประกันภัยแล้ว ให้ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิเลื่อนการชำระเบี้ยประกันภัยไปในวันเปิดทำการครั้งแรก ซึ่งในเรื่องนี้ได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายของมลรัฐ Illinois และมลรัฐ

^๑New York Life Insurance Co.v.Statham, 93 U.S. 24 (1876).

^๒ คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๐๖/๒๕๐๐, คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช ๒๕๐๐, หน้า ๑๖๘๓.

ส่วนใหญ่ได้แก่ New York, Massachusetts, Columbia ก็ได้ ถือว่าให้ทำการเลื่อนไปชำระในวันเปิดทำการถัดไปได้^๑

ข. การยอมรับ เบี้ยประกันภัยที่พ้นกำหนด

ในกรณีที่การชำระ เบี้ยประกันภัยได้กระทำเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาที่อาจจะชำระได้แล้ว หากผู้รับประกันภัยยังคงรับชำระ เบี้ยประกันภัยนั้นอยู่ อาจแสดงได้ว่าผู้รับประกันภัยได้สละเงื่อนไขเกี่ยวกับการชำระ เบี้ยประกันภัยนั้นแล้วและในกรณีเช่นนี้ ทำให้ผู้เอาประกันภัยเข้าใจผิดได้ว่าผู้รับประกันภัยมีเจตนาที่จะให้กรมธรรม์ประกันภัยยังคงมีผลบังคับอยู่ แต่เพียงการยอมรับ เบี้ยประกันภัยหลังจากล่วงเลยกำหนด ไม่อาจลงความ เห็นได้แน่นอนว่าจะทำให้กรมธรรม์ประกันภัยมีผล บังคับต่อไป เช่น ในกรณีที่มิชข้อกำหนดว่าการซื้อที่กรมธรรม์ประกันภัยที่ขาดอายุนั้น กระทำได้โดยการชำระ เบี้ยประกันภัยที่ค้างชำระและทำการตรวจสอบสุขภาพใหม่ ดังนี้ เพียงการยอมรับ เบี้ยประกันภัยหลังจากพ้นกำหนดชำระนั้น ไม่พอให้ถือว่าได้ต่ออายุกรมธรรม์ประกันภัยนั้นแล้ว หรือในกรณีที่จ่าย เบี้ยประกันภัยด้วยตราสารอย่างอื่นโดยมีเงื่อนไขว่า หากไม่มีการใช้เงินตามตราสารนั้น เมื่อถึงกำหนดกรมธรรม์ประกันภัยจะตกเป็นโมฆะ การเรียกให้จ่ายเงินตามตราสารหลังจากล่วงเลยกำหนดแล้ว ไม่ถือเป็นการต่ออายุกรมธรรม์ประกันภัย แต่การเรียกให้จ่ายเงินนั้นในบางสถานการณ์ที่ทำให้ผู้เอาประกันภัย เชื่อว่ากรมธรรม์ประกันภัยจะสมบูรณ์ ถ้าเขาได้ดำเนินการตามคำร้องขอ และถ้าเขากระทำการดังกล่าวแล้ว ดังนี้ผู้รับประกันภัยจะถูกปิดปากไม่ให้อ้าง เรื่องการไม่จ่าย เบี้ยประกันภัยตามกำหนด^๒

การยอมรับ เบี้ยประกันภัยที่พ้นกำหนด เป็นประจำศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, pp. 429-430.

^๒ Palmer v. The Phoenix Mutual Life Ins. Co., 84 N.Y. 63 (1881)

ถือว่า การกระทำของผู้รับประกันภัยในการยอมรับเบี้ยประกันภัยที่พ้นกำหนด อาจถือได้ว่าไม่เพียงแต่เป็นการสละเงื่อนไขในการชำระเบี้ยประกันภัยในงวดนั้น แต่เพียงงวดเดียว แต่เป็นการสละเงื่อนไขในการชำระเบี้ยประกันภัยคราวต่อไปในอนาคตด้วย^๑ แต่ถ้าหากการผ่อนผันการชำระเบี้ยประกันภัยโดยการยอมรับเบี้ยประกันภัยที่ล่วงพ้น เวลานั้นได้กระทำไปพร้อมกับมีคำเตือนถึงความจำเป็นในการจ่ายเบี้ยประกันภัยทันทีและเตือนถึงอันตรายในการส่งเบี้ยประกันภัยล่าช้าแล้ว ดังนี้ไม่ถือว่าผู้รับประกันภัยได้สละสิทธิของเขาในการบังคับให้ผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัยในงวดหน้าแต่อย่างใด^๒ ศาลสูงของสหรัฐอเมริกา (the Supreme Court) ได้กล่าวไว้ในคดี Hartford Life Ins.Co.v.Unsell^๓ ว่า ถ้าผู้รับประกันภัยกระทำการใด ทำให้ผู้เอาประกันภัยผู้ซึ่งเป็นวิญญูชนทั่วไปและเป็นผู้มีความรู้ทางธุรกิจ เชื่อว่าเขาสามารถชำระเบี้ยประกันภัย ล่วงเลยกำหนดไปได้ ๒-๓ วัน ไม่ว่าในระหว่างนั้นเขาจะมีสุขภาพดีหรือเจ็บป่วย ดังนี้ ผู้รับประกันภัยไม่อาจอ้างว่าผู้เอาประกันภัยต้องส่งเบี้ยประกันภัยภายในเวลาที่กำหนด ทั้งนี้โดยศาลไม่ต้องนำเอาเรื่องใบรับเงินมาพิจารณาเป็นการสละเงื่อนไขหรือไม่ เพียงแต่พิจารณาจากวิธีดำเนินการทางธุรกิจว่า ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิที่จะเชื่อว่าการชำระเบี้ยประกันภัยล่าช้าไป ๒-๓ วันไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่ถ้าการกระทำของผู้รับประกันภัยทำให้ผู้เอาประกันภัยเชื่อได้ว่าเขาจะต้องชำระเบี้ยประกันภัยในขณะที่เขามีสุขภาพดี ดังนี้ ถือว่าไม่มีการสละเงื่อนไขอย่างใดก็ดี ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยได้ยอมรับเบี้ยประกันภัยที่พ้นกำหนดเวลาต่อไปโดยมิได้ดำเนินการตรวจสอบสุขภาพของผู้เอาประกันภัย ดังนี้ แสดงได้ว่า เป็นการสละกำหนดเวลาชำระเบี้ยประกันภัยที่เคร่งครัดแล้ว^๔ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยได้ยอมรับเบี้ยประกันภัยที่ได้ชำระเมื่อพ้นกำหนดเวลาไปแล้ว ๗ ถึง ๓๐ วัน หลังจากวันครบกำหนดเวลาชำระ

^๑ Michael Parkington, MacGillivray & Parkington on Insurance Law, p. 435.

^๒ Smith v. New England Mutual Life Ins. Co., 63 Fed. Rep. 769 (1894).

^๓ 144 U.S. 439 (1881).

^๔ Spoeri V. Massachusetts Mutual Life Ins. Co., 39 Fed. Rep. 752 (1889).

โดยไม่ได้ทำการตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำ หากมีการชำระเบี้ยประกันภัยในวันที่ ๔ หลังจากวันครบกำหนดเวลาชำระและผู้รับประกันภัยได้ยอมรับเบี้ยประกันภัยนั้นไว้โดยเพิกเฉยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ว่า มีความตายเกิดขึ้นแล้วดังนี้ ผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบ^๑

๓.๔.๑.๒ ระยะเวลาผ่อนชำระเบี้ยประกันภัย (grace period)

ในสมัยแรกๆ ของการประกันชีวิตกรมธรรม์ประกันภัยจะสิ้นสุดลงตอนเที่ยงของวันที่ถึงกำหนดจ่ายเบี้ยประกันภัย ถ้าไม่มีการชำระเบี้ยประกันภัยในเวลานั้นและถ้าผู้เอาประกันภัยถึงแก่กรรมเมื่อเวลาบ่ายโมงในวันนั้นดังนี้ ครอบครัวของเขาจะไม่ได้รับประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตนั้นเลย

ในปัจจุบันนี้ กรมธรรม์ประกันภัยจะกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระเบี้ยประกันภัยไว้ประมาณ ๓๐ วัน นับแต่วันถึงกำหนดชำระของงวดที่สองเป็นต้นไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยระยะเวลาผ่อนชำระหนี้ไว้จึงเป็นหน้าที่ของนายทะเบียนประกันชีวิตที่จะพิจารณาเห็นสมควร เมื่อให้ความเห็นชอบกรมธรรม์ประกันภัย

๓.๔.๑.๓ การแถลงข้อความจริง (representation)

กรมธรรม์ประกันภัยจะกำหนดให้ใบคำขอเอาประกันภัย ใบแถลงสุขภาพซึ่งแนบติดกับกรมธรรม์ประกันภัย เป็นสัญญาประกันภัย และมีผลตามกฎหมายเพียงเป็นการแถลงข้อความจริงเท่านั้น ไม่มีผลเป็น "คำรับรอง" (warranty) ถ้าคำแถลงนั้นไม่มีเจตนาทุจริตแอบแฝง

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๖๔ ได้บัญญัติถึงการแถลงข้อความ เป็นเท็จ ซึ่งมีผลให้สัญญาเป็นโมฆียะ ถ้าผู้เอาประกันภัยรู้อยู่แล้วถึงความจริงนั้น และถ้อยแถลงนั้นเป็นสาระสำคัญ แต่ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วย "คำรับรอง" ดังนั้น ถ้าในกรมธรรม์ประกันภัยเขียนข้อความให้มีผลเป็นคำรับรองแล้ว แม้ว่าจะไม่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็อาจตีความให้มีผลเป็น "คำรับรอง" ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔

^๑ Smith v. New England Mutual Life Ins. Co., 63 Fed.Rep. 769 (1894).

โดยอาศัยจารีตประเพณี หรือบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง หรืออาศัยหลักกฎหมายทั่วไป แต่อย่างไรก็ดี การที่ผู้รับประกันภัยนิยมที่จะกำหนดให้คำรับรองเป็นเงื่อนไขในสัญญาประกันภัยโดยกำหนดข้อความลงในใบคำขอเอาประกันภัยและให้ผู้เอาประกันภัยลงนามรับรองว่าผู้เอาประกันภัยรับรองความจริงในคำตอบทุกข้อในใบคำขอเอาประกันภัย รับรองว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้นเป็นสาระสำคัญต่อการรับเสี่ยงภัย และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาประกันภัยที่เสนอทำนั้น และความถูกต้องของข้อเท็จจริงดังกล่าวถูกกำหนดให้เป็น "พื้นฐานของสัญญา" (basis of the Contract) ทำให้เกิดผลต่อการระทำการตกลงระหว่างคู่สัญญาว่า ทุกๆ ส่วนของข้อมูลที่เปิดเผยหรือแถลงในใบคำขอเอาประกันภัยนั้น ถือเป็นพื้นฐานของสัญญา ทำให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับประกันภัยมากกว่าผู้เอาประกันภัย โดยผู้รับประกันภัยสามารถเปลี่ยนแปลงคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงธรรมดาให้เป็นคำรับรองด้วยการกำหนดข้อความดังกล่าวในสัญญาก็ทำให้คำแถลงนั้นกลายเป็นคำรับรองโดยอาศัยเทคนิคของการร่างสัญญา ดังนั้นการปฏิเสธความรับผิดชอบตามสัญญาจึงกลายเป็นการปฏิเสธทางเทคนิค ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นกรรมและเป็นปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ "คำรับรอง" ที่ต้องแก้ไข ซึ่งในประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาวิธีดำเนินการแก้ไขปัญหาคือ

ในประเทศอังกฤษ ปัญหาความไม่พอใจต่อการนำคำรับรองไปใช้เป็นพื้นฐานแห่งความรับผิดของผู้รับประกันภัยในสัญญา ได้เกิดขึ้นมานาน เช่น ในคดี Joel v. Law Union Moulton, L.J. กล่าวว่าผู้รับประกันภัยน่าจะพึงพอใจกับหลักที่ต้องแถลงข้อเท็จจริงตามหลักที่จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความสุจริตอย่างยิ่งตามกฎหมาย แต่กลับได้พยายามที่จะร่างเงื่อนไขในสัญญาให้เป็นคำรับรองและเกิดความได้เปรียบผู้บริโภคน (ลูกค้า หรือผู้เอาประกันภัย) มากยิ่งขึ้น ซึ่งท่านรู้สึกเป็นห่วงถึงการปฏิบัติที่ว่า ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ควรที่สาธารณชนจะได้ระวังอันตรายนี้ไว้ แต่ศาลจำนวนมากเห็นว่า การแก้ไขปัญหาคือความไม่เป็นธรรมในการใช้คำรับรองจะแก้ไขได้โดยมีประสิทธิภาพหากฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้บัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อแก้ไขเองจนกระทั่งปี ค.ศ. ๑๙๗๔-๑๙๘๐ ประเทศอังกฤษจึงมีการพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง

ในปี ค.ศ. ๑๙๘๐ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (Law Reform Committee)

ของประเทศอังกฤษได้เสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับ "คำรับรอง" ในหลายประเด็น^๑ เนื่องจากเห็นว่ากฎหมายเรื่องนี้บกพร่องในหลายประการ สำหรับเรื่องข้อกำหนดในสัญญาที่กำหนดว่าเป็น "พื้นฐานของสัญญา" นั้น คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเห็นว่ามีข้อบกพร่องที่สำคัญอยู่ ๒ ประการคือ

๑. ผู้รับประกันภัย สามารถบอกล้างสัญญาและปฏิเสธความรับผิดชอบตามสัญญา ได้หากคำแถลงนั้นเกิดความไม่จริงแม้ในรายละเอียดที่ไม่ใช่สาระสำคัญ และการแถลงเท็จเกิดขึ้นโดยไม่จงใจ หรือเกิดขึ้นด้วยความบริสุทธิ์

๒. การแถลงข้อความ แม้ว่าจะจะเป็นจริงตามความรู้ของผู้แถลง ก็อาจจะไม่เป็นการถูกต้องตามความเป็นจริงได้ ซึ่งการให้ผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดในกรณีเช่นนี้ได้ ก็ไม่เป็นธรรมเช่นกัน

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย จึงมีข้อเสนอว่า

๑. ผู้รับประกันภัยไม่ควรมีสิทธิปฏิเสธความรับผิดชอบได้ หากเป็นการผิดคำรับรอง ซึ่งไม่ใช่สาระสำคัญต่อการเสี่ยงภัย แม้ว่าจะมีการใช้คำว่า "คำรับรอง" ก็ตาม

๒. ข้อตกลงในสัญญาสามารถจะถือเป็นคำรับรองในสาระสำคัญได้ ถ้าสิ่งนั้นเป็นสาระสำคัญในตัวมันเอง ซึ่งกระทบต่อการเสี่ยงภัย นั่นคือถือว่าเป็นข้อมูลให้ผู้รับประกันภัย ผู้มีความฉลาดรอบคอบใช้ตัดสินใจในการรับเสี่ยงภัย หรือไม่รับเสี่ยงภัยและถ้ารับเสี่ยงภัยจะคิดในอัตราเบี้ยประกันภัยเท่าใด

^๑ บรรลือ คงจันทร์, "การไม่เปิดเผยความจริง การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ และการให้คำรับรองในการทำสัญญาประกันภัย, "วารสารสำนักงานประกันภัย (ที่ระลึกวันครบรอบ ๓ ปี ในการบงฐานะขึ้นเป็นกรม ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๔) : ๓๗ ซึ่งอ้าง The Post Magazine 27 November 1980, pp. 2916, 2984 - 2985, 11 December 1980 pp. 3052-3053, 25 December 1980, pp.3097-3101.

๓. ข้อเท็จจริงและข้อตกลงในสัญญาประกันภัย ซึ่งมีลักษณะครบถ้วนเป็น คำรับรองตามหลักกฎหมาย common law จะได้รับการสันนิษฐานว่า เป็นข้อสาระสำคัญในการรับเสี่ยงภัย แต่ผู้เอาประกันภัยสามารถพิสูจน์เพื่อปฏิเสธข้อสันนิษฐานนี้ได้ โดยแสดงว่า ข้อกำหนดในคำถำมนั้น เกี่ยวข้องกับสิ่งซึ่งไม่ใช่ข้อสาระสำคัญต่อการเสี่ยงภัย

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เล็งเห็นว่าหลักในเรื่องคำรับรองนั้น ทำขึ้นได้ โดยไม่ยากนัก แต่เป็นหลักที่ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัย ดังนั้น มลรัฐต่างๆ ส่วนมากจะพยายามดำเนินการเพื่อลบล้างหรือแก้ไขหลักเกี่ยวกับคำรับรองนี้ซึ่งอาจแยกออกได้ เป็น ๒ วิธีคือ

๑. โดยทางศาล

ศาลจะถือว่าข้อความใดในสัญญาเป็นคำรับรองต่อเมื่อได้ระบุไว้แจ้งชัด ว่าเป็นคำรับรอง^๑ และแม้ว่าจะกำหนดไว้แจ้งชัดว่า ข้อความนั้นเป็นคำรับรองศาลก็ไม่ได้ ตีความว่าเป็นคำรับรองในทุกกรณี^๒ ข้อความที่แฉงนั้น หากไม่ชัดแจ้งเป็นคำรับรองศาลจะตี ความว่าเป็นเพียงการแถลงข้อความจริง มากกว่าเป็นคำรับรอง^๓ ถ้อยคำที่ให้ในขณะตรวจ สุขภาพนั้นไม่ใช่คำรับรอง^๔

๒. โดยการออกกฎหมายลายลักษณ์อักษร

กฎหมายของมลรัฐต่างๆ มีลักษณะแตกต่างกันเป็นกลุ่มๆ พอสรุปได้ ดังนี้^๕

^๑ Jefferson Ins.Co.v.Cotheal,1831, 7 Wend, (N.Y.) 72.

^๒ Fitch v.American Popular Life Ins.Co., 1875, 59 N.Y.557.

^๓ Phoenix Mutual Life Ins.Co.v.Raddin,1887,120 U.S.183.

^๔ Home Life Ins.Co.v.Fisher, 188 US 726.

^๕ บรรณานุกรม คางจันทร์, "การไม่เปิดเผยความจริงการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ

และการให้คำรับรองในการทำสัญญาประกันภัย. วารสารสำนักงานประกันภัย (ที่ระลึกวันครบรอบ ๓ ปี ในการยกฐานะขึ้นเป็นกรม ๒๔ มีนาคม ๒๔๒๔): ๓๔-๓๕.

๑. เมื่อข้อแถลงที่ทำโดยผู้เอาประกันภัยได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรมธรรม์ประกันภัย และเป็นคำรับรองมากกว่าเป็นเรื่องการแถลงข้อเท็จจริง เพื่อบรรเทาการตีความที่เข้มงวด กฎหมายลายลักษณ์อักษรมากกว่าสิ่งหนึ่งของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดว่า คำแถลงที่ทำโดยผู้เอาประกันภัยในใบคำขอเอาประกันภัยนั้น นอกจากจะทำโดยจงใจฉ้อฉล ให้ถือ ว่าเป็นการแถลงข้อเท็จจริงไม่ใช่คำรับรองและกฎหมายเหล่านี้จะใช้อยู่เฉพาะในสัญญาประกันชีวิต หรือ เฉพาะสัญญาประกันชีวิตและประกันภัยสุขภาพ เท่านั้น ผลของกฎหมายดังกล่าว กำหนดให้ผู้รับประกันภัยพิสูจน์ว่าคำแถลงนั้นเป็นสาระสำคัญและเป็นเท็จ หากผู้รับประกันภัยต้องการจะบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัย ด้วยเหตุว่าผู้เอาประกันภัยทำผิดคำรับรอง

๒. มลรัฐจำนวนน้อยได้แก้ไขกฎหมาย common law ว่า การผิดคำรับรองหรือการแถลงข้อเท็จจริงไม่อาจใช้เป็นเหตุอ้างเพื่อบอกเลิกสัญญาประกันภัยได้ นอกจากการทำผิดคำรับรองนั้นเป็นมูลเหตุแท้จริง หรือมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งมลรัฐ Iowa ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้รับประกันภัยในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายที่เกิดขึ้นกับการทำผิดคำรับรอง

๓. มลรัฐจำนวนน้อย เช่น Illinois ได้ยึดหลักกลางๆ ระหว่างข้อ ๑ และข้อ ๒ ข้างต้น โดยกำหนดว่า "ไม่มีการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ หรือคำรับรองเท็จที่ทำ โดยผู้เอาประกันภัยหรือผู้แทนของผู้เอาประกันภัยในการเจรจาทำสัญญา หรือการทำผิดเงื่อนไขของสัญญาประกันภัยอันจะมีผลให้สิทธิเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันภัย หรือทำให้กรมธรรม์ประกันภัยเป็นโมฆียะ หรือไม่บรรลุผล เว้นแต่ การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ หรือคำรับรองเท็จ หรือเงื่อนไขนั้นได้กล่าวไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยหรือมีการสลักหลังหรือเขียนลงไป ในกรมธรรม์ประกันภัยนั้น หรือในใบคำขอเอาประกันภัยที่เป็นลายลักษณ์อักษร และซึ่งสำเนาได้แนบหรือบันทึกไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย และทำให้เป็นส่วนหนึ่งของกรมธรรม์ประกันภัย ไม่มีการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ เช่นนั้นหรือคำรับรองเท็จจะทำให้สิ้นสิทธิ หรือทำให้เสียไป นอกจากว่าจะทำโดยจงใจฉ้อฉลหรือกระทบในสาระสำคัญทั้งในการยอมรับการเสี่ยงภัยหรือยืนยันตราที่ได้รับเสี่ยงโดยบริษัทแต่บทบัญญัตินี้ไม่ใช่ว่าบังคับกับกรมธรรม์ประกันภัยการขนส่งทางทะเล หรือการ

ประกันภัยการขนส่ง" จะเห็นได้ว่าเป็นกรณีที่มีการรับรองข้อความที่แถลงนั้นไม่แตกต่างจากหน้าที่
แถลงข้อความเท็จ คือต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเท่านั้นที่ทำให้สัญญา
เสียไป

ใน New York Insurance Law Section 150 (2) ก็ได้กำหนดไว้ว่า
การผิดคำรับรองที่จะทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะนั้น ต้องเป็นกรณีผิดคำรับรองในสาระสำคัญ
ที่เพิ่มความเสียหาย หรือทำให้เกิดความเสียหายในการคุ้มครองตามสัญญา^๑

ในประเทศไทยตามที่กล่าวมาแล้วว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้มี
บทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องคำรับรองโดยตรง แต่เนื่องจากประเทศไทยยอมรับหลักเสรีภาพในการ
ทำสัญญา และสัญญาจะเกิดความบกพร่องไม่สมบูรณ์ต่อเมื่อการตกลงนั้นขัดต่อกฎหมายและความ
สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๓, ๑๑๔ ฉะนั้น ผู้รับ
ประกันภัยจะกำหนดว่าข้อเท็จจริงอย่างใดมีผลทำให้สัญญาเป็นโมฆียะไม่ได้ กรณีอย่างไรจะทำให้
สัญญามีผลเป็นโมฆียะนั้นต้องเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น แต่คู่สัญญาที่มีเสรีภาพที่จะกำหนด
ว่าข้อเท็จจริงใดถือเป็นข้อเท็จจริงอันสำคัญหรือเป็นข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบได้ และผู้รับ
ประกันภัยนิยมกำหนดเงื่อนไขในสัญญาประกันภัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อความจริงให้มีลักษณะเป็น
คำรับรอง เช่น

- "ข้าพเจ้าผู้สมัครขอเอาประกันชีวิต ซึ่งมีชื่อระบุในใบสมัครนี้ ขอรับรองว่า
ถ้อยแถลงทั้งหมดนี้กับ ถ้อยแถลงที่ได้ตอบนายแพทย์ตรวจสอบสภาพร่างกายของข้าพเจ้าทุกข้อ
เป็นความจริงทุกๆ รายการ และยอมรับว่าเป็นมูลฐาน และสาระสำคัญทำให้บริษัท เชื่อถือยินยอม

^๑ New York Insurance Law (1979-1980) section 150 (2):

No breach of warranty shall avoid an insurance contract or defeat
recovery thereunder unless such breach materially increased the risk
of loss, damage or injury within the coverage of the contract. . .

รับเอาประกันชีวิตของข้าพเจ้า . . . หากถ้อยแถลงที่ให้ไว้ไม่ตรงต่อความจริงแล้ว ข้าพเจ้ายินยอมให้ถือว่าการประกันชีวิตของข้าพเจ้าตกเป็นโมฆียะ ซึ่งบริษัทมีสิทธิบอกล้างได้ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕"

- "ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ถ้อยคำข้างต้นนี้เป็นความจริงทุกประการ. . . และข้าพเจ้ายินยอมให้ถือว่าถ้อยคำที่ให้ไว้ในใบคำขอเอาประกันนี้กับถ้อยคำที่ให้ไว้แก่แพทย์ผู้ตรวจและหรือที่ปรากฏในเอกสารอื่นใดที่ให้ไว้ต่อบริษัทนั้น เป็นมูลฐานและเป็นสาระสำคัญแห่งกรมธรรม์ประกันชีวิตซึ่งบริษัทฯ จะพึงออกให้แก่ข้าพเจ้าและถ้าปรากฏว่า ถ้อยคำข้อใดข้อหนึ่งในเอกสารทั้งหลายดังกล่าวข้างต้นไม่เป็นความจริงสัญญาประกันชีวิตที่ออกให้ตามคำขอฉบับนี้ย่อมเป็นโมฆียะและบริษัท มีสิทธิบอกล้างสัญญาประกันได้ตามกฎหมาย"

จะเห็นได้ว่า ข้อความในใบคำขอเอาประกันภัยที่ว่า : . . . :ให้ถือว่าถ้อยคำที่ให้ไว้. . . เป็นมูลฐานและเป็นสาระสำคัญแห่งกรมธรรม์ประกันภัย . . ." นั้น แสดงว่า ผู้รับประกันภัยกำหนดให้ถ้อยแถลงต่าง ๆ ที่ผู้เอาประกันภัยได้ให้ไว้และรับรองว่าเป็นความจริงนั้น เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาหรือเป็นพื้นฐานของสัญญา ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น หากปรากฏในภายหลังว่า คำตอบที่แถลงไปนั้นไม่ถูกต้องก็เท่ากับ เป็นการทำผิดข้อสัญญา เป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยมีสิทธิยกเลิกสัญญาได้ ตามหลักสัญญาทั่วไป ดังนั้น แม้ผู้รับประกันภัยจะไม่อาจกำหนดให้สัญญามีผลเป็นโมฆียะได้ แต่โดยอาศัยเทคนิคในเรื่อง "พื้นฐานของสัญญา" ก็ทำให้ผู้รับประกันภัยสามารถเข้าไปสู่จุดเดียวกับการทำให้สัญญาเป็นโมฆียะได้ ในเรื่องผลของการผิดคำรับรองนี้ ยังไม่ปรากฏเป็นคดีพิพาทถึงศาลในประเด็นนี้โดยตรง ดังนั้นจึงยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาที่จะใช้เป็นบรรทัดฐานประกอบการพิจารณาได้ว่าจะต้องมีการปฏิบัติตามคำรับรองโดยเคร่งครัดเพียงใด

อย่างไรก็ดี จากปัญหาในการใช้คำรับรองในต่างประเทศ ดังที่กล่าวมาแล้ว และจากการที่ผู้รับประกันภัยได้กำหนดไว้ในใบคำขอเอาประกันภัยนั้นเองว่า ถ้าถ้อยแถลงไม่เป็นความจริง ผู้รับประกันภัยมีสิทธิบอกล้างสัญญาประกันภัยได้ โดยอ้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕ นั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัย

การใช้คำรับรองในประเทศไทยควรเป็นการใช้เพื่อขยายความในมาตรา ๘๖๕ ในสิ่งซึ่งผู้รับประกันภัยถือว่าเป็นข้อสาระสำคัญในการประกันภัยหรือในการกำหนดเบี้ยประกันภัย ผลของการผิดคำรับรองควรจะอยู่ในขอบเขตของ มาตรา ๘๖๕ ด้วย กล่าวคือต้องเป็นการผิดที่ผิดคำรับรองในเรื่องสำคัญ และอายุความบอกล้างก็เป็นไปตาม มาตรา ๘๖๕ วรรค ๒ ในปัจจุบันนี้นายทะเบียนประกันชีวิตจะให้ความเห็นชอบข้อความที่เขียนไว้ชัดเจนมิให้ การแถลงข้อความ เป็นเท็จ มีผลเป็นคำรับรอง

๓.๔.๑.๔ ระยะเวลาบอกล้างสัญญา (incontestable period)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕ วรรคสองบัญญัติว่า "ถ้ามิได้ใช้สิทธิบอกล้างภายในกำหนด เดือนหนึ่งนับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกล้างได้ ก็ดี หรือมิได้ใช้สิทธินั้น ภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่สัญญาที่ดีท่านว่าสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไป" แม้จะมีบัญญัติไว้ดังกล่าวแล้ว ยังได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยอีกด้วย

๑. เป็นข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัย

กรมธรรม์ประกันภัยในสัญญาประกันชีวิตจะมีข้อกำหนดอยู่ข้อหนึ่ง เกี่ยวกับการบอกล้างสัญญาว่าในระหว่างที่ผู้เอาประกันภัยยังมีชีวิตอยู่หลังจากกรมธรรม์ประกันภัยนี้มีผลบังคับใช้ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง โดยทั่วไปจะกำหนดระยะเวลาบอกล้างไว้ ๒ ปี นับแต่สัญญา มีผลบังคับ นอกจากการสิ้นสุดของสัญญาเกิดจากการไม่ชำระเบี้ยประกันภัยผู้รับประกันภัยจะไม่โต้แย้งหรือคัดค้านกรมธรรม์ประกันภัย ดังนั้น การไม่โต้แย้งคัดค้าน จึงหมายถึง การที่ผู้รับประกันภัยไม่อาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขความสมบูรณ์ของกรมธรรม์ประกันภัย^๑ ซึ่งเป็นกรณีหนึ่งที่ทำให้สัญญาประกันชีวิตมีผลบังคับโดยสมบูรณ์

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อกำหนด เช่นนี้กฎหมายบังคับให้กำหนดลงไว้ใน

^๑ Janice E. Greider and William T. Beades, Law and the Life Insurance Contract, p. 260.

กรมธรรม์ประกันภัย เช่น "NewYork Insurance law, article 7, section 155 (1)(b)"

๒. เหตุที่ต้องกำหนดข้อกำหนดนี้ขึ้น

เหตุที่ต้องมีข้อกำหนดเรื่องระยะเวลาออกล้างสัญญาเพราะหากให้ผู้รับประกันภัย มีสิทธิบอกล้างสัญญาเมื่อใดก็ได้ไม่มีกำหนด หรือ กำหนดให้ผู้รับประกันภัยมีสิทธิบอกล้างสัญญา ในระยะเวลาที่นานเกินสมควรแล้ว จะทำให้ผู้เอาประกันภัยเสียเปรียบ เพราะถ้าผู้รับประกันภัยใช้สิทธิบอกล้างสัญญา เมื่อผู้เอาประกันภัย ถึงแก่ความตายแล้ว ไม่ว่าจะอ้างเหตุใดก็ตาม ผู้รับประกันภัยตามสัญญา ซึ่งไม่ทราบรายละเอียดในการทำสัญญาระหว่าง ผู้รับประกันภัยกับผู้เอาประกันภัยจะไม่อาจต่อสู้หรือเรียก ร้องสิ่งใดจากผู้รับประกันภัยได้ และ ไม่อาจหาหลักฐานใดๆ มาสืบพิสูจน์ความสมบูรณ์ของสัญญาได้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ผู้เอาประกันภัยย่อมต้องการความมั่นใจในการทำสัญญาประกันชีวิตว่าตนจะได้รับความคุ้มครองตาม สัญญาประกันชีวิต เมื่อตนได้ทำการตรวจสอบสุขภาพและปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้รับประกันภัยแล้ว ดังนั้น หากผู้รับประกันภัยจะบอกล้างสัญญาประกันชีวิต จึงควรบอกล้างโดยเร็ว เพื่อว่าเมื่อ ผู้เอาประกันภัยทราบว่าผู้รับประกันภัยไม่ยอมรับทำสัญญาประกันชีวิตต่อไปจะได้ไปติดต่อทำสัญญา ประกันชีวิตต่อผู้รับประกันภัยรายอื่นซึ่งอาจรับประกันชีวิตเขาตลอดไป

(b) A provision that the policy shall be incontestable after it has been in force during the lifetime of the insured for a period of two years from its date of issue, except for nonpayment of premiums and except for violation of the conditions of the policy relating to military or naval service; and at the option of the insurer, provisions relating to benefits in the event of total and permanent disability, and provisions which grant additional insurance specifically against death by accident or accidental means, may also be excepted.

ส่วนกรณีผู้เอาประกันภัยบอกล้างสัญญาอันไม่มีกำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย เพราะมีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔๔ แล้ว โดยกำหนดว่า "ผู้เอาประกันภัยชอบที่จะบอกเลิกสัญญาประกันภัยเสียในเวลาใดๆ ก็ได้ด้วยการงดไม่ส่งเบี้ยประกันภัยต่อไป . . ."

๓. ระยะเวลาบอกล้างสัญญาใช้ในเรื่องใด

โดยทั่วไปถือกันว่า ผู้รับประกันภัยได้กำหนดข้อความเกี่ยวกับระยะเวลาบอกล้างสัญญา (the incontestable clause) ไว้เพื่อสละสิทธิโต้แย้งในเรื่องการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (misrepresentation) การปกปิดข้อความจริง (concealment) หรือการฉ้อฉล (fraud) ในคำขอเอาประกันภัย^๑ ซึ่งเรื่องต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญอันเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของสัญญาประกันชีวิต ฉะนั้นเมื่อเกิดกรณีที่ไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จขึ้น ส่วนใหญ่ผู้รับประกันภัยจะรีบดำเนินการฟ้องร้องทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้สูญเสียสิทธิในการบอกล้างสัญญาประกันชีวิต อันอาจเนื่องมาจากการปล่อยให้สัญญาดำเนินต่อไปจะถือได้ว่าเป็นการสละสิทธิในการบอกล้าง และต้องดำเนินการบอกล้างภายในเวลาที่กำหนด

๔. กรณีที่ผู้รับประกันภัยอาจบอกล้างสัญญาได้

ก. กำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้ในข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาบอกล้างสัญญา

ได้แก่^๒

- การไม่ชำระเบี้ยประกันภัย
- การฝ่าฝืนเงื่อนไขต่างๆ ในกรมธรรม์ประกันภัย เกี่ยวกับการทหาร
- ข้อกำหนดที่เพิ่มเติมเป็นพิเศษต่อความตายอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ เป็นต้น

^๑ Janice E. Greider and William T. Beades, Law and the Life Insurance Contract, p. 262.

^๒ New York Insurance Law, article 7, section 155 (1). (b).

ข. การปลอมตัวโดยฉ้อฉล (fraudulent impersonation)^๑

เป็นข้อยกเว้นที่เกิดจากรณีที่ค่าขอเอาประกันภัยได้ทำขึ้นเพื่อขอเอาประกันชีวิตบุคคลหนึ่งแต่กลายเป็นบุคคลอื่นที่ไปรับการตรวจสุขภาพ ซึ่งถือได้ว่าไม่เคยมีการทำสัญญาต่อผู้เอาประกันภัยมาก่อน อันเป็นเรื่องพื้นฐานของกฎหมายเกี่ยวกับสัญญา

สำหรับกรรมธรรม์ประกันภัยในสัญญาประกันชีวิตที่นายทะเบียนให้ความเห็นชอบในขณะนี้ จะมีข้อความว่าผู้รับประกันภัยจะไม่ใช้สิทธิบอกล้างสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๖๕ เมื่อพ้นระยะเวลา ๒ ปี นับแต่วันที่สัญญามีผลบังคับ และในเมื่อผู้เอาประกันภัยยังคงมีชีวิตอยู่

๓.๔.๑.๕ การแถลงอายุคลาดเคลื่อน (misstatement of age)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๔๓ บัญญัติว่า

"การใช้เงินอาศัยเหตุความทรงซึ้ง หรือมรรยาทของบุคคลผู้ใด แม้ได้แถลงอายุของบุคคลผู้นั้นไว้คลาดเคลื่อนไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้ได้กำหนดจำนวนเบี้ยประกันภัยไว้ต่ำไซ้ริ ทำนให้ลจจำนวนเงินอันผู้รับประกันภัยจะถึงต้องใช้นั้นลงตามส่วน

แต่ถ้าผู้รับประกันภัยพิสูจน์ได้ว่าในขณะที่ทำสัญญานั้นอายุที่ถูกต้องแท้จริงอยู่นอกจำกัคชัตราตามคำปากคิของเขาแล้ว ทำนว่าสัญญานั้นเป็นโมฆิยะ"

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Janice E. Greider and William T. Beades, Law and the Life Insurance Contract, p. 275.

ในเรื่องนี้ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และมาตรา ๘๕๓ ดังกล่าว คล้ายคลึงกัน คือการตกลงอายุความคลาดเคลื่อนไม่ทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ หรือโมฆะ แต่ให้ชดใช้เงินตามส่วนที่คำนวณจากเบี้ยประกันภัยที่ชำระไว้แล้ว แต่ถ้าอายุจริงอยู่นอก (ต่ำหรือสูงกว่า) จำกัดอัตราทางการค้า ปกติของบริษัทประกันภัยแล้ว สัญญานั้นจึงจะตกเป็นโมฆียะ

๓.๔.๑.๖ การมีส่วนร่วมในเงินส่วนเกินของบริษัท (Participation in surplus)

ข้อกำหนดในเรื่องนี้จะกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยประเภทเงินปันผล (participation policy) จะต้องได้รับส่วนแบ่งเงินส่วนเกิน (surplus) จากผู้ประกันภัยประจำปี เมื่อผู้รับประกันภัยแบ่งเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้นและจะกำหนดเวลาแบ่งเงินส่วนเกินให้แก่ผู้เอาประกันภัยไม่ให้นานเกินไป เมื่อผู้รับประกันภัยมีเงินส่วนเกิน พร้อมกับได้บัญญัติรายละเอียดในการกำหนดเงินส่วนเกินนี้ไว้ด้วย เพื่อป้องกันมิให้ผู้รับประกันภัยคำนวณเงินที่จะแบ่งไว้ต่ำกว่าจำนวนที่ควรจะเป็น

ในเรื่องนี้พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๔๑๐ มาตรา ๒๔ (๑๐) บัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้บริษัทประกันภัยปฏิบัติในเรื่อง "การจ่ายเงินปันผลแก่ผู้เอาประกันภัย" ได้

๓.๔.๑.๗ เงินกู้ยืมโดยมีกรมธรรม์ประกันภัยเป็นประกัน (policy loan)

ข้อกำหนดนี้จะกำหนดสิทธิการกู้ของผู้เอาประกันภัยไว้ในเมื่อกรมธรรม์ประกันภัยมีผลบังคับไม่น้อยกว่า ๓ ปี โดยกำหนดเป็นส่วนสัมพันธ์กับมูลค่าเงินสด (cash value) ในพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. ๒๔๑๐ มาตรา ๒๔ (๔) ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ มีอำนาจประกาศกำหนดให้บริษัทประกันภัยปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง "การให้กู้ยืมเงินโดยมีกรมธรรม์ประกันภัยเป็นประกัน"

๓.๔.๑.๘ มูลค่าอันไม่อาจริบได้ (non-forfeiture value)

เมื่อผู้เอาประกันภัยได้ส่งเบี้ยประกันภัยไปชำระระยะเวลาหนึ่ง โดยปกติเป็นเวลา ๒-๓ ปี กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนั้นจะเกิดมูลค่าขึ้น เงินจำนวนนี้ ผู้รับประกันภัยจะริบเป็นของตนไม่ได้เมื่อกรมธรรม์ประกันภัยสิ้นผลบังคับเนื่องจากการขาดส่งเบี้ยประกันภัย ซึ่งเรียกว่า "มูลค่าอันไม่อาจริบได้" แต่ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิที่จะได้รับคืนในรูปของ (ก) เงินสดตามมูลค่าเงินสดที่เกิดขึ้น (ข) ขอรับเป็นกรมธรรม์ประกันภัยประเภทใช้เงินสำเร็จ คือกรมธรรม์ประกันภัยที่ชำระเบี้ยประกันภัยครั้งเดียวสำเร็จเรียบร้อยแล้ว กรมธรรม์ประกันภัยประเภทนี้ระยะเวลาที่เอา

ประกันชีวิตจะทำเต็ม แต่จำนวนเงินเอาประกันภัยจะลดลง คือใช้มูลค่าเงินสดที่เกิดขึ้นชำระ เบี้ยประกันภัยครั้งเดียวโดยให้มีจำนวนเงินเอาประกันภัยเท่าเดิม แต่ระยะเวลาขยายออกไป

ข้อกำหนดเรื่องมูลค่าอื่นไม่อาจรับได้ จะให้สิทธิแก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีที่ไม่สามารถหรือไม่ประสงค์จะชำระ เบี้ยประกันภัยต่อไป โดยให้สิทธิที่จะขอรับมูลค่าเวนคืนเงินสด (cash surrender value) หรือแปลงเป็นกรมธรรม์ประกันภัยประเภทใช้เงินสำเร็จ (paid-up policy) หรือกรมธรรม์ประกันภัยประเภทขยายเวลา (extended term)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔๔ ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เอาประกันภัยที่จะบอกเลิกสัญญาโดยการงดเบี้ยประกันภัย และมีสิทธิที่จะได้รับ "ค่าเวนคืนเงินสด" ถ้าและได้ส่งเบี้ยประกันภัยมาครบ ๓ ปี และมีสิทธิที่จะขอรับเป็น "กรมธรรม์ประกันภัยใช้เงินสำเร็จ" ซึ่งคล้ายกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา และในพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๔๑๐ มาตรา ๒๔ บัญญัติให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ที่จะประกาศกำหนดให้บริษัทประกันภัยปฏิบัติในเรื่อง "อัตราค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันภัย และเงื่อนไขในการจ่ายเงินนั้น"

๓.๕.๑.๔ ตารางมูลค่าต่าง ๆ และสิทธิการเลือก (tables of value and options)

ในประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้ผู้รับประกันภัยแสดงตารางมูลค่าต่าง ๆ ไว้พร้อมกับกำหนดระยะเวลาที่ต้องแสดง เช่น ไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี หรือเท่ากับอายุของกรมธรรม์ประกันภัย หากอายุของกรมธรรม์ประกันภัยน้อยกว่า ๒๐ ปี นอกจากนี้ยังกำหนดให้ผู้รับประกันภัยให้สิทธิแก่ผู้เอาประกันภัยที่จะเลือกใช้สิทธิในมูลค่าใดก็ตามที่แสดงไว้ในตารางในกรมธรรม์ประกันภัยก็ได้

สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.๒๔๑๐ ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับมูลค่าต่าง ๆ และสิทธิการเลือกไว้ แต่ในทางปฏิบัติ นายทะเบียนประกันชีวิตจะให้ผู้รับประกันภัย แสดงตารางมูลค่าเวนคืนเงินสด และมูลค่ากรมธรรม์ประกันภัยใช้เงินสำเร็จไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยด้วย ส่วนระยะเวลาที่ต้องแสดงได้กำหนดไว้อย่างน้อย ๒๐ ปี หรือเท่ากับอายุกรมธรรม์ประกันภัยเมื่ออายุกรมธรรม์ประกันภัยต่ำกว่า ๒๐ ปี

๓.๔.๑.๑๐. การรื้อฟื้นกรมธรรม์ประกันภัย (re-instatement)

ข้อกำหนดในเรื่องนี้ให้ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิที่จะรื้อฟื้นกรมธรรม์ประกันภัยให้มีผลบังคับต่อไปอีกเมื่อใดก็ได้ภายในระยะเวลา ๓ ปี นับตั้งแต่วันที่กรมธรรม์ประกันภัยขาดผลบังคับเนื่องจากการขาดชำระเบี้ยประกันภัย เมื่อได้แสดงหลักฐานการมีความสมบูรณ์ที่จะเอาประกันชีวิตได้ (insurability) พร้อมกับได้ชำระเบี้ยประกันภัยย้อนหลังพร้อมดอกเบี้ยและหนี้สินต่าง ๆ ที่มีอยู่กับผู้รับประกันภัยจนครบถ้วนแล้ว สิทธิในการรื้อฟื้นกรมธรรม์ประกันภัยนี้ให้ประโยชน์แก่ผู้เอาประกันภัยมาก เพราะค่าใช้จ่ายจะน้อยกว่าการเอาประกันชีวิตใหม่ โดยเฉพาะมูลค่าอันไม่อาจริบได้ จะต่อเนื่องโดยไม่ขาดตอน

ในประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ผู้รับประกันภัยต้องให้สิทธิการรื้อฟื้นกรมธรรม์ประกันภัยแก่ผู้เอาประกันภัย แต่ข้อกำหนดนี้จะมีอยู่ในกรมธรรม์ประกันภัยทุกประเภทโดยมีข้อความและเงื่อนไขตามมาตรฐานสากล ทั้งนี้ โดยนายทะเบียนประกันชีวิต เป็นผู้อำนวยการพิจารณาให้ความเห็นชอบข้อความในกรมธรรม์ประกันภัย

๓.๔.๑.๑๑. การจ่ายเงินผลประโยชน์หรือเงินทดแทน (settlement)

การจ่ายเงินผลประโยชน์หรือเงินทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย จะต้องจ่ายทันทีเต็มจำนวนเมื่อผู้รับประกันภัยได้รับหลักฐานพิสูจน์ถึงการมรณะกรรม หากจะมีการผ่อนชำระก็จะต้องมีตารางแสดงจำนวนและระยะเวลาในการผ่อนชำระให้แน่นอน

ในประเทศไทย ยังไม่มีข้อบังคับในเรื่องนี้ แต่ในทางปฏิบัตินั้น ในกรมธรรม์ประกันภัยทุกประเภทจะมีข้อกำหนดนี้ตามแนวกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

๓.๔.๑.๑๒. ชื่อกรมธรรม์ประกันภัย (title)

กรมธรรม์ประกันภัยทุกแบบทุกประเภทจะต้องมีชื่อของกรมธรรม์ประกันภัยแสดงไว้ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง แสดงถึงลักษณะและรูปแบบของกรมธรรม์ประกันภัยโดยสรุป

๓.๔.๒ ข้อกำหนดประเภทที่ต้องห้ามกำหนดไว้ในสัญญา

ข้อกำหนดประเภทนี้กฎหมายไทยไม่มีกำหนดไว้โดยเฉพาะ จึงต้องใช้กฎหมายทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ และอาศัยอำนาจของนายทะเบียนประกันชีวิตในการพิจารณาข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัยให้เหมาะสม และเป็นไปตามมาตรฐานสากล ข้อกำหนดประเภทต้องห้ามมี ดังนี้

๓.๔.๒.๑ อายุความ

ห้ามมิให้มีข้อกำหนดในกรมธรรม์ประกันภัยจำกัดระยะเวลาที่ผู้เอาประกันภัยจะฟ้องร้องต่อศาลไว้น้อยกว่าหนึ่งปี นับแต่วันที่เกิดเหตุที่จะฟ้องร้องได้

๓.๔.๒.๒ กำหนดกรมธรรม์ประกันภัยย้อนหลัง

ห้ามมิให้ผู้รับประกันภัยกำหนดวัน เริ่มมีผลบังคับของกรมธรรม์ประกันภัยเกินกว่า ๖ เดือนนับแต่วันเสนอขอเอาประกันภัยครั้งแรก ทั้งนี้ เพื่อเหตุผลในการนับอายุของผู้เอาประกันชีวิตให้น้อยลงและเป็นผลให้ เบี้ยประกันภัยต่ำลง

ประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้จึงต้องอาศัยนายทะเบียนประกันชีวิต ดำเนินการในทางปฏิบัติโดยได้บอกกล่าวให้ผู้รับประกันภัยทราบว่าไม่ควรออกกรมธรรม์ประกันภัยให้มีผลบังคับก่อนวันเสนอขอเอาประกันภัย เพราะการให้ความคุ้มครองย้อนหลังจะทำให้ผู้เอาประกันภัยเสียเปรียบ เนื่องจากต้องจ่ายค่าเบี้ยประกันภัยโดยไม่มี การคุ้มครอง ผลในการนับอายุเพื่อลด เบี้ยประกันภัยก็เป็นวิธีการที่เสี่ยงภัยไม่เป็นไปตามหลักวิชา และจะเกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นผลดีต่อธุรกิจโดยรวม

๓.๔.๒.๓ กำหนดวิธีการจ่ายเงิน

เพื่อให้จำนวนเงินที่จ่ายจริงต่ำกว่าจำนวนเงินเอาประกันภัยที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย แม้ว่าในประเทศไทยจะไม่มีกฎหมายห้ามการกำหนดในเรื่องนี้ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าผู้รับประกันภัยจะเสนอกรมธรรม์ประกันภัยที่มีข้อความดังกล่าว ซึ่งถ้าหากมีเสนอข้อความ

เช่นนี้ขึ้นมา นายทะเบียนประกันชีวิตคงจะพิจารณาไม่ให้ความเห็นชอบ

๓.๔.๒.๔ ข้อกำหนดให้มีการริบกรรมธรรม์ประกันภัย

ห้ามผู้รับประกันภัยมีข้อความกำหนดให้ผู้รับประกันภัยสามารถริบหรือกำหนดให้กรรมธรรม์ประกันภัยสิ้นผลบังคับโดยไม่มี การจ่ายเงินใด ๆ คิน ในกรณีนี้ ผู้เอาประกันภัยไม่ใช่หนี้เงินกู้ที่มีกรรมธรรม์ประกันภัยเป็นประกัน ถ้าจำนวนหนี้สินรวมทั้งดอกเบี้ยต่ำกว่าจำนวนเงินกู้ตามกรรมธรรม์ประกันภัยที่กำหนดไว้

๓.๔.๒.๕ ข้อกำหนดเกี่ยวกับตัวแทน

ห้ามกำหนดให้ตัวแทนที่ผู้รับประกันภัยมอบหมายให้ไปชักชวนบุคคลอื่นทำสัญญาประกันชีวิต เป็นตัวแทนของผู้เอาประกันภัย หรือถือว่ากระทำการหรือแถลงข้อความของตัวแทนนั้นผูกพันผู้เอาประกันภัย

๓.๔.๓ ข้อกำหนดประเภทที่ผู้รับประกันภัยจะกำหนดไว้หรือไม่ก็ได้

ข้อกำหนดที่กฎหมายบังคับให้มีในกรรมธรรม์ประกันภัย เป็นมาตรฐานขั้นต่ำซึ่งผู้รับประกันภัยที่จะกำหนดให้เป็นคุณแก่ผู้เอาประกันภัยมากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ นั้นได้ ส่วนข้อกำหนดประเภทที่ต้องห้ามมีความมุ่งหมายเพื่อมิให้ผู้รับประกันภัยวางข้อจำกัดอันเป็นโทษแก่ผู้เอาประกันภัย สำหรับข้อกำหนดประเภทที่จะกำหนดไว้หรือไม่ก็ได้ นี้มีความมุ่งหมายให้ผู้รับประกันภัยมีโอกาสที่จะยกเว้นการรับ ประกันภัยบางประเภทได้ในกรณีดังต่อไปนี้

๓.๔.๓.๑ การตายจากการสู้รบในสงคราม

ข้อยกเว้นนี้ปรากฏในกรรมธรรม์ประกันภัยทั่วไปที่ใช้อยู่ในประเทศไทย การตายจากการสู้รบในสงคราม เป็นภัยที่ไม่สามารถคำนวณหรือคาดการณ์ได้ และเป็นมหันตภัย ดังนั้น นายทะเบียนประกันชีวิตจึงให้ความเห็นชอบได้ และไม่มีบทกฎหมายบัญญัติไว้ในเรื่องนี้

๓.๔.๓.๒ อัศวินบาตกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๔๔ ได้กำหนดให้สิทธิแก่

ผู้รับประกันภัย ในอันที่จะไม่จ่ายเงิน หากผู้เอาประกันภัยได้ทำอัศวินบาตกรรมด้วยใจสมัครภายใน
ปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญา ดังนั้นผู้รับประกันภัยจะขยายเวลาในการไม่จ่ายเงินประกันออกไปมากกว่า
๑ ปีไม่ได้ เพราะเป็นโทษต่อผู้เอาประกันภัย

๓.๔.๓.๓ การมรณะจากอุบัติเหตุจากการโดยสารเครื่องบินบางประเภท

เช่นการโดยสารเครื่องบินที่มีใช้เครื่องบินพาณิชย์ที่ได้มีการชำระ
ค่าโดยสาร ในขณะที่นายทะเบียนประกันชีวิตได้ให้ความเห็นชอบในการกำหนดช้อยกเว้นเหล่านี้
ไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย

๓.๔.๓.๔ การมรณะจากการประกอบอาชีพที่มีการเสี่ยงภัยมาก

เช่น อาชีพนักมวย อาชีพผู้ให้บริการบนเครื่องบิน เป็นต้น ซึ่งนาย
ทะเบียน ประกันชีวิต ได้ให้ความเห็นชอบในการกำหนดช้อยกเว้นนี้ไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย

๓.๔.๓.๕ การมรณะจากเหตุที่ระบุงกเว้นไว้เป็นพิเศษ

เช่น การตายในภัยสงคราม ซึ่งนายทะเบียนประกันชีวิตก็ได้ให้
ความเห็นชอบในข้อกำหนดนี้ไว้เช่นกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย